

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Sanna Saari

**”Ennen mä saatoin pyörittää vajaita koneellisia
ihan millon tahansa ja vaikka kuinka usein”**

Energiakriisi asumisen käytäntöjen muutosajurina

Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö
Markkinoinnin pro gradu -tutkielma
Markkinoinnin johtamisen maisteriohjelma

Vaasa 2026

VAASAN YLIOPISTO
Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö

Tekijä:	Sanna Saari
Tutkielman nimi:	”Ennen mä saatoin pyörittää vajaita koneellisia ihan millon tahansa ja vaikka kuinka usein”: Energiakriisi asumisen käytäntöjen muutosajurina
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri
Koulutusohjelma:	Markkinoinnin johtamisen maisteriohjelma
Opintosuunta:	Markkinointi
Työn ohjaaja:	Henna Syrjälä
Valmistumisvuosi:	2026
Sivumäärä:	107

TIIVISTELMÄ:

Energian kulutus kietoutuu lähes kaikkiin nykyaikaisiin asumisen toimintoihin, minkä myötä kotitalouksilla on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä. Kulutuksen muuttaminen on kuitenkin haastavaa, sillä se tapahtuu johdettuna kysyntänä, ja siihen liittyvät käytännöt ovat syvälle juurtuneita ja vahvasti rutinoituneita. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on ymmärtää, miten globaalit muutokset voivat näkyä asumisen käytännöissä. Aihetta tarkastellaan vuonna 2022 eskaloituneen energiakriisin kautta, joka nähdään asumisen käytäntöihin painetta aiheuttaneena häiriötilanteena.

Tutkielma perustuu laadulliseen tutkimukseen, jota ohjaa käytäntöteoreettinen lähestymistapa. Siinä hyödynnetty aineisto koostuu 31 puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka on analysoitu teoriaohjaavan analyysin avulla. Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on muodostaa teoreettinen viitekehys siitä, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta. Viitekehys yhdistelee käytäntöteoriaa ja asumisen energian kulutukseen vaikuttavia tekijöitä käsitteleviä aiempia tutkimustuloksia. Siinä energian kulutus jäsentyy verkottuneiden käytäntöjen kokonaisuudeksi, jossa erilaiset merkitykset, kompetenssit ja materiaalit yhdessä selittävät kulutuksen muotoutumista. Toisena ja kolmantena tavoitteena on tunnistaa energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneitä muutoksia ja jatkumoitaa sekä ymmärtää, mitkä käytäntöjen elementeistä toimivat muutosten ja jatkumoiden ajureina.

Asumisen käytännöissä havaittiin energiakriisin myötä ilmastoviisasta asumista tukevia ja haastavia jatkumoitaa sekä muutoksia, jotka jakautuivat neljään päätyyppiin: uusiin ja aktivoituneisiin energiatietokäytäntöihin, käytäntöjen ajalliseen mukauttamiseen, tilalliseen mukauttamiseen sekä energiaintensiteetin hillitsemiseen. Analyysi toi esiin useita erilaisia ajureita, jotka ohjasivat käytäntöjen kehityskulkuja eri tavoin, osa ylläpitäen käytäntöjen pysyvyyttä ja osa mahdollistaen niiden uudelleenjärjestäytymisen. Merkityksiin liittyvinä ajureina korostuivat muun muassa säästäväisyys, taloudellinen kannattavuus, solidaarisuus, ilmastoviisaus, puhtaus, vaivattomuus, mukavuus ja arjen rytmeihin kietoutuneet merkitykset. Materiaalisina ajureina näkyivät esimerkiksi sähkön hinta, hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit, sähkösovimukset, ajastimet, lämpötilan ohjausmekanismit ja talon rakenteelliset ominaisuudet. Kompetenssiin lukeutuvina ajureina puolestaan ilmenivät ajallisen suunnittelun kompetenssi, resurssien kulutukseen liittyvä ymmärrys sekä teknologisten toimintojen säätelykyvykkyydet. Tulokset osoittavat, että globaalit muutokset voivat toimia ilmastoviisaa asumisen edistäjänä luomalla sysäyksen käytäntöjen uudelleenjärjestäytymiselle, mutta tämä tapahtuu vain, jos käytäntöjen elementit sen mahdollistavat. Elementteihin kohdistuva tarkastelu tuo esiin tekijöitä, joiden kautta ilmastoviisasta asumista voidaan tukea myös energiakriisin jälkeisessä ajassa.

AVAINSANAT: Asumisen käytännöt, asumisen energian kulutus, käytäntöteoria, käytäntöjen muutos, energiakriisi, ilmastoviisaa asuminen

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	8
1.2	Tutkimusote ja lähestymistapa	9
1.3	Tutkielman rakenne	10
2	Asumisen energian kulutus ja käytännöt	12
2.1	Käytäntöteoreettinen näkökulma	12
2.1.1	Käytännön määrittely ja käytäntöteorian suuntaukset	13
2.1.2	Käytännön syntyminen, suorittaminen ja muuttuminen	15
2.1.3	Käytäntöjen väliset yhteydet ja rytmisyys	16
2.2	Asumisen energian kulutus	17
2.2.1	Ilmastoviisas asuminen	18
2.2.2	Energian kulutuksen ajallinen mukauttaminen	20
2.2.3	Energian kulutuksen vähentäminen	21
2.2.4	Kuluttajaan liittyvät tekijät energian kulutuksessa	22
2.2.5	Sosiaaliset normit energian kulutuksessa	25
2.2.6	Tekniikan ja laitteiden merkitys asumisen energian kulutuksessa	27
2.3	Asumisen energian kulutuksen hahmottaminen käytäntöjen kautta	28
3	Metodologia	31
3.1	Käytäntöteoreettinen laadullinen tutkimus	31
3.2	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	32
3.3	Aineiston kuvaus	34
3.4	Aineiston analysointi	36
3.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	38
4	Energiakriisi ja asumisen käytännöt	42
4.1	Asumisen käytännöissä ilmenneet jatkumot ja muutokset	42
4.1.1	Ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot	44
4.1.2	Ilmastoviisasta asumista haastavat jatkumot	46
4.1.3	Uudet ja aktivoituneet energiatietokäytännöt	48

4.1.4	Käytäntöjen ajallinen ja tilallinen mukauttaminen	49
4.1.5	Energiaintensiteetin hillitseminen	51
4.2	Muutosten ja jatkumoiden ajurit	53
4.2.1	Merkityksiin lukeutuvat ajurit	53
4.2.2	Materiaaleihin lukeutuvat ajurit	65
4.2.3	Kompetensseihin lukeutuvat ajurit	71
5	Johtopäätökset	75
5.1	Keskeisimmät tulokset	75
5.2	Tutkimuksen rajoitukset	80
5.3	Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	81
	Lähteet	84
	Liitteet	97
	Liite 1. Vuoden 2021 haastattelurunko	97
	Liite 2. Vuoden 2024 haastattelurunko	101

Kuviot

Kuvio 1. Tutkielman rakenne.	10
Kuvio 2. Asumisen energiankulutuksen kohteet vuonna 2023.	18
Kuvio 3. Asumisen energiaa kuluttavat käytännöt.	29

Taulukot

Taulukko 1. Keskeisimpien käytänteoreetikoiden näkemykset käytäntöjen elementeistä.	13
Taulukko 2. Informanttien taustatiedot.	35
Taulukko 3. Energiakriisin myötä asumisen energian kulutukseen liittyvissä käytännöissä ilmenneet muutokset.	42
Taulukko 4. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet merkitykset.	54
Taulukko 5. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet materiaalit.	66
Taulukko 6. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet kompetenssit.	71

1 Johdanto

Energian kulutuksella on keskeinen rooli jokapäiväisessä arjessamme, sillä se kietoutuu lähes kaikkiin nykyaikaisen kotitalouden toimintoihin (Thøgersen & Grønhoj, 2010, s. 7740). Energiaa ei kuitenkaan kuluteta yksinomaan itsensä vuoksi, vaan sitä kuluu, kun ihmiset toteuttavat erilaisia arjessa toistuvia käytäntöjä (Gram-Hanssen, 2014, s. 103). Käytännöllä tarkoitetaan rutinoitua toimintaa, jossa kehoa liikutetaan, tavaroita käsitellään, asioita kuvataan ja maailma ymmärretään (Reckwitz, 2002, s. 250).

Asumisen energiaa kuluttavat käytännöt, kuten lämmitys, peseytyminen ja ruoanvalmistus, ovat vahvasti rutinoituneita toimintoja, minkä vuoksi energian kulutus saattaa tietyllä tapaa tuntua näkymättömältä (Shove, 2003, s. 395). Näiden käytäntöjen syvälinen ymmärtäminen on kuitenkin tärkeää, sillä asuminen on merkittävä kasvihuonekaasupäästöjen lähde, ja tästä syystä myös kotitalouksilla on oma roolinsa siirryttäessä ilmastoviisaampiin elämäntapoihin (ks. Salo ja muut, 2021). Poliittinen kiinnostus asumisen energiankulutuksen vähentämiseen on lisääntynyt (Gram-Hanssen, 2011, s. 63), mutta samanaikaisesti kulttuuriset ja sosiaaliset muutokset, kuten elintason nousu (Aro, 2020; Wilk 2010) ja muuttuvat käsitykset "normaalista" asumisesta (Sahakian, 2022; Shove, 2003), viittaavat sen jatkuvaan kasvuun, mikä luo tilanteeseen ristiriitaisuutta.

Energiatehokkuutta pidetään yleisesti kustannustehokkaana strategiana vähentää energian kysyntää sekä energiaan liittyviä hiilidioksidipäästöjä (Trotta, 2020, s. 1). Samanaikaisesti kuitenkin on havaittu, että kotitalouksissa käytettävien laitteiden määrä ja koko ovat kasvaneet, mikä on niiden parantuneesta energiatehokkuudesta huolimatta lisännyt laitteiden vaatimaa energiamäärää (Sahakian, 2022). Gram-Hanssenin (2013) vertailu energiatehokkuuden ja kuluttajien käyttäytymisen merkityksestä kotitalouksien energiankulutukseen osoittaa, että kokonaiskulutus on energiatehokkuutta riippuvaisempi laitteiden määrästä ja käyttötavasta. Tämä korostaa arjessa toistuvien käytäntöjen keskeistä roolia energiankulutuksen vähentämisessä.

Asumisen energian kulutusta on tutkittu paljon käytäntöteoreettisesta näkökulmasta. Käytäntöteoria auttaa ymmärtämään, miten ja miksi käytännöt rakentuvat ja kehittyvät ajan myötä (Shove ja muut, 2012). Tutkijat ovat tarkastelleet muun muassa sitä, miten energiaa kuluttavat käytännöt ovat muuttuneet ajan saatossa sosioteknisen kehityksen myötä (Shove, 2003), ja miten materiaaliset elementit (Laitinen ja muut, 2025; Madsen, 2018) sekä normit ja tunteet vaikuttavat niihin (Sahakian, 2022). Lisäksi on tutkittu, miten energiaa kuluttavia käytäntöjä voidaan muuttaa kestävämpään suuntaan (ks. Gram-Hanssen, 2010a; Laakso ja muut, 2021; Matschoss ja muut, 2020; Sahakian ja muut, 2020; 2021), ja miten ne ovat muuttuneet ilmastonmuutokseen liittyvien riskien lisääntyneen tietoisuuden myötä (Aune ja muut, 2016). Käytäntöteoriaa on toistaiseksi sovellettu melko vähän erilaisten kriisitilanteiden tutkimiseen muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta (ks. Brauer ja muut, 2024; Rinkinen, 2013). Se, miten asumisen energian kulutukseen liittyvät käytännöt reagoivat suoraan kotitalouksiin vaikuttaviin äkillisiin globaaleihin muutoksiin on suhteellisen uusi tutkimusalue, minkä vuoksi Euroopan energiakriisi tarjoaa hedelmällisen ajankohdan aiheen tarkastelulle.

Vuonna 2022 vähitellen kiristyneillä Euroopan sähkömarkkinoilla alkoi vallita poikkeuksellisen epävakaa tilanne, jota alettiin kutsua mediassa ja poliittisissa keskusteluissa energiakriisiksi. Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan eskaloi tapahtumaketjun, jonka seurauksena energian hinta nousi ennätyslukemiin koko Euroopassa. (IEA, n.d.) Suomalaisille kotitalouksille energiakriisi konkretisoitui vahvimmin sähkölaskuissa ja huolena sähkön riittävydestä, sillä esimerkiksi Energiavirasto (2022) tiedotti tarjonnan ja kysynnän epätasapainon mahdollistavan jopa lyhytaikaisen sähköpulan talven 2022–2023 aikana. Vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä sähkön keskimääräinen kuluttajahinta oli Tilastokeskuksen (2023) mukaan vuosikulutuksesta riippuen 20–34 senttiä kilowattitunnilta, mikä osoittaa peräti 41–49 %:n kasvun aikaisempaan vuoteen verrattuna.

Muun muassa Peschiera ja muut (2010, s. 1336) ovat osoittaneet, että energiaa kuluttavia käytäntöjä on usein vaikea muuttaa. Tilastokeskuksen (2024a) mukaan suomalaisten

kotitalouksien sähkön loppukäyttö kuitenkin väheni vuonna 2022, ja Fingridin (2023) raportti osoitti sähkön kulutuksen vähentyneen myös huipputunneiksi määritettyinä aikoina. Osa muutoksista on todennäköisesti seurausta sähkönsäästötoimista, joten voidaan olettaa, että kotitalouksien toteuttamissa energiaa kuluttavissa käytännöissä tapahtui ainakin joitain hetkellisiä muutoksia. Energiakriisin jälkimainingeissa on kiinnostavaa tarkastella, ovatko asumisen energiaa kuluttavat käytännöt muuttuneet, ja näyttykö kyseinen häiriötilanne ilmastoviisaan asumisen edistäjänä.

Brauer ja muut (2024) ovat tutkineet energiakriisin tuomia muutoksia ja niiden pysyvyyttä kotitalouksien energiaa kuluttavissa käytännöissä, keskittymällä erityisesti omakotitaloissa asuvien kotitalouksien sähkön kulutukseen. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteleamalla ruotsalaisia kuluttajia energiakriisin aikana vuonna 2022 ja sen jälkeen vuonna 2023. Tämä pro gradu -tutkielma liittyy ajankohtaiseen keskusteluun tuomalla siihen mukaan suomalaisten kotitalouksien energiaa kuluttavat käytännöt. Hyödynnettävä aineisto on kerätty energiakriisiä edeltävässä ja sen jälkeisessä ajassa, ja se sisältää omakotitaloasumisen lisäksi monipuolisemmin eri asumismuotoja. Tutkielma toteutetaan osana Suomen akatemian yhteydessä toimivan Strategisen Tutkimusneuvoston rahoittamaa Decarbon-Home-tutkimushanketta. Hanke edistää asumisen ja rakentamisen oikeudenmukaista kestävyysmurrosta, tavoitteenaan tutkia ja kehittää asukkaita osallistavia ratkaisuja ilmastonmuutoksen sekä asuinalueiden eriytymisen haasteisiin (Decarbon-Home, n.d.).

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää, *miten globaalit muutokset voivat näkyä asumisen käytännöissä*. Tarkoitusta lähestytään kolmen osatavoitteen kautta.

Ensimmäisenä tavoitteena on luoda teoreettinen viitekehys siitä, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta. Tavoitteeseen vastataan perehtymällä aiheita käsittelevään kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin. Teoriaosuuden

keskeisenä osana käsitellään käytänteoriaa, johon myös empiirisen aineiston analyysi pohjautuu.

Toisena tavoitteena on tunnistaa energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneitä muutoksia ja jatkumoit. Tavoite saavutetaan analysoimalla teemahaastatteluista ilmeneviä käytäntöjä, informanttien kuvaamia muutoksia ja jatkumoit sekä käytäntöjen yhteneväisyyksiä eri ajankohtina kerättyjen aineistojen välillä.

Kolmantena tavoitteena on ymmärtää, mitkä käytäntöjen elementeistä toimivat ajureina energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneille muutoksille ja jatkumoille. Tavoitteeseen vastataan tarkastelemalla käytänteoreettisen analyysikehyksen avulla, miten materiaalit, kompetenssit ja merkitykset kytkeytyvät aineistossa ilmenevien käytäntöjen kehityskulkuihin. Analyysi tuo esiin asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen muutosta mahdollistavia ja jatkuvuutta ylläpitäviä dynamiikkoja, ja auttaa samalla tunnistamaan ilmastoviisaan asumisen edistämisen kannalta keskeisiä tekijöitä.

1.2 Tutkimusote ja lähestymistapa

Tutkimus on menetelmältään kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 5) mukaan laadullinen tutkimus perustuu tutkittavan ilmiön kokonaisvaltaiseen ja syvälliseen ymmärtämiseen. Menetelmällä voidaan luoda uutta tietoa siitä, miten ja miksi ihmiset tai asiat toimivat tietyllä tavalla tosielämän kontekstissa (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 3), joten se sopii hyvin myös asumisen käytäntöjen tutkimiseen.

Haastatteluja pidetään usein laadullisen tutkimuksen yhtenä keskeisimmistä menetelmistä, sillä niiden avulla tutkittavien näkemykset pääsevät hyvin esiin (Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 164, 205). Tämän tutkimuksen aineisto koostuu 31:stä vuosina 2021 ja 2024 kerätystä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, joissa informantit ovat päässeet kertomaan asumisestaan ja energian kulutuksestaan omin sanoin. Asumisen energiaa

kuluttavien käytäntöjen tutkimiseen hyödynnetään käytäntöteoreettista lähestymistapaa, joka korostaa arkipäiväisten toimintojen roolia yhteiskunnallisten rakenteiden ja sosiaalisen järjestyksen muodostamisessa ja uusintamisessa (Reckwitz, 2002; Schatzki 2002; Shove ja muut, 2012). Käytäntöteoreettisen lähestymistavan myötä hyödynnettävien tutkimusaineistojen analysoitavana yksikkönä toimivat itse haastateltavien sijaan näiden kautta toteutuvat käytännöt (Shove ja muut, 2012, luku 1).

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielman kokonaisuus rakentuu viidestä pääluvusta, jotka on esitetty kuviossa 1. Ensimmäinen luku johdattaa lukijan tutkimuksen aiheeseen, taustoihin ja aiempiin tutkimuksiin. Lisäksi siinä esitellään tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet sekä kuvataan tiivistetyksi tutkimukseen valittu tutkimusote ja lähestymistapa. Luvun lopuksi lukijalle luodaan kokonaiskäsitely tutkielman rakenteesta.

Kuvio 1. Tutkielman rakenne.

Toinen pääluku rakentuu teoriaosuudesta, jossa käsitellään tutkimusaiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja aiempia tutkimuksia. Luvussa tutustutaan käytäntöteoriaan, käytäntöjen syntymiseen, suorittamiseen ja muuttumiseen sekä perehdytään käytäntöjen välisiin yhteyksiin ja rytmisyyteen. Lisäksi luvussa käsitellään asumisen energian kulutusta, ilmastoviisasta asumista, energian kulutuksen ajallista mukauttamista ja vähentämistä sekä

tarkastellaan kuluttajaan liittyvien tekijöiden, sosiaalisten normien sekä tekniikan ja laitteiden merkitystä energian kulutuksessa. Luku vastaa tutkimuksen ensimmäiseen tavoitteeseen, ja sen lopussa esitellään teoreettinen viitekehys, joka kuvaa sitä, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta.

Kolmannessa pääluvussa esitellään tutkimuksen metodologiset ratkaisut ja niiden perustelut. Luku alkaa laadullisen tutkimuksen ja käytäntöteoreettisen lähestymistavan keskeisten piirteiden kuvaamisella. Tämän jälkeen käsitellään haastattelua tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä sekä esitellään empiirisessä osassa hyödynnetty aineisto ja sen analysointitapa. Lopuksi luvussa arvioidaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

Neljäs pääluku muodostaa empiirisen osan, ja siinä vastataan tutkimuksen toiseen ja kolmannen tavoitteeseen. Luvun alussa tarkastellaan energiakriisin myötä asumisen energian kulutukseen liittyvissä käytännöissä ilmenneitä jatkumoa ja muutoksia. Tämän jälkeen luvussa perehdytään siihen, mitkä käytäntöjen elementit, eli niihin liitetyt merkitykset, materiaalit ja kompetenssit toimivat muutosten ja jatkumoiden ajureina.

Tutkielman viides pääluku koostuu johtopäätöksistä. Luvun alussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Tämän jälkeen käsitellään tutkimuksen rajoituksia, tarkastellaan tulosten hyödynnettävyyttä sekä tuodaan esiin aihealueeseen liittyviä jatkotutkimusehdotuksia.

2 Asumisen energian kulutus ja käytännöt

Tässä luvussa muodostetaan teoreettinen ymmärrys tutkittavasta aiheesta aiemman kirjallisuuden ja tutkimusten avulla. Ensimmäisessä alaluvussa perehdytään käytäntöteoreettiseen näkökulmaan ja toisessa asumisen energian kulutuksen keskeisiin teemoihin. Viimeinen alaluku vastaa ensimmäiseen tavoitteeseen kokoamalla keskeisimmät asiat teoreettiseksi viitekehyskuvioksi, joka kuvastaa sitä, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta.

2.1 Käytäntöteoreettinen näkökulma

Shoven ja muiden (2012, luku 7) mukaan kaikki ihmisen toimijuus on käytäntöteorian näkökulmasta sidottu universumiin, jota määrittävät historiallisesti kehittyneet käytäntöjen kokonaisuudet. Esimerkiksi asumista ei tutusta individualistisesta näkökulmasta poiketen nähdä vain huolellisesti harkittujen yksilöllisten ja rationaalisten valintojen ilmentymänä, vaan sekoituksena erilaisia toisiinsa liittyviä sosiaalisesti muovautuvia käytäntöjä (ks. Shove ja muut, 2012). Käytännöt toimivat näin ollen myös kulutuksen ensisijaisena liikkeellepanevana voimana sekä kuluttajien tarpeiden ja halujen ensisijaisena lähteenä (Närvänen ja muut, 2013, s. 570; Pantzar, 2009; Warde, 2005, s. 145). Energian kuluttamista ei siis itsessään pidetä käytäntönä, vaan käytäntöjä ovat erilaiset asiat, joita ihmiset tekevät kotona sen kuluttamiseksi, kuten ruoanvalmistus, peseytyminen ja asunnon lämmittäminen (Gram-Hanssen, 2014, s. 94).

Vaikka tässä työssä puhutaan käytäntöteoriasta, se ei nimestään huolimatta ole yksittäinen yleisesti hyväksytty teoria (Gram-Hanssen, 2011, s. 62; Halkier & Jensen, 2011, s. 103; Shove ja muut, 2012, luku 1). Käytäntöteoria voidaan pikemminkin nähdä kattoterminä hieman toisistaan poikkeaville lähestymistavoille, joissa huomio siirretään kulutuksen kollektiivisiin näkökulmiin ja rutiininomaisiin arkisen kulutuksen piirteisiin (Gram-Hanssen, 2011, s. 62). Käytäntöteorioille on ominaista, että analysoitavat yksilöt nähdään käytäntöjen kantajina, ja itse analyysiyksikkönä toimivat näiden kautta toteutuvat

käytännöt (Reckwitz, 2002; Shove ja muut, 2012; Warde, 2005). Käytäntöjen nähdään myös pysyvän koossa erilaisten elementtien avulla, mutta mitä elementit ovat ja miten käytäntö määritellään, vaihtelee jonkin verran tutkijoiden mukaan määräytyneiden suuntausten perusteella (Gram-Hanssen, 2011, s. 62; Shove ja muut, 2012).

2.1.1 Käytännön määrittely ja käytäntöteorian suuntaukset

Käytäntöteorian juurten voidaan katsoa ulottuvan Wittgensteinin ja Heideggerin filosofiaan kirjoituksiin, Giddensin strukturaatioteoriaan sekä Bourdieun käytäntöjä käsitteleviin kirjoituksiin saakka (Schatzki, 2001, s. 16–17; Shove ja muut, 2012, luku 1). Se sai kuitenkin 1900-luvun loppua ja 2000-luvun alkua kohden uutta voimaa Theodore Schatzkin ja Andreas Reckwitzin julkaisemien teosten myötä (Shove ja muut, 2012, luku 1). Heidän määritelmänsä käytännöistä ovat yleisimpiä ja toistuvat vielä nykyäänkin erilaisissa käytäntöteoreettisissa tutkimuksissa. Myöhemmät tutkijat ovat myös selkeästi inspiroituneet Schatzkin ja Reckwitzin töistä, mikä on havaittavissa taulukosta 1. Siinä on eritelty keskeisimpien käytäntöteoreetikoiden näkemykset käytäntöjen elementeistä sekä havainnollistettu niiden vastaavuutta toisiinsa.

Taulukko 1. Keskeisimpien käytäntöteoreetikoiden näkemykset käytäntöjen elementeistä.

	Schatzki (2002)	Reckwitz (2002)	Warde (2005)	Shove ja muut (2012)
Tiedolliset ja taidolliset elementit	Käytännön ymmärrys	Mielen toiminnot	Ymmärrykset	Kompetenssit
	Eksplisiittiset säännöt	Kehon toiminnot Tietotaito	Menettelyt	
Tunteisiin ja motivaatioon liittyvät elementit	Teleoaffektiiviset rakenteet	Motivaatioon liittyvä tieto	Emotionaaliset sitoumukset	Merkitykset
		Tunnetilat		
Materiaalinen ulottuvuus		Esineet ja niiden käyttö		Materiaalit

Schatzkin (2001, s. 11) mukaan käytännöillä tarkoitetaan ruumiillistuneita ja materiaalisesti välittyviä toiminnan kokonaisuuksia, jotka rakentuvat yhteisesti muodostetun

ymmärryksen varaan. Schatzkin (2002, s. 77–79) jaottelun mukaan käytännöt muodostuvat *käytännön ymmärryksestä*, eli kehollistuneesta taidosta ja rutiineista, yleisestä ymmärryksestä, *eksplisiittisistä säännöistä*, kuten periaatteista ja ohjeista, sekä *teleoafektiivisesta rakenteesta*, kuten tarkoituksista, uskomuksista ja tunteista. Tämän teorian keskeisimpänä erona muihin verrattuna voidaan pitää sitä, että jäsennyksessä ei oteta huomioon materiaalista ulottuvuutta. Sitä voidaan energian kulutuksen käytäntöjen kanalta kuitenkin pitää oleellisena, sillä muun muassa sähkön kulutus on aina sidoksissa käytäntöihin, jotka sisältävät teknologian käyttöä, yhdistäen yksittäiset laitteet samalla myös laajempiin infrastruktuureihin (Gram-Hanssen, 2011, s. 63).

Reckwitzin (2002, s. 249–250) mukaan käytännöllä tarkoitetaan rutinoitua käyttäytymistä, jossa kehoa liikutetaan, tavaroita käsitellään, asioita kuvataan ja maailma ymmärretään. Se koostuu hänen mukaansa toisiinsa kytkeytyneistä elementeistä, joita ovat *mielen ja kehon toiminnot, esineet ja niiden käyttö, tietotaito, tunnetilat sekä motivaatioon liittyvä tieto*. Warde (2005) on keskittynyt tarkastelemaan käytäntöjä erityisesti kulutuksen näkökulmasta, ja näkee käytäntöjen muodostuvan *ymmärryksistä, emotionaalista sitoumuksista sekä menettelyistä*, eli käytäntöön liittyvistä säännöistä, rutiineista ja toimintamalleista. Vaikka materiaalit eivät ole osa käytännön muodostumista, ne nousevat esiin siinä, että hänen mukaansa erilaisia kulutushyödykkeitä otetaan käyttöön käytäntöjen harjoittamisen yhteydessä. Malli on hyvin saman kaltainen Shoven ja muiden (2012) kehittämän mallin kanssa, kuitenkin sillä erolla, että jälkimmäisessä materiaaleilla on käytäntöjä konstituiva rooli.

Shoven ja muiden (2012, luku 1) näkemyksen mukaan käytännöt muodostuvat kolmesta elementistä. Näistä ensimmäiseen kuuluvat *materiaalit*, jotka käsittävät muun muassa esineet, teknologiat, infrastruktuurit sekä materiaalit, joista erilaiset objektit koostuvat. Toiseen he lukevat mukaan *kompetenssit*, jotka sisältävät taidot, tietotaidot ja tekniikat. Kolmannen elementin muodostavat heidän mukaansa puolestaan *merkitykset*, jotka kuvaavat käytännön suorittamiseen liittyviä symbolisia merkityksiä, ideoita ja pyrkimyksiä.

Tässä työssä keskitytään jatkossa pääosin edellä kuvattuun Shovelaiseen käytänteori-
aan. Kyseinen malli on kehitetty erityisesti siten, että sen avulla voidaan systemaattisesti
tutkia sosiaalisten käytänteiden sisäisiä ja välisiä muutoksia sekä niiden pysyvyyttä (Shove
ja muut 2012, luku 1). Se soveltuu näin ollen hyvin asumisen käytännöissä tapahtuneiden
muutosten analysointiin, ja mallia onkin hyödynnetty asumisen energiaa kuluttavien käy-
tänteiden tutkimiseen myös aikaisemmin (ks. Brauer ja muut, 2024; Bäckman, 2024; Rin-
kinen, 2013; Rinkinen & Jalas, 2017; Vasseur ja muut, 2024).

2.1.2 Käytännön syntyminen, suorittaminen ja muuttuminen

Käytännöt määrittyvät Shoven ja muiden (2012, luku 1) mukaan niiden elementtien vä-
lisiin suhteista. Heidän mukaansa käytännön syntyminen ja sen suorittaminen vaativat
materiaalien, kompetenssien ja merkitysten yhdistymistä. Esimerkiksi pyykinpesukone,
pesuaine ja halu puhdistaa likaantuneet vaatteet eivät vielä takaa pyykinpesun käytän-
nön toteutumista, sillä niiden lisäksi siihen tarvitaan muun muassa erilaista tietoa ja tai-
toa käyttää pesukonetta. Kun käytännön kantaja osaa käynnistää koneen, kaikki tarvitta-
vat elementit integroituvat, ja tämä uusintaa pyykinpesun käytäntöä, joka on tunnistet-
tavissa sen hetkisessä muodossaan.

Strengers & Maller (2011, s. 163) korostavat, että myös saman kotitalouden sisällä to-
teutetut käytännöt saattavat erota toisistaan. Kaikki käytänteiden suoritukset nähdään ai-
nutlaatuisina ja tilannesidonnaisina, joten jokainen suoritus muuttaa jossain määrin niitä
elementtejä, joista käytäntö koostuu (Shove ja muut, 2012, luku 7). Jokainen käytännön
kantaja ei esimerkiksi hyödynnä pyykinpesussa aina samanlaisia materiaaleja, kuten
huuhteluainetta, ja näiden käytäntöön liittämät merkitykset tai kompetenssit voivat
määrittää sitä, missä asteessa pyykki pestään.

Vaikka rutiininomaisuus on merkittävä osa jokapäiväisiä käytänteitä, käytännöt eivät ole
staattisia, vaan voivat muuttua, ja niillä on oma kehityshistoriansa (Shove ja muut, 2012).
Wilkin (2009, s. 149–150) mukaan käytännöt voivat muuttua tietoisesti reflektoinnin tai

luonnollistumisen, eli automaattisiksi rutiineiksi sulautumisen kautta, jolloin ne muuttuvat huomaamattomiksi itsestäänselvyyksiksi. Arviot siitä, ovatko käytännöt muuttuneet vai lakanneet perustuvat Schatzkin (2002, s. 244) mukaan muutosten laajuuteen ja luonteeseen. Hän esittää, että jos käytäntö muuttuu kokonaisvaltaisesti tai sen suorittaminen lakkaa kokonaan, sen voidaan nähdä katkeavan.

Käytännöt ovat Schatzkin (2002, s. 244) mukaan edelleen olemassa, mikäli muutoksista huolimatta osa keskeisistä piirteistä säilyy ennallaan. Esimerkiksi peseytymisen käytännön keskeiset piirteet ja tarkoitus ovat pysyneet pääpiirteittäin samanlaisena, mutta kuten Shove (2003, s. 406) esittää, viikoittaiset kylvyt ovat ajan saatossa vaihtuneet päivittäisiin tai jopa useasti päivässä toistuviin suihkuihin. Edellinen esimerkki havainnollistaa Shoven ja muiden (2012, luku 1) näkemystä, jonka mukaan käytäntö muuttuu sen elementeissä tapahtuvien muutosten kautta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi erilaiset häiriötilanteet voivat muuttaa käytäntöjen elementtejä (ks. Brauer ja muut, 2024; Rinkinen, 2013). Koska käytäntöjen elementit ovat Shoven ja muiden (2012, luku 2) mukaan keskenään vuorovaikutuksellisessa suhteessa, yhden elementin muutos voi myös heijastua muihin elementteihin.

2.1.3 Käytäntöjen väliset yhteydet ja rytmisyys

Samalla kun käytäntöjen elementit toimivat käytäntöjen ainesosina, ne muodostavat myös yhteyksiä niiden välillä, sillä eri käytännöt voivat jakaa keskenään samoja elementtejä (Gram-Hanssen, 2011; Shove ja muut, 2012, luku 2). Esimerkiksi asumisen käytännöissä on selvää, että energian kulutus kytkeytyy useisiin eri käytäntöihin, joissa energia on yksi niiden elementeistä (Gram-Hanssen, 2011, s. 63; Rinkinen, 2013 s. 2). Jaettujen elementtien vuoksi yhdessä käytännössä tapahtunut muutos voi vaikuttaa myös muihin käytäntöihin (Gram-Hanssen, 2011, s. 74–75; Shove ja muut, 2012, luku 2).

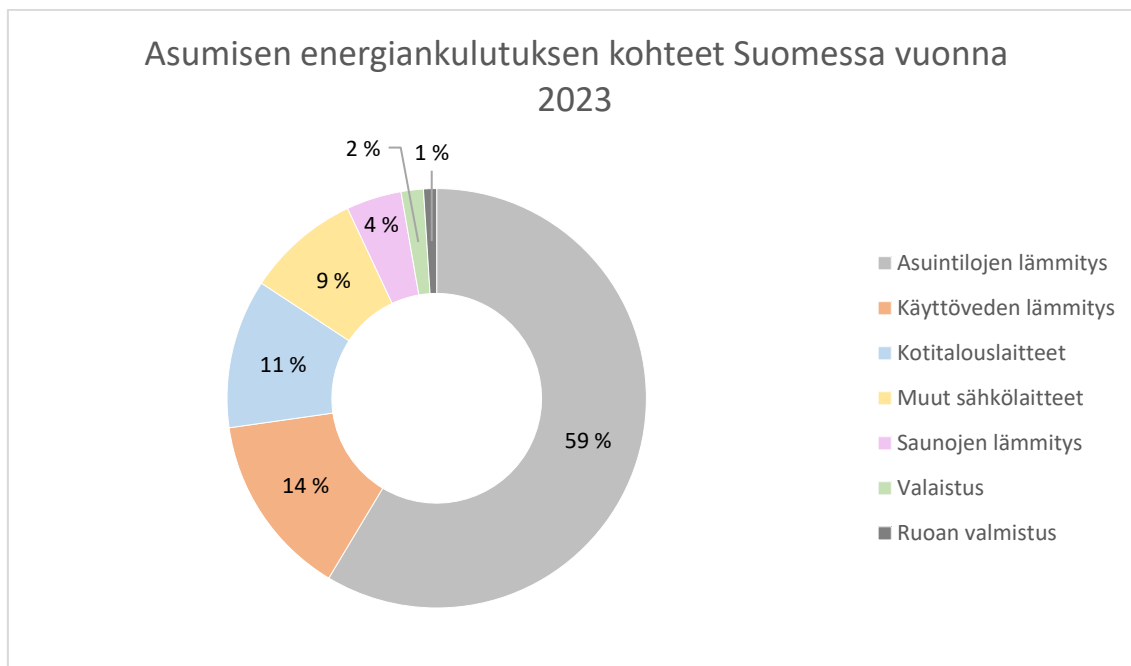
Edellistä väitettä havainnollistaa esimerkiksi Gram-Hanssenin (2010a) tutkimus kotitalouksien sähkölaitteiden valmiustilakuluttamisesta. Tutkimukseen osallistuneet

kotitaloudet motivoituivat muuttamaan valmiustilakulutustaan, ja joidenkin kohdalla merkityksissä tapahtunut muutos levisi myös muihin käytäntöihin. Yhdessä kotitaloudessa alettiin kiinnittää huomiota sähkön kulutukseen laajemmin, ja toisessa merkityksissä tapahtunut muutos puolestaan levitti energiansäästöprojektin myös työpaikalle. Vaikka muutokset voivat levitä käytännöstä toiseen esimerkiksi merkitysten kautta, Gram-Hanssen (2011, s. 75) toteaa, ettei näin kuitenkaan välttämättä aina tapahdu.

Käytännöt liittyvät tiiviisti aikaan ja arjen rytmeihin. Shove ja muut (2012, luku 7) esittävät, että aika voidaan nähdä resurssina, josta käytännöt kilpailevat, sillä vuorokaudessa on vain rajallinen määrä tunteja. Heidän mukaansa aika yhdistää käytäntöjä objektiivisessa ajassa, mutta samalla niiden voidaan myös nähdä jäsentävän tapaa, jolla aika koetaan ja organisoidaan. Rytmit syntyvät tiettyjen käytäntöjen toistuvasta ajoittamisesta ja järjestämisestä, joten niissä ei ole kyse abstrakteista malleista, vaan toisiinsa liittyvistä rinnakkaisista käytännöistä (Shove ja muut, 2012, luku 7). Pantzar (2009, s. 16–17) korostaa, että käytännöt joutuvat sopeutumaan olemassa olevien käytäntöjen rytmittämään kokonaisuuteen, ja eri käytännöt rytmittyvät eri tavalla. Hän havainnollistaa, että jotkut niistä kiinnittyvät päivittäisiin, ja jotkut esimerkiksi viikoittaisiin sykleihin.

2.2 Asumisen energian kulutus

Kotitalouksien energiankulutus muodostaa merkittävän osan maailman energian kokonaiskulutuksesta (Zhou & Yang, 2016, s. 811), ja Suomessa asumisen osuus energian loppukäytöstä on noin 20 %, josta reilu kolmannes on sähköä (Tilastokeskus, 2021). Kuviossa 2 on esitetty asumisen energiankulutuksen kohteet vuodelta 2023, ja siitä on havaittavissa, että suurin osa energiasta on kulunut asuintilojen lämmitykseen. Suomessa kylmät ulkolämpötilat lisäävät luonnollisesti lämmitysenergian tarvetta, minkä lisäksi siihen vaikuttavat Tilastokeskuksen (2021) mukaan lämmitettävä pinta-ala ja rakennuskanta.

Kuvio 2. Asumisen energiankulutuksen kohteet vuonna 2023 (Tilastokeskus, 2024b).

Kuviosta 2 on havaittavissa, että vuonna 2023 asuintilojen lämmityksen jälkeen seuraavaksi eniten energiaa on kulunut käyttöveden lämmitykseen, jota seuraavat suhteellisen tasaisesti kotitalouslaitteet ja muut sähkölaitteet. Sähkölaitteiden käyttämä energia määrittyy niiden käyttöajan mukaan, mutta vaikka laitteet olisivat pois päältä, ne voivat kuluttaa kuitenkin jonkin verran sähköä myös valmiustilassa (Firth ja muut, 2008). Sahin ja Aydinalp Koksalin (2014, s. 536) tutkimuksen mukaan valmiustilan energiakulutus voi kattaa jopa 4–15 % kotitalouden kokonaisenergiakulutuksesta.

2.2.1 Ilmastoviisas asuminen

Vuonna 2019 julkaistun raportin mukaan keskivertosuomalaisen vuotuisesta asumisen hiilijalanjäljestä 34 % muodostuu sähköstä ja 49 % muusta energiasta (Lettenmeier ja muut, 2019, s. 35). Kotitalouksien kulutus aiheuttaa jopa 72 % maailman kasvihuonepäästöistä (Hertwich & Peters, 2009, s. 6414), ja ilmastokriisi on osoittanut, että nykyiset asumisen käytännöt ja kulutustasot ovat ympäristön näkökulmasta kaikkea muuta kuin kestäviä (Aro, 2020, s. 449; Salo ja muut, 2021, s. 1). Tämän myötä ilmastoviisas

asuminen on noussut keskeiseksi käsitteeksi julkisessa keskustelussa (ks. HSY, 2017; Ympäristöministeriö, 2017, s. 98).

Laitisen ja muiden (2023) mukaan *ilmastoviisaus* voidaan määritellä tietämiseen pohjautuviksi arkisiksi teoiksi ja ratkaisuiksi kotona ja sen ympäristössä, jotka vähentävät ilmastoa kuormittavia päästöjä, edistävät luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja tukevat sopeutumista ilmastonmuutokseen. Näin ollen se kattaa asumiseen, rakennusratkaisuihin, energian käyttöön ja kuluttamiseen liittyviä valintoja, jotka tukevat ympäristön hyvinvointia (Koskela ja muut, 2023, s. 190). Ilmastoviisaus liittyy näin paitsi yksittäisiin tekoihin myös laajempaan ymmärrykseen siitä, miten asumisen käytännöt voivat vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillintään ja ympäristön hyvinvointiin.

Tässä työssä ilmastoviisas asuminen ymmärretään kahdella tasolla. Ensinnäkin se nähdään konkreettisina arkisina käytäntöinä, jotka vähentävät kasvihuonepäästöjä ja edistävät ympäristön hyvinvointia. Toiseksi ilmastoviisaus toimii käytäntöjen merkitysrakenteena, joka ohjaa ja ylläpitää tällaisia suorituksia. Ilmastoviisaaseen asumiseen liittyvät vahvasti muun muassa kestävyys ja vähähiilisyys, jotka ovat asumiseen liittyvässä tieteellisessä keskustelussa tutumpia käsitteitä. Työssä hyödynnetään näihin liittyvää kirjallisuutta, jolloin kyseiset termit esiintyvät aiemmassa tutkimuksessa ilmastoviisauden synonyyminä.

Asumiseen liittyy useita tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin pienentää hiilijalanjälkeään, kuten esimerkiksi asumisväljyys, rakennusten energiakorjaukset sekä käyttäytymis- ja kulutustottumukset (Seppälä ja muut, 2022, s. 17; Ympäristöministeriö, 2012). Kuluttajan vaikutusmahdollisuudet vaihtelevat myös elämäntilanteen ja asumisolosuhteiden mukaan, sillä esimerkiksi vuokralla asuvien mahdollisuudet pienentää hiilijalanjälkeään ovat usein rajallisemmat kuin omakotitalorakentajalla (Seppälä ja muut, 2022, s. 17). Linnanen ja muut (2020, s. 42) toteavat, että suurin osa ihmisistä ei itse päättä asumisensa energiavalinnoista, vaan valinnat tehdään usein vuokranantajan tai asunto-osakeyhtiön tasolla. Yksi asumisen hiilidioksidipäästöjen vähentämisen

keskeisimmistä tekijöistä onkin uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen (Lettenmeier ja muut, 2019, s. 62; Pablo-Romero ja muut, 2017, s. 350).

2.2.2 Energian kulutuksen ajallinen mukauttaminen

IEA:n (2022) raportin mukaan energiakriisi kiihdytti uusiutuvan energian tuotannon ennäkemättömään vauhtiin, ja motivoi maita siirtymään yhä enemmän muun muassa aurinko- ja tuulivoimaan vähentääkseen riippuvuuttaan fossiilisten polttoaineiden tuonnista. Myös Suomessa uusiutuvan energian osuus esimerkiksi sähkön kokonaistuotannosta on kasvanut (Tilastokeskus, 2025). Smalen ja muiden (2017, s. 133) mukaan uusiutuvan energian, kuten aurinko- ja tuulivoiman, ajoittaisuus ja joustamattomuus eivät kuitenkaan synkronoidu kotitalouksien säännönmukaisen energian kulutuksen kanssa. Tämä korostaa kotitalouksien kulutusjouston merkitystä.

Kulutusjousto tarkoittaa energian kulutuksen ajallisia muutoksia vastauksena hinnan vaihteluihin tai kannustimiin, joiden tavoitteena on vähentää kulutusta huippuhintojen aikana tai tilanteissa, joissa sähköjärjestelmän luotettavuus on uhattuna (Albadi & El-Saadany, 2008). Ajoittamalla asumisen energiaa kuluttavat käytännöt kulutusjouston avulla niin, että ne sijoittuvat uusiutuvan sähkön saatavuuden aikaan, voidaan tukea verkon tasapainoa ja vähentää fossiilisen varavoiman tarvetta (Smale ja muut, 2017, s. 193). Nicholls ja Strengers (2015, s. 123) korostavat, että mahdollisuudet kulutuksen ajalliseen siirtoon ovat kuitenkin rajalliset, sillä kulutushuiput muodostuvat usein koulujen, työaikojen ja muiden arjen institutionaalisten aikataulujen ympärille.

Smalen ja muiden (2017, s. 135, 137) tutkimuksen mukaan tietyt asumisen energiaa kuluttavat käytännöt ovat ajallisesti joustavampia kuin toiset. Valaisemiseen ja sisäilman säätelyyn liittyvät käytännöt nähdään suhteellisen joustamattomina, sillä ne luovat kotitalouden jäsenille mukavan ja kodikkaan ympäristön. Myös ruoanvalmistus- ja ruokailukäytännöt sekä vapaa-ajan käytännöt, kuten TV:n katselu ja videopelaaminen, ovat aikakriittisiä. Niiden ajoitus on vahvasti sidoksissa sosiaalisiin suhteisiin sekä

mukavuuden ja rentouden tavoitteluun, minkä vuoksi energianäkökohdat jäävät tyypillisesti vähemmälle huomiolle. Kodinhoitokäytännöt, kuten pyykinpesu ja siivous, sen sijaan eivät ole aikakriittisiä. Ne tarjoavat joustavuutensa vuoksi näin ollen parhaat lähtökohdat sovittamaan energian kulutus uusiutuvan energian saatavuuteen. (Smale ja muut, 2017, s. 135, 137.)

2.2.3 Energian kulutuksen vähentäminen

Energian kulutuksen vähentämisen ja ilmastonmuutoksen hillinnän välinen yhteys on tunnistettu laajasti jo jonkin aikaa (Aune ja muut, 2016, s. 290; Butler ja muut, 2016, s. 887). Tämän myötä vähähiilisen asumisen toteuttamisessa ovat korostuneet muun muassa rakennuksen energiatehokkuuden parantaminen (Lettenmeier ja muut, 2019, s. 62) ja energiatehokkaiden laitteiden käyttöönotto (Godin ja muut, 2020, s. 101). Alexander ja Yacoumis (2018, s. 1840) toteavatkin kehittyneiden teknologioiden, kuten uusien energiatehokkaiden laitteiden soveltamisen olevan hiilidioksidipäästöjen vähentämisen hallitseva lähestymistapa. Kuitenkin esimerkiksi Sorrell ja muut (2009, s. 1356) esittävät, että energiatehokkuuden parantamisessa piilee vaara heijastusvaikutuksille, sillä se laskee energiapalveluiden hintaa, mikä voi paradoksaalisesti kannustaa lisäämään kulutusta. Näin kuluttajien käyttäytyminen voi jopa mitätöidä teknologisen kehityksen avulla saavutettavat potentiaaliset hyödyt (Jack, 2013, s. 672).

On tunnistettu, että vähähiilisen yhteiskunnan edellyttämät siirtymät vaativat myös energian kysynnän merkittävää vähentämistä (Butler ja muut, 2016, s. 887). Tehokkuusstrategiat eivät yksinään riitä, sillä ne säilyttävät korkeaan energian kulutukseen johtaneita standardeja, jolloin merkittävät hiilidioksidipäästöjen vähennykset jäävät saavuttamatta (Shove, 2018, s. 786). Tästä syystä riittävyysajattelu (*sufficiency*), eli yksilöiden käyttäytymisen muutos energian kysyntää vähentävään suuntaan, nousee tärkeäksi (Moser ja muut, 2015). Sen toteutuminen edellyttää sosiaalisia innovaatioita, jotka kyseenalaistavat nykyisiä elämäntapoja ja normiksi muodostuneita standardeja (Lorek & Spangenberg, 2019; Pérez-Sánchez ja muut, 2022, s. 3–7).

Pérez-Sánchez ja muut (2022, s. 3–7) esittelevät artikkelissaan konkreettisia keinoja, joilla asumisen energian kulutuksen kestävyyttä voidaan parantaa. Teknisten parannusten ohella niihin lukeutuvatkin muun muassa aikapaineen vähentäminen sekä toimintaan liittyvien määrällisten ja laadullisten odotusten laskeminen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei asunnon sisälämpötilaa pyritä pitämään standardisoituna vuoden ympäri, vaan se voi vaihdella vuodenaikojen mukaan. Lisäksi se voi myös tarkoittaa muun muassa sitä, ettei vaatteita pestä jokaisen käyttökerran jälkeen. (Pérez-Sánchez ja muut, 2022, s. 3.) Myös Lettenmeier ja muut (2019, s. 62) korostavat huonelämpötilan laskeamisen ja kuuman veden säästämisen olevan tehokkaimpia tapoja vähentää asumiseen kuluvaa energiaa. Edellä kuvatut havainnot osoittavat, että ilmastoviisas asuminen ei perustu pelkästään teknisiin ratkaisuihin, vaan edellyttää myös arjessa vakiintuneiden energiaa kuluttavien käytäntöjen uudelleenmuotoutumista.

2.2.4 Kuluttajaan liittyvät tekijät energian kulutuksessa

Tässä luvussa käsitellään aiemmissa tutkimuksissa havaittuja energian kulutukseen vaikuttavia tekijöitä, jotka liittyvät suoraan kuluttajayksilöön. Tällaisten tutkimusten analyysiyksikkö ja lähestymistapa poikkeavat näin pääosin käytäntöteoriasta, jossa huomio kohdistuu käytäntöjen analysointiin. Vaikka käytäntöteoreettisessa tutkimuksessa huomio on siirretty pois yksilöstä, luvussa esitettävät havainnot on sisällytetty osaksi teoriaosuutta, sillä niitä sovelletaan osana käytäntöjen elementtejä ja niiden tulkintaa.

Tutkijat ovat havainneet, että aikaisempi *henkilökohtainen historia* ja *kokemukset* voivat vaikuttaa energian kulutukseen (Butler ja muut, 2016; Hansen, 2018; Strengers & Meller, 2011, s. 160). Muun muassa Wangin ja muiden (2011, s. 3556) löydösten mukaan sähköpulaan liittyvät aiemmat kokemukset vaikuttavat merkittävästi kotitalouksien sähkönsäästökäyttäytymiseen. Hansenin (2018) tutkimus puolestaan osoittaa lapsuuden ja nuoruuden erilaisten sosiaalisten ja aineellisten kokemusten, kuten kotitalouksien ja talojen, vaikuttavan energian kulutukseen myös myöhemmin elämässä. Tutkimuksen mukaan muun muassa hyvin vanhoissa taloissa kasvaneet kuluttivat myöhemmin

elämässään vähemmän energiaa esimerkiksi lämpimään veteen ja talon lämmitykseen. Tämän voidaan katsoa heijastavan sitä, että kuluttajat toimivat niin sanottuina käytännön kantajina, ja voivat kantaa käytäntöjä ja niiden elementtejä mukanaan läpi ajan ja tilan (Hansen, 2018, s. 133).

Yhtenä energian kuluttamiseen liittyvistä tekijöistä voidaan pitää *arvoja*. Yleisellä tasolla suomalaisen kulutuskulttuurin keskeisenä arvona on nähty *säästäväisyys*, joka on ilmennyt maltillisena suhtautumisena kulutukseen, rahankäyttöön ja nautintoihin (Autio ja muut, 2010). Seebauer ja Wolf (2017, s. 14) esittävät, että myös vahvat *ympäristöarvot* linkittyvät yhteen pienemmän energian kulutuksen kanssa. Sapcin ja Considinen (2014, s. 33) mukaan ympäristöstä huolehtivat kotitaloudet käyttävät säästeliäämmin sähköä, sillä nämä tunnistavat ympäristöongelmien ja henkilökohtaisen energiankulutuksen välisen yhteyden, ja heijastavat tätä omassa kulutuskäyttäytymisessään.

Hagbert (2016, s. 300) toteaa, että positiiviset näkemykset resurssien säästämisestä voivat olla merkittävä tekijä esimerkiksi elintason alentamisen halukkuuden kannalta, mutta esittää samalla, etteivät ne kuitenkaan välttämättä johda käytännön toimiin. Muun muassa Vringer ja muut (2007) tukevat tätä havainnoillaan, etteivät ihmiset kuluta aina arvojensa tai esimerkiksi energiansäästöön liittyvien *motivaatioidensa* mukaisesti. Tutkimuksissa onkin tunnistettu laajasti, että kuluttajien arvojen ja asenteiden muuttaminen konkreettisiksi teoiksi voi olla haastavaa (Essiz ja muut, 2023; Gleim & Lawson, 2014; Park & Lin, 2020).

Edellä kuvattua ristiriitaa on selitetty ilmiöllä, josta käytetään nimitystä vihreä kuilu (*green gap*) (Essiz ja muut, 2023), tai asenteiden ja käyttäytymisen välinen kuilu (Park & Lin, 2020). Muun muassa Ilmassa ristivetoa -hankkeen ilmastoasenteita kartoittavan tutkimuksen tulokset osoittavat, että lähes 40 % suomalaisista kokee säännöllisesti ristiriitoja käytännön toimien ja ilmastonmuutosta koskevien käsitystensä välillä (Lehtonen ja muut, 2020, s. 58). Asenteiden ja arvojen mukaista toteuttamista haastaakin se, että kuluttajan päätökset eivät ole aina yksilöllisiä ja rationaalisia, sillä niihin vaikuttavat

merkittävänä tekijöinä myös sosiotekniset rakenteet (ks. luku 2.2.5 ja 2.2.6), joiden voidaan katsoa olevan kuluttajan välittömän hallinnan ulkopuolella (Akenji, 2014, s. 17).

Tutkimukset ovat osoittaneet *taloudellisten motiivien*, eli rahan säästämisen olevan keskeinen tekijä energiankulutuksen vähentämisessä ja energiakäyttäytymisen muuttamisessa (Brandon, & Lewis, 1999, s. 83; Huebner ja muut, 2013, s. 632). Esimerkiksi Whitmarsh (2009, s. 18) osoittaa energiaa säästävien toimien, kuten käyttämättömien valojen sammuttamisen ja energiatehokkaiden lamppujen ostamisen, johtuvan useammin halusta säästää rahaa, ja ympäristöhuolet motivoivat kyseisiä toimia vähemmässä määrin. Trotta (2020, s. 2) esittää, että sähkön halpa kuluttajahinta onkin yleisesti heikentänyt suomalaisten kannustimia säästää energiaa.

Trottan (2021, s. 76) mukaan suomalaisten kuluttajien tietoisuus sähkön käytöstä, sen hinnasta ja kulutuksesta on yleisesti ottaen heikko. Tutkimukset ovat osoittaneet, että sähkölaskuistaan tietoisemmat kotitaloudet käyttävät kuitenkin yleensä vähemmän sähköä kuin ne, joilla on heikompi tietoisuus sähkön hinnasta ja kulutuksensa tasosta (Sexton, 2015; Trotta, 2021). Tämä viittaa siihen, että myös *tietoisuus kotitalouden energian kulutuksesta* voidaan nähdä energian kulutukseen vaikuttavana tekijänä.

Pohtitoun ja muiden (2016, s. 1222, 1226) mukaan *ympäristötietoisuus*, kuten kasvihuonekaasupäästöihin liittyvä tieto, ja *energiansäästö tietoisuus* korreloivat kotitalouksien energiankulutusta vähentävän käyttäytymisen kanssa. Heidän mukaansa tämä näkyy sekä konkreettisina toimina energiankulutuksen vähentämiseksi että kotona tapahtuvana aktiivisena energiankulutuksen vähentämisenä. Ympäristötietoisuuden vaikutuksista on kuitenkin ristiriitaisia näkemyksiä, sillä esimerkiksi Wang ja muut (2011, s. 3556) toteavat tutkimuksessaan, ettei sillä ole merkittävää vaikutusta kotitalouksien sähkösäästötoimiin.

Onkin yleisesti tunnistettu, että pelkkä tieto ei yksin muuta kuluttajan toimintaa (Abrahamse ja muut, 2005; Shove, 2003; Yohanis, 2012, s. 664). Tätä tukevat Bartiauxin (2008,

s. 1176) havainnot, joiden mukaan ilmastonmuutokseen liittyviin tekijöihin tai uusiutuviin energialähteisiin perehtyneemmät kotitaloudet eivät toimi ympäristöystävällisemmällä tavoilla. Vastaavasti Yohanis (2012, s. 664) havainnollistaa tutkimuksellaan, etteivät kotitaloudet toteuta energiatehokkuustoimia siinä määrin, kun näiden voitaisiin tietoisuutensa perusteella olettaa. Tässä luvussa kuvatut havainnot osoittavat energian kulutuksen olevan monitahoinen ilmiö, jota on haastavaa kuvata yksinkertaisina syy-seuraussuhteina, sillä siihen kietoutuvat niin tiedolliset, sosiaaliset kuin materiaaliset tekijät.

2.2.5 Sosiaaliset normit energian kulutuksessa

Vaikka ihmisten itsensä voi olla vaikeaa tunnistaa *sosiaalisten normien* voimaa, on havaittu, että niillä on suuri vaikutus kuluttajien käyttäytymiseen (Capiene ja muut, 2021; Sahakian, 2022; Wang ja muut, 2011, s. 3556). Suuri osa arjen toimista toteutetaan, koska ne ovat tavanomaisia ja normaaleja (Jack, 2022, s. 332), ja normaalit kuluttamisen ja elämisen tavat toteutuvat pääasiassa automaattisesti, ilman suurempaa pohdintaa tai tietoista harkintaa (Aro, 2020, s. 515). Myös asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä on vahva normatiivinen ulottuvuus, sillä ihmisillä on usein vahva käsitys siitä, miten asioiden ”pitäisi olla” (Sahakian, 2022, s. 36).

Shoven (2003, s. 396) mukaan asumisen energian kulutukseen vaikuttavat keskeisesti mukavuuden, puhtauden ja vaivattomuuden (*convenience*) merkitykset, sillä näiden tavoitteiden on osoitettu ohjaavan energiankäyttöä merkittäväällä tavalla. Niihin liittyvät käsitykset ja standardit ovat hänen mukaansa muuttuneet ajan myötä, mikä on vaikuttanut myös energiaintensiivisemmän arjen muodostumiseen. Esimerkiksi Kuijer ja Watson (2017) osoittavat *mukavuuden* toteuttamiseen liittyvien huonelämpötilojen nousseen ajan saatossa. Lisäksi sähköisen ilmastoinnin käytön voidaan katsoa siirtyneen ylellisyydestä jopa koetuksi välttämättömyydeksi (Chappells & Shove, 2005). Mukavuus ei siis ole pelkästään fyysinen tuntemus, vaan kuten Shove (2003) havainnollistaa, se on myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut käsite, joka heijastaa laajempia normeja ja arvoja.

Shove (2003, s. 396) esittää myös *puhtauteen* liittyvien peseytymisen ja pyykinpesun käytäntöjen moninkertaistuneen viimeisen vuosisadan aikana. Muun muassa Jackin (2013, s. 671) tutkimus osoittaa tavan olevan fyysisiä syitä, kuten likaa ja hajua yleisempi syy pyykin pesemiselle. Tämä havainnollistaa osaltaan sitä, etteivät myöskään puhtausstandardit perustu ainoastaan terveyteen ja tieteeseen, vaan kulttuurisiin käsityksiin (Jack, 2013, s. 666).

Jackin (2017, s. 77) mukaan myös *vaivattomuus* vaikuttaa pyykinpesun toteuttamiseen, sillä pyykki on helppo heittää koneeseen, painaa nappia ja ripustaa ne kuivumaan myöhemmin muiden askareiden lomassa. Shove (2003, s. 396) esittääkin erilaisten laitteiden yleistyneen vaivattomuuden nimissä, mikä tukee Sahakianin (2022) havaintoa kotitalouksien sähkölaitteiden kasvavasta määrästä. On esitetty, että ajan säästämällä on merkittävä yhteys energian kulutukseen ja laitteiden käyttöön (Pérez-Sánchez ja muut, 2022, s. 18). Yhä useampien laitteiden hankkiminen koteihin perustellaan ja oikeutetaan vaivattomuusnarratiivin kautta, joka lupaa tehdä elämästä helpompaa, parempaa ja energiatehokkaampaa (Strengers & Nicholls, 2017, s. 92). Kempaisen ja muiden (2017) mukaan myös esimerkiksi suomalaisten asumistoiveissa korostuvat ajankäytön taloudellisuus ja arjen helppouden tavoittelu. Tämän voidaan tulkita heijastavan vaivattomuuteen liittyviä normeja.

Käsitykset mukavuudesta ja vaivattomuudesta tekevät Aunen ja muiden (2016, s. 294–295) mukaan energiaa kuluttavista käytännöistä myös vastustuskykyisiä muutoksille. Koska käytännöt on muodostettu normatiivisesti johdonmukaiseksi, rutiininomaisista toimintatavoista poikkeaminen voi aiheuttaa epäröintiä (Sahakian, 2022, s. 36). Sahakian ja muut (2020) ovat kuitenkin osoittaneet, että esimerkiksi mukavuuteen liittyvät käsitykset ovat uudelleenneuvoteltavissa, mikä tukee myös Shoven (2003) näkemystä, jonka mukaan tottumuksemme muokkaavat käsitystämme siitä, mitä pidämme mukavana. Ihmiset, jotka tottuivat Sahakianin ja muiden (2020) tutkimuksen aikana alhaisempaan sisälämpötilaan kotonaan, tulivat herkemmiksi muille sisäilmastoille, ja kokivat aiemmat "normaalina" pitämänsä lämpötilat epämiellyttävän lämpiminä.

Normatiiviset käsitykset eivät myöskään ole toisistaan täysin irrallisia. Tämä näkyy muun muassa Wangin ja muiden (2021, s. 14) tutkimustuloksissa, joissa vieraiden kestitsemisellä nähtiin olevan selkeä vaikutus asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen toteuttamiseen. He esittävät, että kotiin liitettävät *vieraanvaraisuuden* merkitykset saivat ihmiset muun muassa nostamaan sisälämpötilaa vieraidensa mukavuuden varmistamiseksi. Warde (2005, s. 141) toteaaakin, että ihmiset soveltavat ja improvisoivat suorittamiaan käytäntöjä jatkuvasti eri tilanteissa. Näin esimerkiksi käsitys siitä, mitä pidetään riittävän mukavana huonelämpötilana, saattaa vaihdella tilanteen mukaan.

2.2.6 Tekniikan ja laitteiden merkitys asumisen energian kulutuksessa

Perinteisen kulutustutkimuksen näkökulmasta kuluttajan katsotaan olevan vastuussa kulutusvalinnoistaan, jolloin ne perustuvat rationaaliseen päätöksentekoprosessiin (Shove ja muut, 2012). Posthumanistisessa näkemyksessä painotetaan kuitenkin, että myös materiaalsen maailman tekijöillä on toimijuutta energiaa kuluttavissa käytännöissä (Schatzki, 2001, s. 11). Laitinen ja muut (2025) esittävät tutkimuksessaan, että ei-inhimilliset materiaaliset toimijat, kuten esimerkiksi *sää, lemmikit, talot, järjestelmät, teknologiat ja kodin laitteet*, voivat vaikuttaa kotitalouksien energiaa kuluttavien käytäntöjen toteuttamiseen kolmella tavalla. Ne voivat heidän mukaansa siirtää käytännön toteutuksen ajankohtaa, muokata käytännön toteutustapaa sekä luoda kokonaan uusia käytäntöjä.

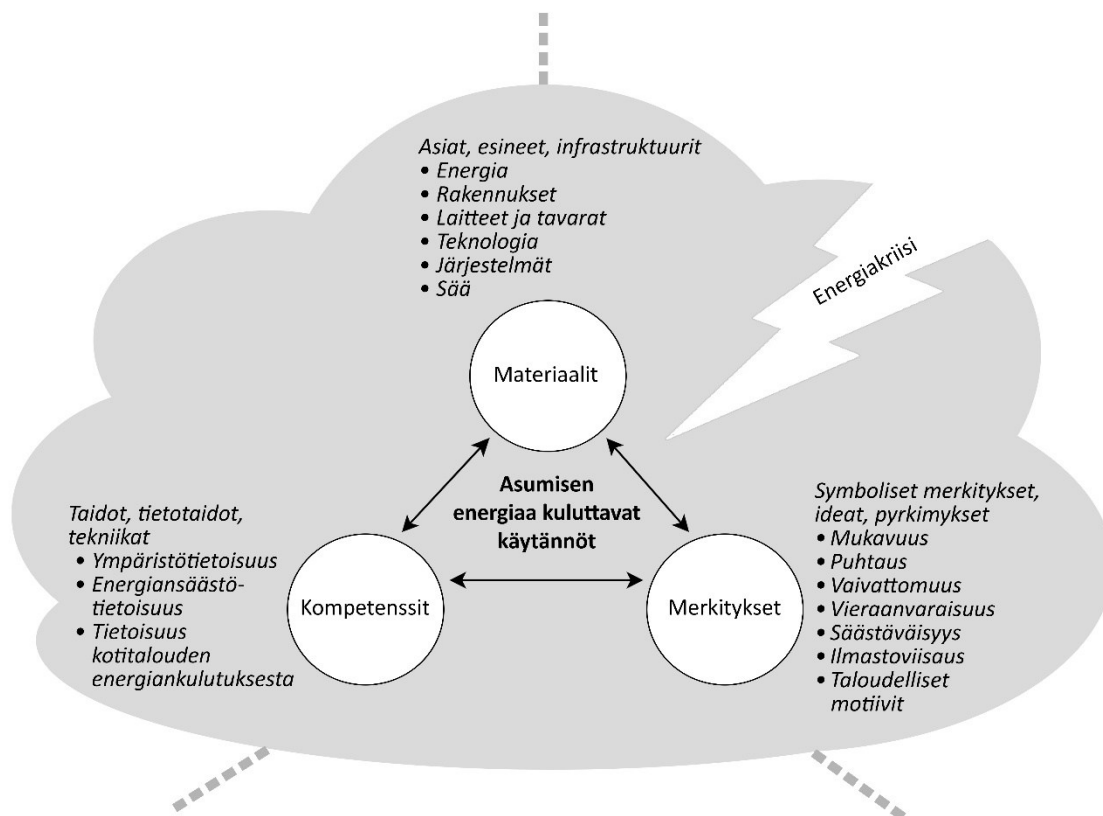
Fyysisen infrastruktuurin ja materiaalien toimijuutta käytäntöjen toteuttamisessa havainnollistavat Jackin (2017) tutkimustulokset siitä, että jos pyykinpesuun tarvittavat tilat eivät ole helposti käytettävissä, ihmiset pesevät pyykkiä harvemmin (Jack, 2017). Rinkinen ja Jalas (2017) ovat lisäksi osoittaneet, miten talo materiaalisena artefaktina ja kodin tilana muovaa sen uusien asukkaiden lämmityskäytäntöjä. Sahakian ja Wilhite (2014, s. 29) tukevat tätä esittämällä, että *rakennukset* ja kotitalouksien *teknologiat* vaikuttavat yleensä moniin tapoihin, joilla energiaa kulutetaan kotona. Ne eivät heidän mukaansa ole vain passiivisia työkaluja, vaan niihin on muun muassa koodattu tietyn tyyppistä tietoa tai arvoja, jotka muokkaavat ihmisten toimintaa. Esimerkiksi Shove (2003)

huomauttaa, että nykyajan rakennukset suunnitellaan tarjoamaan tiettyjä standardisoituja mukavuusolosuhteita.

Digitaalinen kehitys on myös auttanut tuomaan käytäntöjen helposti näkymättömältä vaikuttavan energian kulutuksen paremmin esiin. Kotitalouksilla on nykyään esimerkiksi perinteistä sähkölaskua tarkemmat mahdollisuudet seurata energiankulutustaan, ja monet energia- ja sähköyhtiöt tarjoavat palveluita, joiden avulla kulutusta voi tarkastella jopa tuntitasolla (ks. Helen, 2020; Vaasan sähkö, n.d.; Väre, n.d.). Onkin osoitettu, että reaaliaikainen tieto energian kulutuksesta ja palautetta antavat digitaaliset järjestelmät voivat vähentää kotitalouksien energiankulutusta (Darby, 2010; Grønhøj & Thøgersen, 2011). Brauerin ja muiden (2024) tutkimustulokset tukevat tätä näkökulmaa. He havaitsivat, että lisääntyneen energian kulutuksen seurannan myötä asumisen käytäntöihin integroitui uusia laitteiden kulutuksen havaitsemiseen ja tulkintaan liittyviä kompetensseja, jotka vaikuttivat asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen muuttumiseen.

2.3 Asumisen energian kulutuksen hahmottaminen käytäntöjen kautta

Tässä luvussa vastataan tutkielman ensimmäiseen tavoitteeseen ja esitellään aiemman kirjallisuuden ja tutkimusten avulla muodostettu teoreettinen viitekehys. Kuvio 3 kuvastaa, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta.

Kuvio 3. Asumisen energiaa kuluttavat käytännöt.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu vahvasti Shovelaiseen käytäntöteoriaan. Kuviossa 3 esitetty pilvi kuvaa asumisen yhteydessä toteutettavia rutiininomaisia käytäntöjä, jotka liittyvät energian kuluttamiseen. Tällaisia käytäntöjä ovat esimerkiksi lämmitäminen, valaiseminen, pyykinpesu, peseytyminen ja ruoanvalmistus. Shoven ja muiden (2012, luku 1) mukaan käytännöt koostuvat materiaaleista, merkityksistä ja kompetensseista, jotka on kuvattu pilven keskellä olevissa ympyröissä.

Käytäntöjen *materiaalisilla* elementeillä viitataan Shoven ja muiden (2012, luku 1) mukaan esimerkiksi asioihin, esineisiin, infrastruktuureihin ja materiaaleihin, joista erilaiset objektit koostuvat. Materiaaleja eli ei-inhimillisiä toimijoita, kuten energiaa, teknologiaa, järjestelmiä, laitteita tai rakennuksia, ei nähdä ainoastaan passiivisina käytäntöjen mahdollistajina, vaan niiden katsotaan myös vaikuttavan kotitalouksien energiaa kuluttavien käytäntöjen toteuttamiseen (Laitinen ja muut, 2025). *Kompetenssit* kattavat taidot, tietotaidon ja tekniikat, jotka liittyvät käytännön toteuttamiseen (Shove ja muut 2012, luku

1). Näitä voivat olla esimerkiksi ilmastoviisaaseen asumiseen vahvasti liittyvät ympäristö- ja energiansäästötietoisuus, sekä tietoisuus kotitalouden energian kulutuksesta, joka sisältää laitteiden kulutuksen havaitsemiseen ja tulkintaan liittyviä kompetensseja.

Merkitykset kattavat Shoven ja muiden (2012, luku 1) mukaan käytännön suorittamiseen liittyvät symboliset merkitykset, ideat ja pyrkimykset. Energiaa kuluttaviin käytäntöihin liittyviä merkityksiä ovat muun muassa mukavuuteen, puhtauteen ja vaivattomuuteen liittyvät käsitykset (Shove, 2003), vieraanvaraisuus (Wang ja muut, 2021), arvoperäinen säästäväisyys sekä rahan säästämisen motivaatiot. Lisäksi ympäristöarvoihin linkittyvä ilmastoviisaus nähdään työssä käytäntöjen merkitysrakenteena, joka ohjaa arkisia suorituksia ympäristön kannalta kestäväällä tavalla.

Käytäntöjen elementtejä kuvaavien ympyröiden väliset nuolet havainnollistavat sitä, miten käytännön toteuttaminen vaatii Shoven ja muiden (2012, luku 1) mukaan näiden kolmen elementin integroitumista. Nuolet ovat kaksisuuntaisia, sillä elementit eivät vain passiivisesti sidostu toisiinsa, vaan ne ovat keskenään myös vuorovaikutuksellisessa suhteessa (Shove ja muut, 2012, luku 2). Tästä syystä kuviossa 3 havainnollistetut elementit on myös kursivoitu, sillä ne eivät ole staattisia, vaan voivat muuttua. Pilven reunoissa olevat katkoviivat kuvastavat, miten energian kulutukseen liittyvät käytännöt ovat linkittyneet myös muihin käytäntöihin, sillä samat elementit voivat olla osa useampia eri käytäntöjä (Gram-Hanssen, 2011; Shove ja muut, 2012, luku 2). Ne havainnollistavat myös sitä, miten toisiinsa liittyvät rinnakkaiset käytännöt muodostavat arjen rytmit (ks. Shove ja muut, 2012, luku 7).

Kuviossa 3 näkyvä salama kuvastaa energiakriisiä häiriötilanteena, jolla on potentiaalia vaikuttaa käytäntöjen muuttumiseen (ks. Brauer ja muut, 2024). Yhteenvetona voidaan todeta, että kuvio 3 esittää energian kulutukseen liittyvät käytännöt verkottuneina ja dynaamisina kokonaisuuksina, jotka pystyvät muovautumaan pilvien lailla. Metodologia-luvun jälkeen tätä keskitytään analysoimaan työssä empiirisesti.

3 Metodologia

Tässä luvussa syvennytään tutkimuksen metodologisiin valintoihin ja käsitellään niiden sopivuutta tutkimuksen toteuttamiseen. Luvun alussa käsitellään laadullisen tutkimuksen ja käytänteoreettisen lähestymistavan yleisiä piirteitä, minkä jälkeen tarkastellaan tutkimuksessa käytettyä aineistonkeruumenetelmää sekä työssä hyödynnettyä aineistoa ja sen analysointitapaa. Koska luotettavuuden arviointi kuuluu osaksi hyvää tutkimuskäytäntöä (Aaltio & Puusa, 2020), luvun lopussa syvennytään lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttaviin tekijöihin.

3.1 Käytänteoreettinen laadullinen tutkimus

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena, jonka lähtökohtana toimivat Hirsjärven ja muiden (2009, s. 161) mukaan todellisen elämän ja tutkittavan kohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaaminen. Laadullinen tutkimus liittyy vahvasti ymmärryksen luomiseen ja sopii tyypillisesti mitä-, miten- ja miksi-kysymyksiin vastaamiseen (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 4, 42), palvelen näin myös tämän tutkimuksen tavoitteita. Tutkimuksessa hyödynnetty valmiiksi kerätty haastatteluaineisto oli hyvin laaja ja moniulotteinen, ja laadullinen tutkimus mahdollistaakin Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 53) mukaan rikasta aineistoa hyödyntävien syvällisten analyysien tekemisen.

Laadullinen tutkimussuuntaus sisältää useita erilaisia lähestymistapoja (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 6–7; Puusa & Juuti, 2020), ja tämän tutkimuksen lähestymistapa on käytänteoreettinen. Käytänteoreettinen lähestymistapa on hyödyllinen, kun pyritään ymmärtämään arjen toimintatapojen ja rutiinien ominaispiirteitä sekä niiden järjestyntymistä, sillä siinä huomioidaan käytäntöjä muokkaavat dynaamiset elementit (Shove ja muut, 2012). Tässä tutkimuksessa ne auttavat hahmottamaan arjessa usein yksinkertaisina ja itsestään selvinä pidettyjen asumisen käytäntöjen rakennetta ja

moniulotteisuutta. Lisäksi käytäntöjen elementit tarjoavat välineet tarkastella syvällisesti sekä käytäntöjen muutosta että niiden välisiä yhteyksiä (Shove ja muut, 2012).

Käytäntöteorian avulla voidaan tarkastella, miten erilaiset kuluttamisen tavat eivät ole vain yksilöllisiä valintoja, vaan kytkeytyvät laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin, jotka sekä uusintavat että muuttavat arkea (Halkier & Jensen, 2011, s. 102). Sitä on hyödynnetty kulutustutkimuksessa paljon, ja esimerkiksi Welch ja Warde (2015, s. 87) esittävät, että yksi sen merkittävimmistä potentiaaleista on kestävän kulutuksen tutkimisessa. Etenkin ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta on oleellista paneutua energian kulutuksen kollektiivisempiin ja laajemman sosioteknisen järjestelmän huomioiviin näkökulmiin, sillä tehokkaat ratkaisut vaativat yksilön tekemiä ”parempia valintoja” syvällisempiä muutoksia (Shove ja muut, 2012, luku 8). Käytäntöteoria mahdollistaa huomion siirtämisen pois yksittäisistä ihmisistä, sillä lähestymistavan painopisteenä ovat näiden kantamat ja ylläpitämät käytännöt (Shove ja muut, 2012). Tämä tarkoittaa sitä, että käytäntöteoreettisen tutkimuksen analyysiyksikkönä toimivat käytännöt yksilöiden sijaan (Shove ja muut, 2012, luku 1).

3.2 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Eriksson ja Kovalainen (2016, s. 53) esittävät, että laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu perustuu usein vuorovaikutukseen ihmisten kanssa. Tässä tutkimuksessa hyödynnetty aineisto koostuu teemahaastatteluista, joista osa on toteutettu ennen energiakriisiä vuonna 2021, ja osa sen jälkeen alkuvuodesta 2024 osana Decarbon-Home-hankkeen tutkimuksia. Haastatteluja on hyödynnetty asumisen energian kulutuksen käytäntöteoreettisissa tutkimuksissa myös aikaisemmin (ks. Brauer ja muut, 2024; Gram-Hanssen, 2010a, 2010b; Rinkinen, 2013; Rinkinen ja Jalas, 2017; Sahakian, 2022). Teemahaastattelussa keskustelua ohjaavat etukäteen valitut teemat sekä niitä täydentävät tarkentavat kysymykset, ja menetelmän joustavuuden vuoksi haastattelijalla voi syventää ja täsmentää kysymyksiä informanttien tarjoamien vastausten perusteella (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 88).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetyn vuonna 2021 kerätyn aineiston haastattelurungossa (ks. liite 1) oli neljä teemaa, joihin liittyvissä kysymyksissä kartoitettiin 1) asumisen ratkaisuja käytännössä, 2) asumisen käytäntöjen elementtejä, 3) ilmastoviisautta asumisessa sekä 4) asumisen unelmia ja tulevaisuutta. Haastattelut käytiin läpi teemojen 1–3 osalta, sillä niihin liittyvä keskustelu liittyi enemmän tai vähemmän asumisen energian kulutukseen.

Vuonna 2024 kerätyn aineiston haastattelurunko (ks. liite 2) puolestaan koostui kahdeksasta teemasta. Teemat sisälsivät 1) taustatietoihin, 2) asuinalueeseen ja identiteettiin, 3) kestäväään asumiseen, 4) asumisen veden ja sähkön kulutukseen, 5) asunnon huoltoon ja korjaamiseen, 6) tavaroiden korjaamiseen, 7) lapsiin ja korjaamiseen sekä 8) korjaamisen sosiaalisiin normeihin liittyviä kysymyksiä. Tämän tutkimuksen kannalta oleellisimmat haastattelukysymykset keskittyivät teemaan neljä. Haastattelut käytiin kuitenkin kokonaisuudessaan läpi, sillä informantit esittivät tutkittavan aiheen kannalta oleellisia vastauksia myös muiden teemojen kysymyksissä. Suurin osa olennaisista havainnoista on keskittynyt teemojen yksi, kolme ja neljä kysymyksiin annettuihin vastauksiin.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 98) korostavat, että laadullisessa tutkimuksessa on olennaista, että haastateltavat henkilöt tietävät tutkittavasta aiheesta mielellään mahdollisimman paljon, tai heillä on siitä henkilökohtaista kokemusta. Tässä tutkimuksessa hyödynnettävien haastattelujen informantit ovat itse ilmoittautuneet vapaaehtoiseksi haastatteluihin, minkä myötä voidaan olettaa, että nämä ovat kiinnostuneita asumisesta ja siihen liittyvistä teemoista. Asumisen energian kulutus on kuitenkin aihe, joka ei vaadi erikoisosamista, vaan siihen liittyviä kokemuksia voidaan kuvata arkisen elämän kautta. Haastateltavat rekrytoitiin mukaan yhteistyössä eri kaupunkien ja Decarbon-Home-hankkeen sidosryhmäkumppaneiden kanssa hyödyntämällä sosiaalista mediaa, verkkosivuja ja uutiskirjeitä.

Eriksson ja Kovalainen (2016, s. 3) korostavat, että laadullinen tutkimus mahdollistaa ilmiöiden kontekstisidonnaisen tarkastelun. Tämän tutkimuksen aineistona

hyödynnettävät haastattelut toteutettiin informanttien kodeissa joko paikan päällä, puhelimitse tai Zoom tai Teams-videokuvan avulla. Näin haastattelut sijoittuivat ympäristöön, jossa asumisen energiaa kuluttavat käytännöt konkreettisesti tapahtuvat. Kodeissa suoritetuissa haastatteluissa informantit esittelivät asuntoaan kiertämällä tiloissa, minkä yhteydessä haastattelijat dokumentoivat ympäristöä myös valokuvoin. Etähaastatteluissa informantteja puolestaan pyydettiin joko kiertämään kodissaan videokuvan kanssa tai kuvailemaan sitä omin sanoin.

Haastattelun heikkoutena voidaan pitää Hirsjärven ja muiden (2009, s. 206–207) mukaan sitä, että haastattelutilanne saattaa ohjata vastaajia antamaan sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten autenttisuutta. He lisäävät, että haastatteluaineisto on aina konteksti- ja tilannesidonnainen, minkä vuoksi informantit saattavat puhua haastattelutilanteessa eri tavalla kuin jossain toisessa tilanteessa. Tässä tutkimuksessa tiedostetaan, että käytäntöjä analysoitaessa haastattelut eivät mahdollista konkreettisten energian kulutukseen liittyvien toimien havainnointia. Tutkimuksessa onkin keskitytty analysoimaan sitä, miten käytännöt ilmenevät puheessa haastattelujen aikana. Haastatteluiden hyvänä puolena on tutkimuksen kannalta se, että ne tarjoavat hyvän tavan päästä kiinni käytäntöihin liitettäviin merkityksiin.

3.3 Aineiston kuvaus

Tutkimuksessa hyödynnettiin kahta erillistä haastatteluaineistoa, jotka tarjosivat mahdollisuuden asumisen käytäntöjen analysointiin sekä ennen että jälkeen energiakriisin. Kriisiä ennen vuonna 2021 kerätty aineisto koostui 30 haastattelusta, ja kriisin jälkeen vuonna 2024 kerätty aineisto 39 haastattelusta. Koko 69 haastattelun aineisto silmäiltiin aluksi läpi, ja analyysiin valittiin ne, joissa informantit kuvasivat asumisen käytäntöjen muutoksia ja jatkumoina kattavimmin.

Aineiston kokoamisessa hyödynnettiin kylläntymisperiaatetta, eli sitä pidettiin määrällisesti riittävänä, kun samankaltaiset havainnot alkoivat toistua eri haastatteluissa, ja

niiden avulla voitiin hahmottaa niin sanottu teorettinen peruskuvio (ks. Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 205; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99). Tähän nojautuen analyysistä jätettiin myöhemmin pois sellaisia haastatteluja, jotka eivät tarjonneet tutkimukselle uutta tietoa, vaan pääosin toistivat aiemmissa haastatteluissa esiin nousseita havaintoja. Rajauksia tehtäessä huomioitiin pyrkimys sisällyttää aineistoon mahdollisimman monipuolisesti erilaisia asumismuotoja ja kotitalouksia. Tutkimuksessa hyödynnetty lopullinen aineisto koostuu näin 31 haastattelusta, ja haastatteluja sekä informanttien taustoja koskevat tiedot on esitetty kootusti taulukossa 2.

Taulukko 2. Informanttien taustatiedot.

Infor- mantti	Suku- puoli	Ikä	Koti- talous (hlöä)	Asumismuoto	Asunnon hallintamuoto	Kotitalouden tulot yht. (€/kk)	Vuosi
1	Nainen	59	1	Kerrostalo	Omistus	2000–3999 €	2021
2	Nainen	35	4	Omakotitalo	Omistus	4000–5999 €	2021
3	Nainen	62	2	Pari-/rivitalo	Omistus	2000–3999 €	2021
4	Nainen	50	2	Omakotitalo	Omistus	2000–3999 €	2021
5	Nainen	50	1	Kerrostalo	Omistus	4000–5999 €	2021
6	Nainen	40	5	Omakotitalo	Omistus	4000–5999 €	2021
7	Mies	63	2	Omakotitalo	Omistus	10 000–11 999 €	2021
8	Nainen	58	1	Pari-/rivitalo	Omistus	alle 2000 €	2021
9	Nainen	41	4	Omakotitalo	Omistus	10 000–11 999 €	2021
10	Nainen	47	2	Kerrostalo	Omistus	8000–9999 €	2024
11	Nainen (ja mies)	56	2	Omakotitalo	Omistus	8000–9999 €	2024
12	Nainen	71	1	Pari-/rivitalo	Omistus	4000–5999 €	2024
13	Nainen	64	1	Kerrostalo	Vuokra	1000–1999 €	2024
14	Nainen	64	1	Luhtitalo	Vuokra	Ei tietoa	2024
15	Nainen	63	1	Kerrostalo	Asumisoikeus	2000–3999 €	2024
16	Nainen	43	2	Kerrostalo	Vuokra	2000–3999 €	2024
17	Nainen	35	3	Kerrostalo	Omistus	6000–7999 €	2024
18	Nainen	51	3	Pari-/rivitalo	Asumisoikeus	2000–3999 €	2024
19	Mies	59	2	Pari-/rivitalo	Asumisoikeus	8000–9999 €	2024
20	Nainen	65	1	Kerrostalo	Asumisoikeus	2000–3999 €	2024
21	Mies	39	2	Kerrostalo	Vuokra	alle 1000 €	2024
22	Nainen	44	3	Kerrostalo	Omistus	4000–5999 €	2024
23	Mies	36	5	Pari-/rivitalo	Omistus	Ei tietoa	2024
24	Nainen	43	2	Kerrostalo	Vuokra	2000–3999 €	2024
25	Nainen	42	4	Kerrostalo	Omistus	8000–9999 €	2024
26	Mies	58	2	Kerrostalo	Omistus	2000–3999 €	2024
27	Nainen	31	4	Pari-/rivitalo	Omistus	4000–5999 €	2024
28	Mies	42	4	Kerrostalo	Omistus	10 000–11 999 €	2024
29	Nainen	43	5	Kerrostalo	Omistus	6000–7999 €	2024
30	Nainen	44	4	Kerrostalo	Omistus	8000–9999 €	2024
31	Nainen	56	2	Pari-/rivitalo	Omistus	2000–3999 €	2024

Vuonna 2021 kerätyn aineiston yhdeksästä informantista kaksi asui kerrostalossa, kaksi pari- tai rivitalossa ja viisi omakotitalossa. Vuoden 2024 aineiston 22 informantista puolestaan 14 asui kerrostalossa, yksi luhtitalossa, yksi omakotitalossa sekä kuusi pari- tai rivitalossa. Suurin osa informanteista asui omistusasunnossa, mutta muutama asui myös vuokralla tai asumisoikeusasunnossa. Kotitalouksien koko vaihteli molempien vuosien aineistoissa yhdestä viiteen henkilöön, ja näiden yhteenlasketut kuukausitulot vaihtelivat alle 1000 eurosta 10 000–11 999 euroon. Informantit olivat iältään 31–71-vuotiaita, ja heistä 25 identifioitui naiseksi ja kuusi mieheksi. Yhdessä haastattelussa informantin miespuolinen puoliso oli läsnä ja osallistui keskusteluun jonkin verran. Puolisoa ei kuitenkaan ole käsitelty erillisenä informanttina eikä sisällytetty taustatietojen jakaumiin, vaikka joitakin hänen kommenttejaan hyödynnettiin analyysissä.

Haastatteluaineisto oli laajuudeltaan huomattava. Lopullisessa analyysissä hyödynnettyjen haastattelujen kokonaiskesto oli 40 tuntia ja 56 minuuttia, joista yksittäiset haastattelut kestivät puolesta tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Niistä luotua valmiiksi litteoitua tekstiä oli yhteensä 413 sivua fonttikoossa kahdeksan.

3.4 Aineiston analysointi

Tutkimuksessa hyödynnettiin litteroituja, eli sananasaisesti puhtaaksi kirjoitettuja teemahaastatteluaineistoja, jotka analysoitiin käytäntöteoreettisen analyysin avulla. Käytäntöteorian mukaisesti informantit nähtiin käytäntöjen kantajina, ja itse analyysiyksikönä toimivat näiden kautta toteutuvat käytännöt (Reckwitz, 2002; Shove ja muut, 2012, luku 1; Warde, 2005). Analyysi keskittyi näin ollen asumisen energian kulutukseen liittyviin käytäntöihin, niihin kytkeytyviin materiaaleihin, merkityksiin ja kompetensseihin sekä näiden muutoksiin.

Aineiston analyysi suoritettiin teoriaohjaavasti, eli abduktiivista päättelyä hyödyntämällä. Siinä analysoitavaa ilmiötä ei Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 107–110) mukaan määrittellä deduktiivisesti, eli teorialähtöisesti ennestään tunnetun mallin tai teorian

perusteella, vaan aiempi teoria toimii analyysin tukena. Heidän mukaansa teoriaohjaa-
vaa analyysia voidaan siten pitää deduktiivisen ja induktiivisen, eli täysin aineistolähtöi-
sen analyysin välimuotona. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin aiemmissa tutkimuksissa
havaittuja energiaa kuluttaviin käytäntöihin liittyviä elementtejä, mutta pysyttiin samalla
avoimena myös aineistosta esiin nouseville näkökulmille. Analyysi toteutui näin ikään
kuin teorian ja aineiston vuoropuhelun kautta.

Analyysi käynnistettiin aineiston esivalinnan jälkeen perehtymällä haastatteluihin visu-
aalista materiaalia tarkastelemalla, äänitteitä kuunnellen, ja litteroituihin teksteihin sy-
ventyen. Samalla litteroitua aineistoa pelkistettiin, eli siitä poistettiin tutkimuskysymyk-
sen kannalta epäolennainen sisältö (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Koska haastatte-
luissa käsiteltiin laajasti erilaisia teemoja, analyysiin poimittiin aineiston kohdat, jotka
liittyivät jollain tavalla asumisen energian kulutukseen. Pelkistämisen jälkeen lopulliseen
analyysiin sisällytetyt haastattelut muodostivat 78-sivuisen aineiston fonttikoossa kah-
deksan. Litteroitu aineisto luettiin läpi useaan kertaan, ja analyysin kannalta keskeisim-
mät kohdat siirrettiin Exceliin, jota hyödynnettiin aineiston koodaustyökaluna.

Eskolan ja Suorannan (1998, luku 4) mukaan yksi laadullisen aineiston analyysin mahdol-
lisista vaiheista on koodaus, jonka avulla aineisto jäsennetään helpommin tulkittaviin
osiin systemaattisen tarkastelun mahdollistamiseksi. Aineiston koodaus aloitettiin tun-
nistamalla analyysiyksikkönä toimivat asumisen energian kulutukseen liittyvät käytännöt.
Näitä olivat sähköauton lataus-, saunomis-, kodinhoito-, ruoanvalmistus-, valaisemis-,
peseytymis- ja lämmityskäytännöt, viihde- ja digikäytännöt sekä energiatietokäytännöt.
Analyysi rajattiin koskemaan vain sellaisia käytäntöjä, joissa ilmeni aineiston mukaan
muutoksia energiakriisin myötä. Näin esimerkiksi viiennyskäytännöt jäivät analyysin ul-
kopuolelle.

Tulosten esittämisen selkeyttämiseksi käytännöt kuvataan laajempina kokonaisuuksina,
vaikka monet niistä ilmenevätkin useina pienempinä käytäntöinä. Esimerkiksi kodinhoi-
tokäytännöt sisältävät imuroinnin, pyykinpesun ja tiskaamisen,

ruoanvalmistuskäytännöt esimerkiksi uunissa, airfryerissa ja liedellä kypsentämisen ja valaiseminen puolestaan käytännöt huoneiden valaisemisesta kausivalojen ja kynttilöiden polttamiseen. Energiatietokäytännöillä viitataan energiatiedon hakemisen ja jakamisen käytäntöihin sekä seurantakäytäntöihin, kuten sähkön hinnan sekä sähkön ja veden kulutuksen seuraamiseen. Lämmityskäytännöt sisältävät erilaisia lämpimänä pysymisen keinoja järjestelmien ja tulisijojen käytöstä huoneiden ovien sulkemiseen, tiivistämiseen ja villasukkien käyttöön. Viihde- ja digikäytännöt muodostuvat digitaalisen teknologian ja viihde-elektronikan käyttöön liittyvistä käytännöistä. Näihin sisältyvät esimerkiksi radion, television, mobiililaitteiden ja verkkoyhteyksien käyttö.

Seuraavaksi koodauksessa keskityttiin tunnistamaan käytäntöjen toteutuksissa ilmenneitä jatkumoa ja muutoksia. Tuloksena muodostui kaksi käytäntöjen jatkumoa kuvaavaa luokkaa sekä neljä muutostyyppiä kuvaavaa pääluokkaa, joista yksi jakautui edelleen kolmeen alaluokkaan. Samassa yhteydessä aineistosta tunnistettiin teoreettisen viitekehysten mukaisesti ne merkitykset, materiaalit ja kompetenssit, jotka toimivat muutosten ja jatkumoiden ajureina. Tulokset esitellään tarkemmin tutkielman neljännessä luvussa. Joitain luvussa esitettyjä lainauksia on stilisoitu, eli siistitty alkuperäisestä litterointiasusta luettavuuden parantamiseksi. Lainaukset on kuitenkin esitetty siten, että niiden alkuperäinen merkitys ja sisältö on säilynyt ennallaan.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin keskeisimpiä käsitteitä ovat tyypillisesti reliabiliteetti, eli tutkimuksen toistettavuus ja validiteetti, eli pätevyys. Ne sopivat kuitenkin laadullista tutkimusta paremmin määrällisen tutkimuksen lähtökohtiin ja tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160.) Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 308–309) mukaan laadullisen tutkimuksen pyrkimys ymmärtää ja kuvata sosiaalisen elämän monimutkaisuutta tuottaa sille erityispiirteitä, joiden vuoksi perinteiset arviointitavat eivät sovellu sen arvioimiseen. He ehdottavatkin laadullisen tutkimuksen hyvyden ja luotettavuuden arviointiin uskottavuuden, vahvistettavuuden, siirrettävyyden ja käyttövarmuuden käsitteitä.

Uskottavuus (credibility) kertoo Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 308) mukaan siitä, kuinka perusteltuja tutkimuksen päätelmät ovat. Siihen liittyvät heidän mukaansa tutkijan perehtyneisyys aiheeseen ja aineistoon, havaintojen ja päätelmien looginen yhteys sekä mahdollisuus, että toinen tutkija voisi tehdä samanlaisia tulkintoja aineiston pohjalta. Tutkimuksen uskottavuutta vahvistettiin teoreettisen viitekehyksen muodostamista varten tehdyn laajan ja monipuolisen kirjallisuuskatsauksen avulla, joka samalla mahdollisti huolellisen perehtymisen tutkittavaan aiheeseen. Kirjallisuuskatsaus toteutettiin hyödyntämällä useita käytänteoriaan ja energian kulutukseen liittyviä aiempia teoksia ja vertaisarvioituja artikkeleita.

Tutkimuksen analyysi perustuu valmiiksi kerättyyn tutkimusaineistoon, joten uskottavuuden arvioinnin kannalta on mainittava, että tutkija itse ei ole ollut läsnä haastattelutilanteissa. Tällä on kuitenkin ollut pääsy alkuperäiseen aineistoon, joka sisältää äänitteiden ja litteroitujen haastattelujen lisäksi haastattelutilanteisiin liittyviä valokuvia. Käytävissä olevien materiaalien avulla on pystytty muodostamaan kokonaisvaltainen ymmärrys, ja haastatteluihin on perehdytty huolellisesti. Uskottavuutta tukee myös se, että aineistosta tehdyt havainnot on systemaattisesti kytketty teoriapohjaan. Tämä tarjoaa lukijalle mahdollisuuden seurata, miten yksittäisistä kertomuksista muodostuu teoreettisesti perusteltuja tulkintoja.

Vahvistettavuus liittyy Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 308) mukaan aineiston ja tulkintojen selkeään yhteyteen ja todenmukaisuuteen. Tässä tutkimuksessa analyysin ja tulosten yhteys aineistoon on tehty näkyväksi esittämällä kattavasti aineistosta poimittuja lainauksia. Nämä osoittavat, mihin havaintoihin ja kertomuksiin tehdyt tulkinnat perustuvat, ja tarjoavat lukijalle mahdollisuuden arvioida, tukevatko esitetyt tulokset aineiston sisältöä.

Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 308) mukaan tutkimuksen *siirrettävyys* tarkoittaa sitä, että saadut tulokset voidaan suhteuttaa saman aihepiirin aiempiin tuloksiin, ja että tutkimustuloksia voidaan soveltaa myös muihin konteksteihin. Tässä tutkimuksessa

siirrettävyyttä on vahvistettu peilaamalla aineistosta tehtyjä tulkintoja aiempiin aihetta käsitteleviin tutkimustuloksiin. Siirrettävyyden rajoitteiden kannalta mainitsemisen arvoista on se, että aineisto ei ole koko Suomea ja kattavasti kaikenlaisia kotitalouksia edustava. Vuonna 2021 haastatellut informantit olivat kerättyjen ennakkotietojen perusteella ilmoittaneet olevansa jollain tasolla huolissaan ilmastonmuutoksesta, minkä vuoksi näiden toteuttamat energiaa kuluttavat asumisen käytännöt saattoivat olla keskivertokulutajaa maltillisempia. Aineistoon pyrittiin sisällyttämään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia asumismuotoja ja kotitalouksia, mutta haastateltavissa ei ollut mukana nuoria aikuisia. Lisäksi energiakriisin jälkeen vuonna 2024 kerätyn aineiston informantit olivat kaikki pääkaupunkiseutulaisia, ja kyseisessä aineistossa oli mukana ainoastaan yksi omakotitaloasuja. Tämä rajoittaa jossain määrin tulosten siirrettävyyttä, sillä aineistolla ei tavoitettu esimerkiksi tulisijojen hyödyntämiseen liittyviä potentiaalisia muutoksia.

Käyttövarmuus (dependability) kuvaa tutkimusprosessin vastuullista raportointia, josta ilmenee prosessin loogisuus, jäljitettävyyden ja luotettava dokumentointi (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 308). Tässä tutkielmassa käyttövarmuus on varmistettu johdonmukaisesti etenevällä rakenteella ja tutkimusprosessin selkeällä kuvaamisella. Tavoitteet ja menetelmät on esitelty tarkasti, metodologiset valinnat on perusteltu, ja haastatteluaineiston rajaus sekä analyysin kulku on kuvattu läpinäkyvästi. Nämä mahdollistavat tutkimusprosessin seuraamisen, ja siten lukija pystyy ymmärtämään, miten tutkimustuloksiin on päädytty.

Tutkimuseettisyys on tärkeä osa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 149). Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuseettinen pohdinta keskittyy Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 65) mukaan erityisesti tietoisesta suostumuksesta varmistamiseen. Yksi keskeisistä näkökohdista on, että haastateltavalle on selvää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja hän voi halutessaan vetäytyä tutkimuksesta koska tahansa (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 71–72; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 156). Tässä tutkimuksessa tietoinen suostumus on varmistettu informanteille

toimitettujen tietosuojalomakkeiden ja aineistonkeruusopimusten avulla. Lisäksi suostumus on varmistettu myös suullisesti haastattelujen alussa.

Molempien haastatteluvuosien aineistonkeruusopimuksessa on mainittu, että aineisto voidaan avata tutkimuskäyttöön myös tutkimuksen ulkopuolisille soveltuville osapuolille. Hyväksymällä sopimuksen ehdot informantit ovat antaneet suostumuksensa siihen, että heiltä kerättyä aineistoa voidaan hyödyntää myös tässä tutkimuksessa. Eriksson ja Kovalainen (2016, s. 74) korostavat, että tutkijan ensisijaisena velvollisuutena on suojella tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyyttä. Tässä tutkimuksessa tämä on toteutettu aineiston anonymisoinnin avulla, minkä lisäksi aineiston tietoturvasta on huolehdittu säilyttämällä kopiota salasanasuojatussa tallennustilassa.

4 Energiakriisi ja asumisen käytännöt

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneitä muutoksia ja jatkumota, ja vastataan tutkimuksen toiseen tavoitteeseen. Toisessa alaluvussa vastataan tutkimuksen kolmanteen tavoitteeseen perehtymällä elementteihin, jotka toimivat muutosten ja jatkumoiden ajureina.

4.1 Asumisen käytännöissä ilmenneet jatkumot ja muutokset

Tulokset osoittivat, että asumisen energian kulutukseen liittyvissä käytännöissä ilmeni energiakriisin myötä sekä muutoksia että jatkumota. Jatkumot eli ajalliset pysyvyydet jakautuivat kahteen luokkaan: *ilmastoviisasta asumista tukeviin* sekä *ilmastoviisasta asumista haastaviin jatkumoihin*. Muutokset puolestaan jakautuivat yhtenevien piirteidensä perusteella neljään päätyyppiin: *uusiin ja aktivoituneisiin energiatietokäytäntöihin, käytäntöjen ajalliseen mukauttamiseen, tilalliseen mukauttamiseen sekä energiantensiteetin hillitsemiseen*. Näistä viimeisenä mainittu jakautui edelleen kolmeen alaluokkaan, sillä se ilmeni käytännöissä *sammutteluna ja säätelynä, tehostamisena* sekä *korvaamisena*. Käytännöissä ilmenneet muutokset on esitetty kootusti taulukossa 3, ja niihin sekä käytännöissä ilmenneisiin jatkumoihin perehdytään tarkemmin seuraavassa viidessä alaluvussa.

Taulukko 3. Energiakriisin myötä asumisen energian kulutukseen liittyvissä käytännöissä ilmenneet muutokset.

Muutos	Ilmentymä käytännössä
Uudet ja aktivoituneet energiatietokäytännöt	<p><i>Seurantakäytännöt</i> Sähkön hinnan seurannan omaksuminen ja sähkönkulutuksen seurannan aktivoituminen.</p> <p><i>Energiatiedon hakemisen ja jakamisen käytännöt</i> Aktivoitunut energian kulutukseen liittyvän tiedon hakeminen ja levittäminen internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Kotitalouksien sisällä ja niiden välillä tapahtuvan energian kulutukseen liittyvän keskustelun ja neuvottelun aktivoituminen.</p>

Muutos		Ilmentymä käytännössä
Ajallinen mukauttaminen		<p><i>Kodinhoitokäytännöt</i> Tiski- ja pyykkikoneen ajastaminen päälle yöaikaan sekä tiskauksen ja pyykinpesun ajoittaminen pörssisähkön edullisille tunneille tai päiville.</p> <p><i>Ruoanvalmistuskäytännöt</i> Käytännön toteuttamisen ajoittaminen pörssisähkön hinnan perusteella edullisille tunneille.</p> <p><i>Saunomiskäytännöt</i> Saunomisen ajoittaminen sähkön saatavuuden ja pörssisähkön hinnan perusteella edullisiin tunteihin tai päiviin.</p> <p><i>Sähköauton latauskäytännöt</i> Auton lataamisen ajoittaminen pörssisähkön hinnan perusteella edullisille tunneille.</p>
Tilallinen mukauttaminen		<p><i>Saunomiskäytännöt</i> Saunomisen ulkoistaminen yhteiskäyttötiloihin, kuten uimahalliin ja taloyhtiön saunaan.</p>
Energia intensiteetin hillitseminen	Sammuttelu ja säätely	<p><i>Kodinhoitokäytännöt</i> Imurin irrottaminen jatkuvasta latauksesta.</p> <p><i>Valaisemiskäytännöt</i> Lamppujen sammuttelu, valaistuksen määrällinen vähentäminen sekä yövalon tai kausivalojen polttamisen lopettaminen tai palamisajan lyhentäminen.</p> <p><i>Peseytymiskäytännöt</i> Suihkujen ajallinen rajoittaminen ja hanan sammuttelu.</p> <p><i>Lämmityskäytännöt</i> Lämpötilan alentaminen: huone- ja tilannekohtainen lämmönsäätely, kuten lämpötilan laskeminen poissaolon ajaksi, kylpyhuoneen lattialämmityksen säätäminen pienemmälle ja lämmityksen kytkeminen pois tietyistä tiloista.</p> <p><i>Viihde- ja digikäytännöt</i> Television sammuttaminen aktiivisen katselun ulkopuolella sekä valmiustilakulutuksen vähentäminen, kuten reitittimen sammuttelu ja puhelimen laturin irrottaminen latauksen jälkeen.</p>
	Tehostaminen	<p><i>Kodinhoitokäytännöt</i> Täysien tiski- ja pyykkikoneellisten peseminen, vaatteiden käyttäminen pidempään ennen pesua.</p> <p><i>Ruoanvalmistuskäytännöt</i> Useamman paistoksen valmistaminen uunissa kerrallaan, jälkilämmön hyödyntäminen, pitkää haudutusta vaativien ruokien valmistamisen välttäminen.</p> <p><i>Lämmityskäytännöt</i> Lämpöhukan minimointi ikkunoita tiivistämällä.</p>
	Korvaaminen	<p><i>Ruoanvalmistuskäytännöt</i> Ruoan valmistaminen liedellä tai airfryerissa uunissa paistamisen sijaan.</p>

Muutos	Ilmentymä käytännössä
	<p><i>Valaisemiskäytännöt</i> Lamppujen korvaaminen kynttilöiden polttamisella.</p> <p><i>Lämmityskäytännöt</i> Koneellisen lämmityksen tukeminen kynttilöiden polttamisella.</p>

Taulukossa 3 esitetyt tulokset vahvistavat Shoven ja muiden (2012) näkemyksen siitä, että käytännöt eivät ole staattisia, vaan ne voivat muuttua. Ne ovat myös linjassa aiempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan erilaiset häiriötilanteet voivat muuttaa asumisen käytäntöjä (ks. Brauer ja muut, 2024; Rinkinen, 2013). Tulokset tukevat Brauerin ja muiden (2024) havaintoja lämmitys-, pyykinpesu-, tiskaus-, peseytymis- ja siivouskäytäntöjen muuttumisesta energiakriisin myötä. Tämän lisäksi analyysi toi esiin muutoksia kuitenkin myös viihde- ja digikäytännöissä sekä sähköauton lataus-, saunomis-, valaisemis- ja ruoanvalmistuskäytännöissä.

4.1.1 Ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot

Aineistosta tunnistetut ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot ilmenivät käytäntöjen ajallisina pysyvyyksinä, joissa energian kulutus oli maltillista ja resurssitehokasta jo ennen energiakriisiä. Esimerkiksi peseytymiskäytännöissä kyseiset jatkumot näkyivät tarpeenmukaisena suihkussa käyntinä, nopeana peseytymisenä ja hanan sammutteluna.

”Meillähän kotona neuvottiin, että pestään tukka ja pannaan hana kiinni [...] Mie en ikinä voi seisoa suihkussa pitkään. Miun omatunto sanoo, että ’ei sitä vettä lotrata’. [...] Senkin oon miettiny, et miulla on korit, että en siis vajaita, enkä tolleen yhtä vaatetta millonkaan pese.” (Informantti 8, Pari- tai rivitalo-asuja, 2021)

Kodinhoitokäytännöissä ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot ilmenivät pyykin nakuivaamisena, lyhyiden pesuohjelmien ja matalan pesulämpötilan käyttämisenä sekä täysien koneellisten pesemisenä, jota myös informantti 8:n lainaus havainnollistaa. Lisäksi ilmastoviisasta asumista tukevana jatkumona näkyi eri käytäntöjen harkittu ajoittaminen yöaikaan kulutushuippujen ulkopuolelle tai pörssisähkön edullisille tunneille,

mikä voi osaltaan edistää uusiutuvan sähkön hyödyntämistä ja vähentää fossiilisen varavoiman tarvetta (ks. Smale ja muut, 2017, s. 193).

Lämmityskäytännöissä ilmastoviisasta asumista tukevina jatkumoina näkyivät muun muassa lämpöhukan minimointi remontointikäytäntöjen kautta, tulisijojen hyödyntäminen koneellisen lämmityksen tukena, maltillisen sisälämpötilan ylläpitäminen sekä ihmisten lämmittäminen tilojen sijaan esimerkiksi villasukkia käyttämällä. Lisäksi ne ilmenivät tilanne- ja huonekohtaisena lämmönsäätelynä, jota seuraava esimerkki havainnollistaa:

”Sit on kaks lasten entistä huonetta, jotka nyt on vähän varastotilana, ja sitte jos tulee vieraita, nii pystyy majottamaan näihin ihmisiä. Näitä mä oon pitäny lämmitysaikaan viileämpinä ku muuta asuntoo, eli en oikeastaan mitään lämmitystä näissä.” (Informantti 7, omakotitaloasuja, 2021)

Vähemmällä käytöllä olleiden huoneiden ja makuuhuoneiden lämpötilaa pidettiin muita matalampana, ja lämpötilaa säädettiin alemmaksi esimerkiksi poissaolon ajaksi jo ennen energiakriisiä. Ilmastoviisasta asumista tukevana jatkumona näyttäytyi myös lämmön ja kautumisen optimointi: ovia sulkemalla lämpö ohjautui tehokkaammin haluttuihin tiloihin, ja pienien mattojen käyttäminen mahdollisti lattialämmön tehokkaan siirtymisen huoneilmaan.

Ilmastoviisasta asumista tukevana jatkumona ilmeni myös ruoanvalmistus- ja saunomisikäytäntöjen toteuttamisesta aiheutuvan energiankulutuksen optimointi. Ruokaa valmistettiin useammalle ruokailulle kerrallaan, sitä valmistettiin lämmitykseen hyödynnettävässä leivinuunissa, ja saunomista toteutettiin yhteisöllisesti kotitalouden ulkopuolella, jolloin kiuasta ei tarvinnut lämmittää pelkästään omiin tarpeisiin. Myös harva saunominen, viihdelaitteiden päällä pitäminen vain aktiivisen käytön aikaan, maltillinen valojen käyttö ja valojen sammuttelu näyttäytyivät ilmastoviisasta asumista tukevina jatkumoina.

”...jos on valoisaa ulkona, niin sitten sammutetaan valot. Mutta se tuntuu niin luonnolliselta, niin ei se tunnu siltä, että säästää.” (Informantti 28, kerrostaloasuja, 2024)

Informantti 28:n lainaus havainnollistaa käytänteoreetikkojen näkemystä käytäntöjen rutiininomaisuudesta (Reckwitz, 2002, s. 250; Shove ja muut, 2012). Käytännöt eivät ole aina tietoisia, ja kuten edellisestä lainauksesta käy ilmi, ilmastoviisasta asumista tukevat käytännöt saattoivat toteutua myös huomaamatta ja ilman, että niitä välttämättä miellettiin varsinaisiksi säästötoimiksi.

4.1.2 Ilmastoviisasta asumista haastavat jatkumot

Asumisen käytännöissä ilmeni energiakriisin myötä myös ilmastoviisasta asumista haastavia jatkumotia. Ne heijastivat muutosta vastustavaa käytäntöjen pysyvyyttä ja toistuvuutta, joka ei tukenut ympäristön hyvinvointia tai edistänyt ilmastopäästöjen vähentämistä. Ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoilta oli näin ominaista, että käytännöt säilyivät vakiintuneina rutiineina energiakriisistä huolimatta, vaikka häiriötilanne olisi voinut tarjota edellytyksiä esimerkiksi resurssien kulutuksen hillitsemiselle.

Lämmitys- ja saunomiskäytännöissä ilmastoviisasta asumista haastavat jatkumot ilmenivät energiakriisin myötä jatkuneina korkeina ja tasaisina huonelämpötiloina, sähköllä toimivien lisälämmittimien käyttämisenä sekä useasti viikossa toistuvana saunomisena. Lisäksi kyseiset jatkumot näkyivät aineistossa energiaintensiivisinä peseytymis- ja valaismiskäytäntöinä, joita kuvattiin esimerkiksi seuraavasti:

”...mun tyttö on siinä iässä, et se tykkää lotrata aika paljon vedellä, et sit ne kylpyhetket on välillä vähän sellast lotrausta. Ne on sellanen juttu, missä vois säästää. Ja ehkä sellaset lyhyemmät suihkut -tyyppiset ratkasut on toinen.” (Informantti 17, kerrostaloasuja, 2024)

”...mä tykkään, että ei oo kovin pimeää. Mut mies sammuttelee niitä valoja, ja aika paljon siitä myös huomauttelee, että on kaikki valot...” (Informantti 22, kerrostaloasuja, 2024)

Aineisto osoitti, että suihkussa käytiin rutiininomaisesti ja tiheästi, ja kuten informantti 17:n lainaus havainnollistaa, myös lämpimän veden runsasta ”lotraamista” ja pitkiä

suihkuja jatkettiin energiakriisin myötä. Ilmastoviisasta asumista haastavana jatkumona ilmeni lisäksi kynttilöiden hyödyntäminen valonlähteenä, sillä se ei esimerkiksi LED-valojen käyttämiseen verrattuna vähennä kasvihuonepäästöjä tai edistä ympäristön hyvinvointia. Kuten informantti 22:n lainauksesta on havaittavissa, myös valojen runsasta käyttöä jatkettiin, ja valoja pidettiin päällä myös huoneissa, joissa ei oleskeltu. Lainaus havainnollistaa kotitalouden sisäisiä jännitteitä käytäntöjen suhteen, ja tukee näin Stengersin ja Mallerin (2011, s. 163) huomiota siitä, miten myös saman kotitalouden sisällä toteutetut käytännöt voivat erota toisistaan. Samassa kotitaloudessa saattoi ilmetä rinnakkain keskenään ristiriitaisia käytäntöjä, joista vain osa näyttäytyi ilmastoviisasta asumista haastavana jatkumoina.

Kodinhoitokäytännöissä ilmastoviisasta asumista haastavat jatkumot ilmenivät aineistossa vajaiden pyykki- ja tiskikoneellisten pesemisenä, pyykkien korkeina pesulämpötiloina sekä niiden koneellisena kuivaamisena. Energiakriisin myötä jatkunut juoksevan lämpimän veden alla tiskaaminen tai astioiden käyttäminen tavalla, joka ylläpiti suuria tiskausmääriä, eivät myöskään edistäneet ilmastopäästöjen vähentämistä. Näiden lisäksi ilmastoviisasta asumista haastavana jatkumona ilmeni viihde-elektroniikan jatkuva käyttö, jota eräs informanteista kuvasi seuraavasti:

”Radio on ikävä, tai ei ikävä, vaan se on tottumiskysymys. Se on päällä aamust iltaan.” (informantti 13, kerrostaloasuja, 2024)

Viihde- ja digikäytännöissä ilmastoviisasta asumista haastavat jatkumot ilmenivät radion ja television pitämisenä päällä taustaäänenä lähes koko päivän ajan sekä laitteiden valmiustilakuluttamisena, jolloin niitä ei kytketty virrattomiksi käytön ulkopuolella. Kyseiset jatkumot näkyivät myös käytäntöjen mukautumattomuutena energian saatavuuteen, mikä ilmeni esimerkiksi television katseluna ja uunin käyttämisenä pörssisähkön hinnan ollessa korkeimmillaan. Lisäksi ilmastoviisasta asumista haastavia jatkumoina ilmensivät uunin jälkilämmön hyödyntämättömyys ja ruoan valmistaminen vain yhden ruokailukerran tarpeisiin.

4.1.3 Uudet ja aktivoituneet energiatietokäytännöt

Tulokset osoittivat, että energiakriisi aktivoi ja synnytti kotitalouksissa uusia energiatietokäytäntöjä. Näillä viitataan käytäntöihin, jotka liittyvät energian kulutusta ja hintaa koskevan tiedon hankkimiseen, tuottamiseen ja jakamiseen. Aineistossa nämä ilmenivät erityisesti seurantakäytäntöinä sekä energiatiedon hakemisen ja jakamisen käytäntöinä. Vaikka kaikki energiatietokäytännöt eivät itsessään lukeutuneet asumisen energiaa kuluttaviin käytäntöihin, ne kuitenkin kytkeytyivät tiiviisti näiden uudelleenjärjestäytymiseen.

Analyysi osoitti, että muun muassa seurantakäytännöissä oli havaittavissa muutoksia energiakriisin myötä. Aineiston mukaan sähkönkulutuksen seuranta oli alettu toteuttaa aktiivisemmin, ja monissa kotitalouksissa sähkön hinnan seuranta ilmeni kriisin myötä syntyneenä uutena käytäntönä. Näitä havainnollistavat seuraavat lainaukset:

”...mies, joka maksaa sähkölaskua [...], sil on joku seurantajuttu, mistä se näkee sähkönkulutusta [...] Niin hän seuraa enemmän sitä ja pohtii, että mistä ne piikit johtuu. [...] usein ollaan päädytty siihen, et ku mä monesti pesen paljon pyykkää kerralla, niin ne on ollu niitä päiviä.” (Informantti 22, kerrostaloasuja, 2024)

”...mähän jopa seurasin niitä pörssisähkön hintoja, vaikka mä tiedän tasan tarkkaan, et ei sil [...] mitää vaikutusta ole, mutta mä nyt sitten olin talkoissa mukana.” (Informantti 31, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Sähkönkulutusta seurattiin jo ennen energiakriisiä, mutta kuten informantti 22:n lainaus havainnollistaa, joissain kotitalouksissa käytännön toteuttaminen sai kriisin myötä keskeisemmän roolin asumisen arjessa. Informantit kertoivat reflektoineensa kulutustaan aktiivisemmin sähkölaskujen ja seurantasovellusten avulla, tulkiten kulutuspiikkejä suhteessa toteutettuihin käytäntöihin. Sähkön hinnan seuranta sai usein alkunsa pörssisähkösopimukseen siirtymisen myötä, mutta kuten informantti 31:n lainaus havainnollistaa, käytäntöä oli alettu toteuttaa kuitenkin myös joissain kiinteän sopimuksen tehneissä kotitalouksissa. Pörssisähkön hintatietojen avulla asumisen energiaa kuluttavia käytäntöjä ajoitettiin edullisiin tunteihin, mikä viittaa hinnan seurannan saaneen koordinoivan

roolin asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen järjestämisessä. Tämä ilmentää sitä, miten uusi tiedollinen käytäntö kytkeytyi osaksi arkisia käytäntöjä ja vaikutti niiden ajalliseen rytmiin.

Tulosten mukaan energiakriisin myötä myös *energiatiedon hakemisen ja jakamisen* käytäntöjen toteuttaminen aktivoitui. Tämä näkyi aineistossa esimerkiksi internetissä tapahuneena tiedon etsimisenä kotitalouden eniten energiaa kuluttavista laitteista, sekä kotitalouksien sisällä ja niiden välillä käytyinä keskusteluina energian kulutuksesta.

”...mä yritän vaikuttaa tän talon muidenkin asukkaiden sähkönkulutukseen. Elikkä mä jaan artikkeleita ja faktatietoo tonne meidän kohteen Facebook-ryhmään. Ja myöskin omalla sivulla [...] ja mä haen tietoo paljon. Ja sitte joskus mä luen jostaki, mitä oon tehny ja luullu hyväksi jutuksi, et ei herranen aika, mä oon tehny ihan väärin.” (Informantti 20, kerrostaloasuja, 2024)

”Sähkön kulutuksesta silloin keskusteltiin sen pörssisähkön aikaan, että kyl lapsetkin sit kysy, että voiko tänään saunoo. Sit jos oli joku älytön hinta, niin sanoin, että ei tänään.” (Informantti 23, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Kuten informantti 20:n lainaus havainnollistaa, erityisesti Facebook ja siellä toimivat ryhmät nousivat esiin energiatiedon hakemiseen ja jakamiseen hyödynnettyinä alustoina. Niissä oli energiakriisin myötä aktivoitunut muun muassa jakamaan energian kulutukseen liittyvää tietoa, etsimään neuvoja energian kulutuksen hallintaan sekä neuvottelemaan lämmityksen laskemisesta taloyhtiön kesken. Kotitalouksien sisäinen energiatiedon hakeminen ja jakaminen ilmeni jäsenten välisinä keskusteluina kodin energian kulutuksesta. Informantit kertoivat neuvotelleensa energiakriisin myötä esimerkiksi siitä, miten ja milloin erilaisia energiaa kuluttavia käytäntöjä, kuten informantti 23:n korostamaa saunomista, oli sopivaa toteuttaa.

4.1.4 Käytäntöjen ajallinen ja tilallinen mukauttaminen

Tulosten mukaan asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä esiintyi energiakriisin myötä muutoksia, jotka liittyivät käytäntöjen ajalliseen ja tilalliseen

uudelleenjärjestäytymiseen. *Ajallisessa mukauttamisessa* käytännöt itsessään säilyivät ennallaan, mutta niiden toteuttamisen ajankohta tai tiheys muuttuivat. Tämä ilmeni aineistossa käytäntöjen ajoittamisena yöaikaan sekä pörssisähkön hinnan perusteella edullisemmille tunneille ja kulutushuippujen ulkopuolelle (ks. taulukko 3).

Seuraavat lainaukset havainnollistavat energiakriisin myötä ilmeneviä ajallisia mukautuksia saunomis-, kodinhoito- ja ruoanvalmistuskäytännöissä:

”...sillon kun on ollu pörssisähkön hinta korkeella tai uutisointia siitä, että riittääkö sähkö, niin kyl sinä päivänä on nyt sitten jätetty saunomatta.” (Informantti 23, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

”Mulla on sähköpörssisähkö, niin ennen kun laitetaan tiskikone päälle, niin katsotaan, mikä se sähkön hinta on tällä hetkellä. Ja esimerkiksi, jos sitte keittää paljon ruokaa, niin keitetään silloin, kun se sähkö on vähän halvempi.” (Informantti 21, kerrostaloasuja, 2024)

Tyypillisimpinä ajallisesti mukautettuina käytäntöinä aineistossa näyttäytyivät paljon sähköä kuluttava saunominen sekä kodinhoitokäytäntöihin lukeutuvat pyykinpesu ja tiskaus. Jälkimmäiset löydökset tukevat Smalen ja muiden (2017, s. 135) havaintoja siitä, että kodinhoitokäytännöt ovat ajallisesti joustavia ja tarjoavat hyvät lähtökohdat sovittaa energian kulutus uusiutuvan energian saatavuuteen. Heidän mukaansa ruoanvalmistuskäytännöt ovat ajallisesti suhteellisen joustamattomia, mutta kuten informantti 21:n lausaus havainnollistaa, ne eivät ole täysin lukittuja tiettyyn rytmiin. Myös ruoanvalmistuskäytännöt voivat joustaa ajallisesti, kun niihin liittyvät elementit tukevat muutosta.

Saunomiskäytännöissä oli aineiston mukaan havaittavissa myös *tilallista mukauttamista*. Tämä muutostyyppi näyttäytyi käytännön toteuttamisen siirtymisenä joko kokonaan tai osittain kotitalouden ulkopuolelle.

”...mä käyn pelkästään tuolla uimahallis saunas nykyään. [...] et ollaan tosi vähän lämmitetty tuota omaa saunaa.” (Informantti 22, kerrostaloasuja, 2024)

Edellinen lainaus havainnollistaa, miten saunomista oli energiakriisin myötä ulkoistettu yhteiskäyttötiloihin. Pelkästään omassa asunnossa saunomisen sijaan käytäntöä oli alettu toteuttaa esimerkiksi uimahallissa ja taloyhtiön saunatiloissa.

4.1.5 Energiaintensiteetin hillitseminen

Tulokset osoittivat, että asumisen käytännöissä esiintyi muutoksia, joissa käytännöt muovautuivat vähemmän energiaa kuluttavaksi. Tätä muutostyyppiä kutsutaan energiaintensiteetin hillitsemiseksi. Aineistossa energiaintensiteetin hillitseminen ilmeni kolmella tavalla: sammutteluna ja säätelynä, tehostamisena sekä korvaamisena.

Sammuttelu ja säätely ilmeni aineistossa käytäntöjen ajallisenä tai toiminnallisena rajoittamisena, kuten sähkölaitteiden, hanojen ja järjestelmien sammutteluna ja säätämisenä pienemmälle teholle. Näitä muutoksia havainnollistavat esimerkiksi seuraavat lainaukset:

”...nythän mul on siis se, että aina, kun mä oon poissa, niin mä lasken lämpötilan. Jos mä oon pois pitempään, niin mä lasken jonneki kahteentoista asteeseen täällä.” (Informantti 12, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

”Puoliso ennen tykkäs pitää telkkarii koko aika päällä sen taustahälyn takia, et se on loppunu.” (Informantti 17, kerrostaloasuja, 2024)

Sammuttelu ja säätely näkyi lämmityskäytännöissä lämpötilan laskemisena. Tämä ilmeni esimerkiksi huone- ja tilannekohtaisena lämmönsäätelynä, kuten lattialämmityksen säätämisenä pienemmälle, sekä sisälämpötilan alentamisena poissaolon ajaksi, kuten informantti 12:n lainauksesta käy ilmi. Lisäksi sammuttelu ja säätely ilmeni muun muassa valojen sammutteluna, peseytymiseen käytetyn lämpimän veden rajoittamisena sekä informantti 17:n havainnollistamana television päällä pitämisenä vain aktiivisen katselun ajan. Tarkempi havainnollistus sammutteluun ja säätelyyn luokitelluista muutoksista on esitetty taulukossa 3.

Tehostaminen ilmeni käytäntöjen optimointina ja sisäisenä uudelleenjärjestymisenä siten, että sama lopputulos saavutettiin pienemmällä energiapanoksella, tai yhdellä toteutuksella saatiin enemmän aikaan. Tällaiset muutokset näkyivät esimerkiksi seuraavasti:

”Sitä mä oon vähä nyt, et mä pyrin pesemään täysiä koneellisia pyykkiä ja sillee, et vähä vaihtaa vaatetta. On kotivaatteet erikseen, eikä niitä nyt tarvii aina heti pestä.” (Informantti 31, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Tehostamiseen luokiteltuja muutoksia ilmeni aineistossa kodinhoito-, ruoanvalmistus- ja lämmityskäytännöissä. Kodinhoidossa nämä näkyivät täysien pyykki- ja tiskikoneellisten pesemisenä sekä vaatteiden käyttämisenä pidempään ennen pesua, kuten informantti 31:n lainaus havainnollistaa. Ruoanvalmistuksessa tehostaminen näkyi muun muassa uunin käytön optimointina, kuten jälkilämmön hyödyntämisenä ja useamman paistoksen valmistamisena yhdellä kertaa. Lämmityskäytännöissä tämä puolestaan ilmeni lämpöhukan minimointina uusilla ikkunatiivisteillä, mikä mahdollisti sisälämpötilan ylläpitämisen vähemmällä energiapanoksella.

Korvaamiseen luokitellut muutokset ilmenivät energiaa kuluttavan käytännön korvautumisena osittain tai kokonaan toisella, kotitalouden näkökulmasta vähemmän energiaa kuluttavalla käytännöllä. Lämmitys- ja valaisemiskäytännöissä tämä näkyi kynttilöiden polttamisena ja ruoanvalmistuksessa uunin käytön välttämisenä, kuten seuraava lainaus havainnollistaa:

”...joskus sit mietti, että mitä jos ei paistakaan makaronilaatikkoo uunissa, vaan keittää pelkästään ne makaronit, niin sit voi säästää.” (Informantti 29, kerrostaloasuja, 2024)”

Energiakriisin myötä ruoanvalmistuskäytännöissä havaittiin uudelleenjärjestäytymistä, jossa uunissa paistaminen korvattiin esimerkiksi liedellä tai airfryerissa kypsentämisellä. Tämä muutos voidaan luokitella korvaamiseksi, sillä vaikka uunissa, liedellä ja airfryerissa kypsentäminen kaikki kuuluvat ruoanvalmistuksen kokonaisuuteen, niitä voidaan analyysissä tarkastella myös itsenäisinä käytäntöinä. Jokaisella on omat materiaalinsa, kompetenssinsa ja merkityksensä, minkä vuoksi ne muodostavat toisistaan erottuvia käytäntöjä.

4.2 Muutosten ja jatkumoiden ajurit

Tässä luvussa tarkastellaan, mitkä tekijät toimivat ajureina asumisen energian kulutukseen liittyvissä käytännöissä energiakriisin myötä ilmenneille muutoksille ja jatkumoille. Ajureita jäsennetään Shoven ja muiden (2012, luku 1) määrittelemien käytäntöjen elementtien, eli niihin liitettyjen merkitysten, kompetenssien ja materiaalien mukaan. Vaikka elementtejä tarkastellaan erikseen omina alalukuinaan, tulokset osoittivat aiempia havaintoja mukailleen, etteivät käytäntöjen elementit ole toisistaan täysin irrallisia, vaan ne ovat keskenään vuorovaikutuksellisessa ja toisiaan muovaavassa suhteessa (ks. Shove ja muut, 2012, luku 2).

4.2.1 Merkityksiin lukeutuvat ajurit

Analyysi osoitti, että asumisen käytäntöihin liitetyt merkitykset ohjasivat käytäntöjen kehityskulkuja eri tavoin (ks. taulukko 4). Energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ajureina toimivat muun muassa säästäväisyyden, taloudellisen kannattavuuden, ilmastoviihauuden, solidaarisuuden ja omavaraisuuden uudet tai vahvistuneet merkitykset. Näistä kolme ensimmäistä näyttäytyivät aineiston mukaan osana asumisen käytäntöjä myös ennen kriisiä, ja ne ilmenivät siten myös ilmastoviihauudesta asumista tukevien jatkumoiden ajureina. Aiempia tutkimuksia mukailleen (ks. Aune ja muut, 2016; Shove, 2003) analyysi osoitti mukavuuden, puhtauden ja vaivattomuuden merkitysten tekevän energiaa kuluttavista käytännöistä vastustuskykyisiä muutoksille. Ilmastoviihauudesta asumista haastavien jatkumoiden ajureina toimivat merkitykset liittyivät yksityisyyteen, seurallisuuteen, skeptisyyteen, arjen rytmeihin kietoutuneisiin merkityksiin sekä niin ikään puhtauteen, vaivattomuuteen ja mukavuuteen. Taulukosta 4 on havaittavissa, että kyseiset merkitykset eivät ohjanneet käytäntöjä automaattisesti energiantensiiviseen suuntaan, sillä osa niistä toimi ajurina myös ilmastoviihauudesta asumista tukeville jatkumoille ja muutoksille.

Taulukko 4. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet merkitykset.

Muutosten ajurit	Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurit	Ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurit
Säästäväisyys	Säästäväisyys	
Taloudellinen kannattavuus	Taloudellinen kannattavuus	
Ilmastoviisaus	Ilmastoviisaus	
Puhtaus	Puhtaus	Puhtaus
Omavaraisuus		
Solidaarisuus		
	Mukavuus	Mukavuus
	Vaivattomuus	Vaivattomuus
		Yksityisyys
		Seurallisuus
		Skeptisyys
		Vieraanvaraisuus
		Arjen rytmeihin kietoutuneet merkitykset

Säästäväisyys on tunnustettu suomalaisen kulutuskulttuurin keskeiseksi arvoksi (Autio ja muut, 2010), ja se näyttäytyi aineistossa merkitysajurina, joka ohjasi käytännöissä ilmenneitä ilmastoviisasta asumista tukevia jatkumoa. Analyysin mukaan säästäväisyys toimi myös muutosten ajurina, sillä energiakriisin myötä energian kulutuksen vähentämisestä tuli itsessään tärkeä arvo. Kyseinen tuhmaamattomuutta ja tarpeeseen käyttämistä korostava merkitys näkyi aineistossa esimerkiksi seuraavasti:

”...enhän mä sitä pölynimurii käytä joka päivä, et miks sen pitäs olla koko aika seinässä. Mä otin sen irti [...] jos se nyt siinä latautuu vähä aikaa, nii mä mieluummin odotan, et se latautuu. Mul vaan tuli semmonen, et ei sen tartte nyt koko aika olla siinä seinässä kiinni.” (Informantti 13, kerrostaloasuja, 2024)

”Me ollaan kyl käytetty vettä ja sähköä kauheen säästeliäästi aikasemminki. [...] se tulee jotenki luonnostaan, että no niin, nyt sä laitat shampooa, nyt pannaan hana kii. [...] mä oon ite eläny sen edellisen energiakriisin aikana lapsena sillon 70-luvulla, nii se on varmaan sieltä jotenki tullu, et kotona on opetettu siihen, että aina, ja valot pois. Mä oon asunu sähkölämmitystalossa lapsena, niin jotenki...” (Informantti 18, pari- tai rivitaloasuja, 2024).

Wilkin (2009, s. 149–150) mukaan käytännöt voivat muuttua tietoisesti reflektoinnin kautta, ja informantti 13:n lainaus havainnollistaa, miten energiakriisin myötä

kotitalouksissa ilmeni selkeää uudelleenarviointia sen suhteen, mikä arjessa koettiin todella tarpeelliseksi. Säästäväisyys ilmeni muutoksen ajurina muun muassa siten, että energiaa ei kriisin myötä ”viitsitty” käyttää kuten ennen, tai sitä säästettiin informantti 13:n sanoin: ”vaan ihan muuten”. Tämän edellinen lainaus osoittaa, miten aiemmin vaihtavuuden merkityksen ohjaama ja itsestäänselvänä pidetty imurin jatkuva lataaminen neuvoteltiin energiakriisin myötä uudelleen, kun säästäväisyyden merkitykset vahvistuivat. Kyseinen muutos sekä edellisessä luvussa havainnollistettu vaatteiden pidempi käyttö ennen pesua kuvaavat hyvin arjen toimintaan kohdistuneiden määrällisten ja laadullisten odotusten vähentämistä, jota Pérez-Sánchez ja muut (2022, s. 3–7) pitävät keskeisenä keinona asumisen energian kulutuksen kestävyiden parantamisessa.

Informantti 18:n lainaus osoittaa säästäväisyyden merkityksen toimivan myös ilmastoviihastasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina. Siinä esitetty viittaus kotoa opittuihin toimintatapoihin ja kokemuksiin sähkölämmitteisessä talossa asumisesta tukevat Hansenin (2018) näkemystä, jonka mukaan käytäntöjen kantajien aiemmat sosiaaliset ja materiaaliset kokemukset voivat vaikuttaa käytäntöjen toteutumiseen myös myöhemmin elämässä. Informantti vaikuttaa kantavan lapsuudessa muodostuneita merkityksiä mukanaan ajassa ja tilassa, mikä havainnollistaa hyvin Wilkin (2009, s. 150) näkemystä luonnollistumisesta, eli käytäntöjen sulautumisesta automaattisiksi rutiineiksi. Säästeliäs peseytyminen ja valojen sammuttelu ovat muotoutuneet kyseenalaistamattomiksi itsestäänselvyyksiksi, ja näyttäytyvät ”oikeana tapana” toimia myös tilanteessa, jossa informantin kuvaama resurssien rajallisuus ei enää ole läsnä. Viittaus 1970-luvun energiakriisiin mukailee lisäksi Wangin ja muiden (2011, s. 3556) havaintoja siitä, miten aiemmat sähköpulaan liittyvät kokemukset voivat merkittävästi vaikuttaa kotitalouksien sähkönsäästökäyttäytymiseen.

Ilmastoviisauden merkitys nousi esiin ajurina sekä käytännöissä esiintyneille ilmastoviihastasta asumista tukeville jatkumoille että ilmenneille muutoksille. Esimerkiksi pyykkejä kuivattiin ilman kuivuria ”ympäristösyistä” jo ennen energiakriisiä, ja niiden pesulämpötila ja kodin sisälämpötila pidettiin alhaisena ”luontoystävällisyyteen”

ja ”ekologisiin näkökulmiin” vedoten. Myös osa energiakriisin myötä ilmenneistä muutoksista kytkeytyi laajempaan vastuuseen ilmastonmuutoksen hillinnästä ja arjessa syntyvän ympäristökuormituksen vähentämisestä. Tämä näkyi aineistossa muun muassa seuraavasti:

”Ollaan me vähän seurattu sähkön hintaa silleen, että eipäs nyt [...] uunia, kun sähkön hinta on kalliimmillaan, koska silloin se sähkö on myös likaisimmillaan.” (Informantti 28, kerrostaloasuja, 2024)

”...pystyn myös optimoimaan sitä sähkönkäyttöä vähän sen mukaan, et koska sitä [hiilituotettua sähköä] on enemmän, ja koska vähemmän. [...] Et siinäki mielessä just tommonen, et pystyy käyttämään enemmän sähköä, joka perustuu täysin omavaraisuuteen kuin siihen, että olis riippuvainen muualta tuotavasta sähköstä. Varsinki jos on kotimaista tuulisähköä esimerkiks.” (Informantti 24, kerrostaloasuja, 2024)

Informantti 28:n kuvaus uunin käytön välttämisestä havainnollistaa, kuinka ilmastoviisaus kytkeytyi sähkön tuotantotapojen erotteluun. Energiaintensiivistä uunin käyttöä vältettiin korkeiden sähkön hintojen aikaan, jolloin sähkön tiedettiin olevan suuremmissa määrin uusiutumattomilla energialähteillä tuotettua. Informantti 24:n kuvaus puolestaan korostaa ilmastoviisauden rinnalla myös *omavaraisuuden* merkitystä. Se kytkeytyi kotimaisen energiantuotannon suosimiseen ja ohjasi käytäntöjä rakentumaan vähemmän ulkoisista energialähteistä riippuvaisiksi.

Käytännöissä esiintyneet ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot ja muutokset yhdistivät myös asumisen käytäntöjen kustannusten hallintaan, mikä korostaa *taloudellisen kannattavuuden* merkityksen roolia niiden ajurina. Kyseinen merkitys nousi haastatte- luissa esiin esimerkiksi seuraavasti:

”...se huone, jossa on kuntopyörät ja nämä, niin siinä en käytä lattialämmitystä päällä, kun vasta sitten, jos on ihan hirveet pakkaset [...] Mä säästän sähköä. Sähkö on niin kallista.” (Informantti 3, pari- tai rivitaloasuja, 2021)

”...ruoanlaitossakin nyt oli joku uuni sit sillai, että jos se oli törkeen hintanen se pörssisähkö, niin sit ehkä jotain muuta kuin sellasta pitkään uunissa haudutettua ruokaa...” (Informantti 23, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Jatkumoiden ajurina taloudellinen kannattavuus näkyi erityisesti lämmitys- ja peseytymiskäytännöissä, joissa rahan säästäminen ohjasi esimerkiksi nopeaa peseytymistä ja lämpötilan säätelyä, kuten informantti 3:n lainauksesta käy ilmi. Tilastokeskuksen (2024b) mukaan asuintilojen ja käyttöveden lämmitys muodostavat suurimman osan asumisen energiankulutuksesta, mikä selittää taloudellisen kannattavuuden merkitysten vahvaa roolia edellä mainituissa käytännöissä.

Informantti 23:n lainaus havainnollistaa sekä taloudellisen kannattavuuden merkityksen roolia käytäntöjen muutokselle että Shoven ja muiden (2012, luku 2) korostamaa käytäntöjen elementtien keskinäistä vuorovaikutusta. Trotta (2020, s. 2) on esittänyt, että sähkön halpa kuluttajahinta on yleisesti heikentänyt suomalaisten kannustimia säästää energiaa, ja edellinen lainaus osoittaa, miten energiakriisin myötä tapahtunut hinnan nousu heijastui voimakkaasti asumisen käytäntöihin liitettyihin merkityksiin. Taloudellisen kannattavuuden merkitysten vahvistuminen näyttäytyi läpileikkaavana ajurina kaikissa luvussa 4.1 esitellyissä käytäntöjen muutostyypeissä. Löydökset ovat siten linjassa myös aiempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan taloudelliset motiivit toimivat keskeisenä tekijänä energiakäyttäytymisen muutoksille (ks. Brandon & Lewis, 1999, s. 83; Huebner ja muut, 2013, s. 632).

Analyysi osoitti, että energiakriisin myötä asumisen käytäntöihin integroitui myös muutosten ajurina toimivia *solidaarisuuden* merkityksiä. Kriisi teki näkyväksi energian luonteen yhteisenä jaettuna resurssina, minkä seurauksena muutokset kytkeytyivät osaksi yhteistä päämäärää energiapulan lievittämiseksi ja energian riittävyyden turvaamiseksi. Tämä näkyi aineistossa esimerkiksi seuraavasti:

”...kun oli se Asetta alemmas -kampanja [...] me ajastettiin tiskikone pyörimään öisin. [...] ei se varmaan meidän sähkölaskussa oikeesti tuntunut, koska on vakiohintanen sopimus, mut se oli ehkä just tavallaan, että teen nyt sitten sen

oman osani tässä sähkönkäytön ajastamisessa.” (Informantti 25, kerrostaloasuja, 2024)

Solidaarisuus liittyi tarpeeseen osallistua yhteiseen ratkaisuun, sillä vuoden 2024 aineistossa sähkön säästäminen esitettiin velvollisuutena myös muita varten, ja käytäntöjen ajallinen mukauttaminen yhdistyi muun muassa ”oman osansa tekemiseen” ja pyrkimykseen olla ”talkoissa mukana”. Solidaarisuuden roolia energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ajurina tukevat myös havainnot siitä, että käytäntöjen ajallista mukauttamista ilmeni myös kotitalouksissa, joille siitä ei koitunut taloudellista hyötyä, kuten informantti 25:n lainauksesta käy ilmi.

Shoven (2003) havainnot mukailten *mukavuuden* merkitys ylläpiti energiaintensiivisiä käytäntöjä, ja näyttäytyi aineistossa keskeisenä ajurina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille. Mukavuus toimi ajurina erityisesti lämpöön, valoon ja rentouteen liittyvissä käytännöissä, ja ohjasi esimerkiksi tiheää saunomista, runsasta valojen käyttöä, sekä ilmastoviisasta asumista haastavia peseytymis- ja lämmityskäytäntöjä.

”...mä tykkään lämpimistä suihkuista. Minä kyllä lutraan ton veden kanssa, että se on kyllä häpeäjuttu.” (Informantti 16, kerrostaloasuja, 2024)

”...kyl meillä nyt oli täällä talvella kuitenkin ihan semmonen miellyttävä asuinlämpötila. Että ehkä vois miettiä jotain semmosia, että pukis enemmän villasukkaa ja olis kylmempää talvella.” (Informantti 23, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Edelliset lainaukset osoittavat, miten mukavuus piti informantit kiinni energiaintensiivisissä tavoissa toteuttaa käytäntöjä, sillä muun muassa pitkät lämpimät suihkut ja korkeiden huonelämpötilojen ylläpito jatkuivat myös energiakriisin myötä. Informantti 23:n toteamus havainnollistaa Shoven (2003) näkemystä siitä, miten käsitys ”normaalista” ja mukavasta lämpötilasta rakentuu tottumusten kautta. Vaihtoehtoiset toteutustavat ja käytännöt, kuten sisälämpötilan laskeminen ja villasukkien käyttö tunnistettiin, mutta totuttu ja tavoiteltava mukavuus säilyi arjessa luonnollisena ja itsestään selvänä.

Analyysin mukaan mukavuus toimi samanaikaisesti kuitenkin myös ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina. Tämä ilmeni aineistossa esimerkiksi seuraavasti:

”...nytkin, kun tulee hämärää, niin mulla on semmosia pieniä valopisteitä. Mä tykkään, että siellä on tunnelmallistakin, eli suht vähän käytän semmosia isoja valosysteemejä...” (Informantti 3, pari- tai rivitalo asuja, 2021)

”...meillä on se peruslämpö 19–20, ja jos tuntuu kylmältä, niin vedetään villasukkaa jalkaan mieluummin. [...] Joillekin se on viilee, mutta me ite tykätään, että se lämpötila saa olla alhainen. [...] kun käydään meidän äitin tykönä [...] niin tuntuu että siellä on ihan tukahduttavan kuuma, kun siellä on joku 23 lämpötila.” (Informantti 4, omakotitaloasuja, 2021)

Lainaukset osoittavat, että mukavuuden merkitys ei ohjannut käytäntöjä automaattisesti tiettyyn suuntaan, vaan se ilmeni eri informanteilla hyvin erilaisina käytäntöinä. Siinä missä yksi koki mukavan valaistuksen runsaan valojen käytön kautta, toinen tavoitti sen pienillä valopisteillä. Informantti 4:n lainaus osoittaa, ettei mukavuus aina ohjannut myöskään korkeiden sisälämpötilojen ylläpitämiseen, vaan se saattoi perustua myös viileämpään lämpötilaan ja villasukkien käyttöön. Löydös mukailee Sahakianin ja muiden (2020) havaintoja siitä, että mukavuuteen liittyvät käsitykset ovat uudelleenneuvoteltavissa. Toisille normaalit lämpötilat näyttäytyivät toisille tukalan kuumana, mikä osoittaa, että mukavuuden merkitys voi ohjata lämmityskäytäntöjä myös ilmastoviisasta asumista tukevaan suuntaan.

Mukavuus ei ole pelkästään fyysinen kokemus, vaan myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut käsite, joka heijastaa arjen normeja ja odotuksia (Shove, 2003). Aineistossa tämä näkyi esimerkiksi lämmityskäytännöissä, sillä vaikka kotitalouden sisäiset mukavuuskäsitykset olisivat tukeneet viileämpää sisälämpötilaa, yleiset käsitykset “normaalista” lämpötilasta saattoivat silti ohjata ilmastoviisasta asumista haastaviin jatkumoihin. Informantti 12 kuvasi tilannetta seuraavasti:

”...mä oon tätä sisälämpötilaa laskenu. Tosin nostin eilen, kun tiesin, et tulee vieraita. Vieraat aina palelee täällä.” (Informantti 12, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Lainaus osoittaa, että samaan käytäntöön liittyvät merkitykset voivat olla eri hetkinä erilaisia. Tämä mukailee Warden (2005, s. 141) havaintoa siitä, että ihmiset soveltavat käytäntöjä eri tilanteissa, sillä lämpötilaa nostettiin yleisiin normeihin sopivammaksi vieraiden saapuessa. Havainto tukee myös aiempia löydöksiä siitä, että *vieraanvaraisuuden* merkitys voi kasvattaa kotitalouden energiankulutusta (Wang ja muut, 2021), ja siten toimia myös ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurina. Sosiaalisia normeja noudattamalla informantti paitsi uusintaa hyvän emännöinnin käytäntöä, myös Shoven (2003) havaintoja mukaillen käsityksiä siitä, millainen on ”normaali” sisälämpötila.

Analyysin mukaan ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajureina toimivat lisäksi *seurallisuuden ja yksityisyyden* merkitykset. Ne ylläpitivät viihde-elektroniikkalaitteiden jatkuvaa käyttöä, kuten seuraava lainaus havainnollistaa:

”...okei, ei telkkarin ehkä tartte koko päivää olla päällä, mutta ku jotenki mä tykkään, että on ääntä. Mä en tykkää ihan hiljaisuudesta. Ja sit se tasottaa tota ulkoo tulevaa ääntä, ku telkkari on.” (Informantti 15, kerrostaloasuja, 2024)

Seurallisuuden merkitys ilmeni viihde- ja digikäytännöissä television ja radion hiljaisuutta rikkovan taustäänänen kautta, joka loi läsnäolon tunnun yksin kotona ollessa. Aineisto osoitti, että taustäänäni tarjosi seuraa ja loi kodikkaan äänimaiseman, joka ylläpiti laitteiden päällä pitämistä jopa koko päivän ajan. Yksityisyyden merkitys puolestaan ilmeni akustisen suojan luomisena ja ulkoa tulevien häiriöiden peittämisenä. Kuten edellinen lainaus osoittaa, viihde-elektroniikka ei tuottanut pelkästään seurallisuuden tunnetta, vaan myös henkilökohtaista tilaa ja suojaa häiriöiltä. Seurallisuuden ja yksityisyyden merkitykset ohjasivat näin esimerkiksi television jatkuvaa päällä pitämistä riippumatta siitä, katsottiinko sitä aktiivisesti vai ei, ja ne ylläpitivät siten ilmastoviisasta asumista haastavia jatkumoa myös energiakriisin myötä.

Myös *puhtauden* merkitys toimi keskeisenä ajurina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille. Sahakianin (2022, s. 36) mukaan asumisen energiaa kuluttaviin käytäntöihin liittyy vahva käsitys siitä, miten asioiden ”pitäisi olla”. Aineistossa puhtauteen liittyvät

normit ilmenivät yleisinä odotuksina siitä, että vaatteet ja koti pidetään puhtaana ja siistinä, ja säännöllinen peseytyminen kuuluu ”normaaliin” arkeen.

”...kun käydään suihkussa, minä nään ainakin, että pitää käydä joka päivä.” (Informantti 21, kerrostaloasuja, 2024).

”...mä koen et täytyy pestä 60:ssä päälyvaatteet ja puuvillavaatteet, että niistä tulee puhdasta. Mä en usko siihen, et 30:ssä, jos ottaa vahvempia aineita, et se on hyvä.” (Informantti 14, luhtitaloasuja, 2024)

Peseytymis- ja kodinhoitokäytännöissä korostui ajatus siitä, että tietynlainen pesutiheys, tai -lämpötila oli välttämätön riittäväksi koetun puhtauden, hygienian tai siisteyden saavuttamiseksi. Shove (2003, s. 406) osoittaa, että puhtauteen liittyvät normit ovat muotoutuneet tukemaan päivittäisiä suihkuja, mikä heijastuu myös informantti 21:n lainauksessa. Päivittäinen suihku näyttäytyi rutiinina, joka ei selittynyt tarpeella, vaan normatiivisena käsityksenä ”oikeasta tavasta toimia”. Vastaavasti informantti 14:n lainaus havainnollistaa, miten puhtauden merkitys ylläpiti korkeita pesulämpötiloja, sillä vain 60-asteisen pesun koettiin tekevän pyykeistä riittävän puhtaita.

Myös puhtauden merkitykseen lukeutuvat normatiiviset käsitykset siististä kodista ohjasivat kodinhoitokäytäntöjen toteuttamista ilmastoviisasta asumista haastavaan suuntaan. Tätä havainnollistaa seuraavan informantin lainaus:

”Oma ajattelutapa välillä voi olla este sille, että tuntuu, et on pakko saada noi astiat tosta pestyä pois, et saa ton keittiön siistiksi, vaikka vois odottaa sinne yöhön asti, jos se sähkö ois vähä halvempaa.” (Informantti 20, kerrostaloasuja, 2024)

Aineisto osoitti, että kertyneet tiskit ja pyykki näyttäytyivät ristiriitaisena siistiin kotiin liittyvien käsitysten kanssa. Puhtauden merkitykset ilmenivät näin ajurina myös tiheälle pyykinpesutahdille, jonka lisäksi ne haastoivat kodinhoitokäytäntöjen ajoittamista kulu-tushuippujen ulkopuolelle, kuten informantti 20:n lainauksesta käy ilmi. Löydökset osoit-tavat, että täysien koneellisten peseminen ja kotitalouskäytäntöjen ajallinen

mukauttaminen kulutushuippujen ulkopuolelle voivat vaatia puhtausmerkitysten jatkuvaa neuvottelua, sillä ne voivat edellyttää kompromisseja sen suhteen, kauanko pyykki tai tiskit saavat odottaa.

Edellä esitetyt havainnot tukevat Shoven (2003) näkemystä siitä, miten puhtauteen liittyvät normit uusintavat energiaintensiivisiä käytäntöjä. Kuten seuraavat lainaukset osoittavat, puhtaus näyttäytyi kuitenkin muovautuvana merkityksenä, joka ei yksiselitteisesti ylläpitänyt vain energiaintensiivisiä käytäntöjä:

”...esimerkiks ei me olla lapsii totutettu siihen, että joka päivä heidän tarttee käydä kuumassa suihkussa, vaan käydään muutaman kerran viikossa, ja se riittää.” (Informantti 29, kerrostaloasuja, 2024)

”...vaikka on laitettu, että pyykki vois pestä neljässäkymppissä, niin todellisuudessa kolkyt riittää [...] mä itte yritän aika paljon pestä kolmessäkymppissä meidän käyttövaatteita.” (Informantti 9, omakotitaloasuja, 2021)

Energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ja ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina puhtaus perustui siihen, että se, mikä lasketaan riittäväksi puhtaudeksi, määritellään uudelleen ja suhteutetaan todelliseen tarpeeseen normatiivisten oletusten sijaan. Edelliset lainaukset yhdessä luvussa 4.1.5 esitetyn informantti 31:n pyykinpesukäytännön tehostamiseen liittyvän lainauksen kanssa havainnollistavat, että käsitys puhtaudesta voi joustaa. Näin kyseinen merkitys toimi myös kodinhoito- ja peseytymiskäytännöissä ilmenneiden ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ja muutosten ajurina.

Syynä käytäntöjen muuttumattomuuteen energiakriisin myötä näyttäytyi myös *skeptisyys*. Tämä omien tekojen ja pienten arkisten säästökeinojen vaikutusta epäilevä merkitys toimi ajurina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille, ja se ilmeni energian kulutuksen vähentämiseen liittyvässä keskustelussa esimerkiksi seuraavasti:

”...nykypäivänä valoilla ei oo paljo merkitystä, ku ne on niin paljo energiatehokkaampia. Sitte stand-by-tilat laitteissa. Toki esimerkiks uunin käytössä vois

hyödyntää enemmän jälkilämpöä. Mut mites silti, onks noi nyt kauheen, kuinka paljon noil on merkitystä.” (Informantti 10, kerrostaloasuja, 2024)

”Mä en tunne mitään omantunnon heikkoutta huoneiston lämpötilasta, koska huoneisto lämpeää kaukolämmöllä [...] kaukolämpöhän on sähköntuotannon jätettä.” (Informantti 26, kerrostaloasuja, 2024)

Käytäntöjen merkitykset liittyvät käsityksiin siitä, mikä on järkevää tai tavoittelemisen arvoista (ks. Shove ja muut, 2012, luku 1), ja edelliset lainaukset osoittavatkin, että kun yksittäisten säästötoimien vaikutus arvioitiin mitättömäksi, käytännöt jatkuivat ennallaan. Skeptisyys oli vahvasti kytköksissä materiaalisiin elementteihin, kuten esimerkiksi vesimaksuun, joka ei perustunut pelkästään oman kotitalouden kulutukseen. Edellisten lainausten viittaukset ”nykypäivän valojen merkityksettömyyteen” ja kaukolämpöön ”sähköntuotannon jätteenä” tukevat Shoven (2018, s. 786) näkemystä siitä, että energiatehokkuusstrategiat voivat ylläpitää korkeaan energian kulutukseen johtaneita standardeja ja siten haastaa hiilidioksidipäästöjen merkittävien vähennysten saavuttamista.

Analyysin mukaan asumisen käytäntöjen jatkumoina ohjasi myös arjen helppoutta ja vähäistä ponnistelua korostava *vaivattomuuden* merkitys. Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina vaivattomuus ilmeni siten, että energiankulutusta vähentäviä käytäntöjä toteutettiin helppoina ja vaivaa säästävinä. Tämä ilmeni aineistossa esimerkiksi pyykkien pesemisenä pikaohjelmalla, mikä oli helpointa, eikä vaatinut ylimääräistä ajattelua. Vastaavana jatkumona ilmeni myös ruoan valmistaminen useamman päivän tarpeisiin kerrallaan, sillä se paitsi vähensi ruoanvalmistukseen käytettyä aikaa ja vaivaa, myös siihen kuluva energiaa.

Samalla vaivattomuuden merkitys näyttäytyi aineistossa kuitenkin myös yhtenä syynä sille, miksi energiakriisin myötä kaikkea mahdollista ei tehty energian säästämiseksi. Pyykit oli helpompi kuivata koneellisesti, suuri määrä tiskejä oli helppo pestä tiskikoneessa, ja laitteet olivat helposti käytettävissä ja sammutettavissa, kun niitä pidettiin jatkuvassa

valmiustilassa. Vaivattomuus nousi aineistossa esiin energian kulutuksen vähentämismahdollisuuksiin liittyvässä pohdinnassa esimerkiksi seuraavasti:

”Ei pidä noita varoillaolosähkötä, mut se taas on vähän hölmöö, et jokainen laite käytäs sammuttamas...” (Informantti 11, omakotitaloasuja, 2024)

”...pestään täysiä koneellisia, mut tiskejä tulee paljon. Jos siihen kiinnittäis huomio, niin vois varmaan niiden määrää vähentää. Että käyttäis sitten kaikki samoja mukeja koko päivän tai jotain tällasia.” (Informantti 23, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Informantti 11:n lainauksesta käy ilmi, että helppous ja vaivattomuus kuuluvat esimerkiksi viihde- ja digikäytäntöjen normatiiviseen rakenteeseen, joka ohjaa käytäntöjen toteutumista. Rutiineista poikkeaminen voi käytäntöjen normatiivisen johdonmukaisuuden vuoksi aiheuttaa Sahakianin (2022, s. 36) mukaan epäröintiä. Näin esimerkiksi sähkölaitteiden virrattomaksi kytkeminen näyttäytyi ”hölmönä”, ja vaivattomuus ylläpiti muun muassa viihde- ja digikäytännöissä ilmenevää valmiustilakuluttamista myös energiakriisin myötä.

Jack (2017, s. 77) esitti vaivattomuuden vaikuttavan pyykinpesun käytäntöön, sillä pyykit voi helposti vain heittää koneeseen ja painaa nappia. Vastaava logiikka näkyy myös informantti 23:n lainauksessa, jossa tiskikoneella tiskaamisen vaivattomuuden voidaan katsoa ylläpitävän suureen tiskin määrään johtavia toimintatapoja. Tiskien määrä ja tiskaamisen tiheys on muotoutunut huomaamattomaksi ja arjessa kyseenalaistamattomaksi rutiiniksi, sillä koneen käyttäminen tekee käytännön toteuttamisesta helppoa ja vaivatonta.

Asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmeni ilmastoviisasta asumista haastavia jatkumoa myös siksi, että ne olivat vahvasti sidottuja rytmeihin ja rutiineihin. Myös Pantzar (2009, s. 16–17) esittää esimerkiksi päivä- ja viikkorytmien ohjaavan käytäntöjä. Analyysin mukaan rytmit eivät ainoastaan ohjanneet sitä, milloin käytäntöjä toteutetaan, vaan *arjen rytmeihin kietoutuneet merkitykset* määrittivät, mikä nähtiin luontevana ja

sopivana ajankohtana käytäntöjen toteuttamiselle. Niihin sisältyi myös ajallisen vapauden ulottuvuus, sillä käytäntöjä haluttiin toteuttaa silloin, kun se sopi informanttien oman arjen rytmiin, eikä ulkopuolisten ohjaimien sanelemana.

”...jos on kauheen kallista sähkö, niin en mä kyllä käytä mitään ylimäärästä sillon. Telkkaria tulee katottua, et se nyt on sitte se pahe.” (Informantti 20, kerrostalo-asuja, 2024)

Aineisto osoitti, että tiettyihin aikoihin sijoittuvat käytännöt, kuten kodinhoito-, ruoanvalmistus- sekä viihde- ja digikäytännöt näyttäytyivät ”normaaleina”, mikä ylläpiti vapaa-ajan vakiintuneita rytmejä riippumatta sähkön hinnasta tai saatavuudesta. Informantti 20:n lainaus osoittaa, että television katselu ”kuuluu” tiettyyn ajankohtaan ja havainnollistaa, miten joidenkin käytäntöjen juurtunut ajallinen paikka voi säilyä, vaikka toisia muutettaisiin niihin liitettyjen uusien merkitysten myötä. Tämä tukee Gram-Hanssenin (2011) näkemystä siitä, että jossain energiaa kuluttavassa käytännössä tapahtunut muutos ei välttämättä leviä kaikkiin energiaa kuluttaviin käytäntöihin. Lisäksi havainto on linjassa Smalen ja muiden (2017, s. 135, 137) esittämän ajatuksen kanssa käytäntöjen erilaisesta ajallisesta joustavuudesta ja siitä, että television katselu on aikakriittinen käytäntö, jossa energiankulutus jää tyypillisesti taka-alalle.

4.2.2 Materiaaleihin lukeutuvat ajurit

Analyysin mukaan energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ja jatkumoiden ajureina näyttäytyivät myös erilaiset ei-inhimilliset toimijat. Siinä missä energiakriisin myötä tapahtunut materiaalien elementtien uudelleenjärjestäytyminen loi kimmokkeita käytäntöjen muutokselle, materiaalit toimivat ajureina myös mahdollistamalla ja rajoittamalla muutoksia ja jatkumoa. Keskeisimmät ajureina toimivat materiaaliset elementit on esitetty kootusti taulukossa 5.

Taulukko 5. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet materiaalit.

Muutosten ajurit	Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurit	Ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurit
Sähkön hinta	Sähkön hinta	
Pörssisähkösopimus	Pörssisähkösopimus	Kiinteähintainen sähkösopimus
Hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit	Hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit	Hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit
Ajastimet	Ajastimet	
Lämpötilan ohjausmekanismit	Lämpötilan ohjausmekanismit	Lämpötilan ohjausmekanismit
Yhteiskäyttösaunat	Yhteiskäyttösaunat	
Talon rakenteelliset ominaisuudet	Talon rakenteelliset ominaisuudet	Talon rakenteelliset ominaisuudet
Kynttilät		Kynttilät
Airfryer		
Liesi		
	Pesuohjelmat	Pesuohjelmat
	Tekstiilit	
		Kuivurit
		Vähäiset vaatevarannot

Sähkö voidaan käytäntöteoreettisesti nähdä materiaalisena resurssina, joka mahdollistaa monia asumisen käytäntöjä. Analyysin mukaan erityisesti *sähkön hinta* toimi keskeisenä ajurina erilaisille asumisen käytännöissä ilmenneille muutoksille ja ilmastoviisasta asumista tukeville jatkumoille. Tätä havainnollistaa esimerkiksi seuraava lainaus:

”Ensin mä olin vähä niinku vastaan: mulle tuli semmonen reaktio, et en jaksa välittää. Mut sitte mä näin niitä sähkölaskuja, nii olen kyllä pienentäny [...] kulutusta.” (Informantti 14, luhtitaloasuja, 2024)

Aineistossa esiintyi ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ja energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten yhteydessä viittauksia kalliiseen sähkөөn ja kustannusyihin. Sähkön hinta heijastui siihen, miten ja missä asumisen energiaa kuluttavia käytäntöjä toteutettiin, mutta samalla se määritteli kuitenkin myös sitä, milloin käytäntöjä nähtiin sopivaksi toteuttaa. Tämä tukee Laitisen ja muiden (2025) havaintoja siitä, miten ei-inhimilliset materiaaliset toimijat voivat muuttaa käytäntöjen ajallista toteutumista sekä tapaa, jolla niitä suoritetaan.

Energiakriisin myötä asumisen käytännöissä ilmenneiden muutosten ja ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina toimi myös *pörssisähkösopimus*, joka ohjasi käytäntöjen toteuttamista kulutushuippujen ulkopuolelle.

”...silloin kun hinnat alko nousta, niin [...] puoliso fiksusti ehdotti, että jospa siirytäänkin siihen pörssisähköön. [...] se on saanut tietysti seuraamaan ja valpastumaan enemmän siihen, että mitä ja milloin käyttää. Erityisesti se, että milloin, ja lykkääkö vaikka pyykkivuorta eteenpäin, jos just silloin on korkea hinta.” (Informantti 30, kerrostaloasuja, 2024)

Edellinen lainaus havainnollistaa, miten useat informanteista olivat siirtyneet energiakriisin myötä pörssisähkösopimukseen, joka paitsi ohjasi mukauttamaan käytäntöjä ajallisesti, myös omaksumaan sähkön hinnan seurannan käytännön osaksi asumisen arkea. Havainto tukee näin Laitisen ja muiden (2025) näkemystä siitä, että materiaaliset elementit voivat vaikuttaa myös uuden käytännön syntymiseen. *Kiinteä sähkösopimus* puolestaan näyttäytyi ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurina, sillä hinnan pysyessä tasaisena koko päivän ajan, se ei edistänyt kulutusjouston toteutumista, vaan ylläpiti totuttuja käytäntöjä.

Tulokset osoittivat, että materiaalisilla elementeillä oli keskeinen rooli kodinhoitokäytännöissä ilmenneissä muutoksissa ja jatkumoissa. Analyysin mukaan ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajureina näyttäytyivät muun muassa *vähäiset vaatevarannot*, *kuivurit* ja *pesuohjelmat*. Näistä ensimmäinen ohjasi tiheään pyykinpesutahtiin ja vajaiden koneellisten pesemiseen, toinen pyykin koneelliseen kuivaamiseen ja kolmas mahdollisti muun muassa korkeiden pesulämpötilojen ylläpitämisen. Pesuohjelmat toimivat vastaavasti kuitenkin myös ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina, sillä ne mahdollistivat lyhyiden pesujen toteuttamisen ja matalien pesulämpötilojen valitsemisen. Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ja energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ajurina näyttäytyivät myös *ajastimet*, jotka mahdollistivat paitsi pyykki- ja tiskikoneiden päälle ohjelmoimisen kulutushuippujen ulkopuolella, myös valaisemiskäytäntöjen muutoksena esiintyneen kausivalojen palamisajan säätelyn.

Käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimivat myös *hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit*, kuten sovellukset ja nettisivut, kulutusmittarit, laskut ja vesimaksut. Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ja muutosten ajureina ilmenivät erityisesti laskut sekä sähkön hinnan ja kulutuksen seurantaan tarkoitettut sovellukset ja nettisivut. Ne ohjasivat kulutusjouston toteutumista, sekä muovasivat käytäntöihin liitettjä merkityksiä ja kompetensseja. Analyysin mukaan tietyt hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit, kuten kulutukseen perustumattomat vesimaksut, ilmenivät puolestaan ajurina, jotka ylläpitivät ilmastoviisasta asumista haastavia käytäntöjä, kuten pitkiä lämpimiä suihkuja.

Materiaalit toimivat keskeisinä ajureina lisäksi ruoanvalmistuskäytäntöjen muutoksille, sillä konkreettiset välineet, kuten *liesi* ja *airfryer* mahdollistivat niiden uudelleenjärjestäytymisen.

”...ostin sen airfryerin ihan sen takia, ku meil on pieni kahden hengen perhe. Jotenki uunin lämmittäminen joskus tuntuu vähä turhulta, ja sitä on tullu nyt kyl vähemmän lämmitettyä [...] Mä oon käyttäny sit sitä airfryeria.” (Informantti 31, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Edellinen lainaus havainnollistaa, miten airfryerin hankinta ja käyttöönotto ohjasivat uunin käytön vähentämiseen, kun ruoan valmistaminen oli mahdollista pienemmässä ja nopeammin lämpenevässä laitteessa. Vastaavasti kotitalouksissa jo olemassa ollut materiaallinen elementti, eli *liesi*, toimi ajurina muutokselle tilanteissa, joissa uunissa kypsentämistä korvattiin vähemmän energiaintensiivisillä paistamis- tai keittämiskäytöksillä.

Yhteiskäyttösaunat selittivät tilallisen mukauttamisen muutoksia, sillä ne mahdollistivat oman saunan jättämisen vähemmälle käytölle energiakriisin myötä ilman, että saunomisesta kuitenkaan jouduttiin luopumaan. Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina ne vastaavasti mahdollistivat yhteisöllisen saunomisen kodin ulkopuolella jo ennen kriisiä. *Kynttilät* puolestaan näyttäytyivät aineistossa materiaallisen elementin roolissa, joka muokkasi valaisemiskäytäntöjen toteuttamista. Ne toimivat ajurina muutokselle tarjoamalla konkreettisen vaihtoehdon sähkövalaistuksen käyttämiselle. Kuitenkin

vaikka kynttilät mahdollistivat valojen vähäisemmän käytön ja siten myös sähkön kulutuksen vähentämisen, niistä aiheutuneiden päästöjen vuoksi ne näyttäytyivät ajurina myös ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille.

Lämmityskäytännöissä ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina korostuivat *tekstiilit*. Aineiston mukaan erityisesti villasukat ja peitot mahdollistivat viileämpien sisälämpötilojen ylläpitämisen asumismukavuudesta tinkimättä. Kyseisten jatkumoiden ja muutosten ajureina toimivat vastaavasti myös *lämpötilan ohjausmekanismit*. Termos- taatit ja muut huonelämpötilan tai lattialämmityksen säätöominaisuudet mahdollistivat sisälämpötilan joustavan hallinnan ja siten myös vähäenergisempien lämmityskäytäntöjen toteuttamisen. Samalla ne toimivat ajurina kuitenkin myös ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille, sillä mekanismit mahdollistivat yhtä lailla korkeiden huonelämpötilojen ylläpitämisen. Kerrostaloasujien haastatteluissa toistui lisäksi ajatus siitä, että kodin lämpötilaa ei voinut laskea, sillä lämpötilan ohjausmekanismit eivät mahdollista- neet asuntokohtaista lämmönsäätelyä.

Tutkijat ovat esittäneet, että talo materiaalisena artefaktina vaikuttaa asumisen käytän- töjen toteuttamiseen (Rinkinen & Jalas, 2017), ja keskeisenä ajurina asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen jatkumoille toimivat myös *talon rakenteelliset ominaisuudet*. Niillä viitataan tässä tutkimuksessa rakennuksen kiinteisiin materiaalsiin ratkaisuihin ja järjestelmiin, kuten esimerkiksi eristykseen, ikkunoihin ja lämmitysjärjestelmään, jotka muodostavat toimintaympäristön ohjaten ja rajoittaen energiaa kuluttavia käytäntöjä. Talon rakenteellisten ominaisuuksien rooli muutosten ja jatkumoiden ajurina näyttäytyi erityisen hyvin valaisemis- ja lämmityskäytännöissä. Asuntoon pääsevän luonnonvalon määrä ohjasi valaisemiskäytäntöjä siten, että valoisissa asunnoissa tarve lamppujen käy- tölle näyttäytyi vähäisenä, kun taas hämärissä asunnoissa lamppuja tarvittiin enemmän, ja ne saattoivat jäädä päälle myös tarpeettomasti.

Muun muassa remonttien ja eristysten myötä syntyneet materiaaliset rakenteet toimivat ajurina myös lämmityskäytännöissä ilmenneille ilmastoviisasta asumista tukeville

jatkumoille ja muutoksille. Energiakriisi tarjosi aineiston mukaan sysäyksen esimerkiksi lämpöhukan minimointiin, jonka mahdollistajana toimivat talon rakenteellisiin ominaisuuksiin lukeutuvat uudet ikkunatiivisteet. Myös jo ennen kriisiä tehdyt remontit tukivat lämpöhukan minimointia ja mahdollistivat vähäenergisempien lämmityskäytäntöjen jatkumoa. Kun lämpö pysyi sisällä ja lämpöhukka oli hallittavissa, tarvetta lisälämmitykselle tai korkealle lämmitysteholle ei esiintynyt. Kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi, talon rakenteelliset ominaisuudet ylläpitivät kuitenkin myös ilmastoviisasta asumista haastavien lämmityskäytäntöjen jatkumista:

”...tää on kylmä talvella, ihan äärettömän kylmä. [...] mulle on tuotu lisälämmittimet nyt viime talveks tänne, eli sähkökulut on ollu kovat. [...] jostain syystä lämpö ei oo riittänyt näihin päätyasuntoihin.” (Informantti 14, luhtitaloasuja, 2024)

Informantti 14:n lainaus osoittaa, miten rakenteelliset ominaisuudet toimivat ajurina lisälämmittimien käyttämiselle, sillä esimerkiksi lämmitysjärjestelmässä tai talon eristyksessä ilmenneiden haasteiden vuoksi talon päätyasunnot olivat ”äärettömän kylmiä”. Vastaava näkyi myös kerrostaloasujien haastatteluissa, kun koko talon yhteisessä lämmityskäytännössä ei ollut päästy yhteisymmärrykseen lämpötilan laskemisesta. Sen lisäksi, että totutun lämpötilan ylläpitämiseen vaikuttivat asukkaiden eriävät mukavuuskäsitykset, lämpötilan laskemista rajoittivat myös talon rakenteelliset ominaisuudet. Joissain osissa taloa saattoi informanttien mukaan olla samanaikaisesti lämmin ja joissain kylmä, tai yläasunnot olivat ala-asuntoja viileämpiä, minkä vuoksi lämmityksessä tehdyt säätelyt vaikuttivat asuntoihin eri tavoin.

Vuoden 2021 aineistossa takan tai leivinuunin käyttö esiintyi osana lämmitys- ja ruoanvalmistuskäytäntöjä sekä niiden energiankulutuksen hallintaa. Vaikka vuoden 2024 aineistossa kyseisiä rakenteellisiin ominaisuuksiin luokiteltuja materiaaleja ei mainittu, tulisijojen käyttö koneellisen lämmityksen tukena tai korvaajana voidaan aineiston perusteella olettaa myös energiakriisin myötä ilmenevänä jatkumona. Havainto korostaa eri vuosina kerättyjen aineistojen asumismuotojen eroavaisuuksia ja sitä, että materiaallinen

konteksti ei ole täysin neutraali, vaan asettaa mahdollisuudet ja rajoitteet sille, millaisia käytäntöjä ja niiden muutoksia kodeissa on mahdollista toteuttaa.

4.2.3 Kompetensseihin lukeutuvat ajurit

Asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä esiintyneiden muutosten ja jatkumoiden taustalla eivät toimineet pelkästään merkitykset ja materiaalit. Analyysi osoitti, että näiden ajureina näkyivät myös erilaiset käytäntöihin liitetyt kompetenssit ja niiden puutteellisuus. Ajallisen suunnittelun kompetenssin, resurssien kulutukseen liittyvän ymmärryksen ja teknologisten toimintojen säätelykompetenssien roolia käytäntöjen kehityskuluihin on esitetty kootusti taulukossa 6.

Taulukko 6. Asumisen käytäntöjen muutosten ja jatkumoiden ajureina toimineet kompetenssit.

Muutosten ajurit	Ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurit	Ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurit
Ajallisen suunnittelun kompetenssi	Ajallisen suunnittelun kompetenssi	Ajallisen suunnittelun kompetenssin vähyys
Ymmärrys resurssien kulutuksesta	Ymmärrys resurssien kulutuksesta	Resurssien kulutukseen liittyvän ymmärryksen puute
Säätelykompetenssit	Säätelykompetenssit	Säätelykompetenssit

Yhtenä ajurina asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä esiintyneille muutoksille ja jatkumoille toimi *ajallisen suunnittelun kompetenssi*. Ilmastoviisasta asumista haastavissa jatkumoissa tämä ilmeni käytäntöjen ja arjen ennakkoinnin puutteena, mikä rajoitti mahdollisuutta muovata esimerkiksi ruoanvalmistusta vähemmän energiaa kuluttavaksi.

”Sitä vois tietty yrittää, et tekis enemmän ruokaa kerralla, ja sitten söis sitä yhdellä hellanlämmityksellä tehtyä ruokaa pidempään, mutta jotenkin me ei olla kyetty sitten sellaseen ennakointiin kuitenkaan.” (Informantti 25, kerrostalo-asuja, 2024)

Edellinen lainaus havainnollistaa, miten ajallisen hallinnan ja ennakkoinnin taidot ohjaavat käytäntöjen toteuttamista. Vaikka energiaa säästävää tapa toteuttaa käytäntöä tunnustettiin, sen omaksuminen edellyttäisi toisenlaista arjen suunnittelukykyä. Näin ollen ajallisen suunnittelun kompetenssi – tai sen puute – toimi jatkumon ajurina, ja ylläpiti totuttuja energiaintensiivisiä ruoanvalmistuskäytäntöjä myös energiakriisin myötä.

Sama kompetenssi ohjasi myös muutoksia ja ilmastoviisasta asumista tukevia jatkumoina. Näissä se ilmeni arjen ennakkointina, kuten aterioiden valmistamisena useammaksi päiväksi kerrallaan, sekä kykyä ajoittaa ja rytmittää erilaisia energiaa kuluttavia käytäntöjä joustavasti tiettyihin ajankohtiin.

”...kun meillä on se pörssisähkö, niin aina katotaan, et millon kannattaa esimerkiksi pestä astioita tai pyykkii, tai lämmitetäänkö saunaa tänään.” (Informantti 2, omakotitaloasuja, 2021)

Kuten edellinen lainaus havainnollistaa, ajallisen suunnittelun kompetenssi ilmeni aineistossa erityisesti energian kulutuksen rytmittämisenä sähkön hinnan ja kulutushuippujen mukaan. Monessa tapauksessa tämä oli keskeisesti kytköksissä sähkön hinnan seurannan tuomaan tietoon, joka mahdollisti energiaintensiivisten käytäntöjen toteuttamisen pörssisähkön edullisina ajankohtina.

Toisena keskeisenä ajurina näyttäytyi *ymmärrys resurssien kulutuksesta*. Se kattoi sekä tietoisuuden ympäristöä ja energiaa säästävistä tavoista toteuttaa käytäntöjä että kyvyn hahmottaa eri laitteiden ja käytäntöjen kuluttamaa energiaa. Seuraavat lainaukset havainnollistavat kyseistä ajuria ilmastoviisasta tukevissa jatkumoissa ja energiakriisin myötä ilmenneissä muutoksissa:

”Kun sä oot suihkussa, sä et vaan lämmittele siellä veden alla, vaan sitä oikeesti käytetään. Mikä on muuttanut mun käytöstä siinä, on myös toi Helenin sähkönseuranta. Siinä näkyy selkeästi ne ajat, kun me käydään suihkussa.” (Informantti 6, omakotitaloasuja, 2021)

”...ku nää sähkön hinnat oli korkeella, mä liityin silloin pörssisähköryhmään tuolla Facebookissa, ja siellähän on tosi hyvii neuvoja. Jotenki tajuski sen, et lämmin vesi on se ehkä suurin energiasyöppö, joka menee hukkaan, ku se menee suoraan lavuaarista alas. [...] Eli mä vedenkulutuksen suhteen oon tarkka [...] me emme lotraa täällä.” (Informantti 12, pari- tai rivitaloasuja, 2024)

Löydökset tukevat aiempia käytäntöteoreettisia näkemyksiä (ks. Gram-Hanssen, 2011, s. 74–75; Shove ja muut, 2012, luku 2), joiden mukaan yhdessä käytännössä tapahtunut muutos voi vaikuttaa myös muihin käytäntöihin niiden jakamien elementtien kautta. Edelliset lainaukset osoittavat, miten kompetenssit vahvistuivat käytäntöjen välisessä vuorovaikutuksessa, sillä energiatietokäytäntöjen, kuten sähkönkulutuksen seurannan ja energiatiedon hakemisen toteuttaminen integroi peseytymiskäytäntöihin niitä ohjannutta resurssien kulutukseen liittyvää ymmärrystä. Informantti 6:n lainaus tukee aiempia havaintoja siitä, miten kulutukseen liittyvä reaaliaikainen tieto voi vähentää kotitalouden energiankulutusta (Darby, 2010), ja miten lisääntynyt kulutuksen seuranta voi heijastua muutoksina asumisen käytännöissä niihin integroituvien kulutuksen havaitsemiseen ja tulkintaan liittyvien kompetenssien kautta (Brauer ja muut, 2024).

Käytännöt ymmärretään kontekstisidonnaisina (Shove ja muut, 2012, luku 7), ja analyysistä oli havaittavissa, että kerrostalo käytäntöjen kontekstina asetti hidasteita muun muassa peseytymiskäytäntöjen muutoksille. Kerrostalossa Shoven (2003, s. 395) esille nostaman energian kulutuksen näkymättömyyden voidaan katsoa vain korostuvan, ja tätä havainnollistaa esimerkiksi seuraavan informantin lainaus:

”...omakotitaloo lukuun ottamatta lapsuudessa, nii oon aina asunu, et on ollu kiintee vesimaksu. En oo koskaan nähny omaa kulutustani.” (Informantti 10, kerrostaloasuja, 2024)

Kerrostalokontekstissa peseytymiseen kuluva energia tai vesi eivät välttämättä näy yhtä selkeästi tai yhtä suoraviivaisina kustannuksina kuin esimerkiksi omakoti- tai rivitalossa, minkä voidaan katsoa heijastuvan käytäntöön liitettäviin kompetensseihin ja merkityksiin. Monet kerrostaloasujista kertoivat maksavansa kiinteää vesimaksua, eivätkä nämä välttämättä pystyneet seuraamaan vedenkulutustaan mistään. Näin ollen *resurssien*

kulutuksen ymmärrykseen liittyvä kompetenssi – tai tarkemmin ottaen sen vähyys – voidaan nähdä ajurina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille.

Analyysin perusteella myös teknologisten toimintojen *säätelykompetenssit* toimivat ajurina energiakriisin myötä ilmenneille muutoksille ja jatkumoille. Kyvykkyydet ohjata ja säädellä kodin järjestelmiä ja laitteita eivät itsessään määrittäneet käytäntöjen resurssitehokkuutta, vaan ne mahdollistivat erilaisten asumisen käytäntöjen toteuttamisen riippuen siitä, millaisiin muihin elementteihin ne kytkeytyivät. Muutosten ja ilmastoviisasta asumista tukevien jatkumoiden ajurina ne mahdollistivat muun muassa lämpötilan laskemisen, tilanne- ja huonekohtaisen lämmönsäätelyn, vähäenergistien pesuohjelmien valinnan ja ohjasivat kulutusjoustop toteutumista, kun pyykki- tai tiskikone pystyttiin ajastaa päälle kulutushuippujen ulkopuolella. Samat säätelykompetenssit toimivat kuitenkin myös ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden ajurina, sillä ne mahdollistivat yhtä lailla esimerkiksi korkeiden huone- ja pyykinpesulämpötilojen ylläpitämisen. Tämä havainnollistaa käytäntöteoreettista näkemystä siitä, että muutokset ja jatkumot eivät syntyneet yksittäisten toimijoiden valinnoista tai osaamisesta sinänsä, vaan käytäntöjen elementtien, eli materiaalien, kompetenssien ja merkitysten yhteen kietoutumisesta (ks. Shove ja muut, 2012).

5 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset. Ensimmäisenä tarkastellaan keskeisimpiä tuloksia suhteessa tutkimukselle asetettuihin tavoitteisiin. Tämän jälkeen luvussa käsitellään tutkimuksen hyödynnettävyyttä ja rajoitteita, sekä esitellään sen yhteydessä esiin nousseita jatkotutkimusehdotuksia.

5.1 Keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen tarkoituksena oli ymmärtää, miten globaalit muutokset voivat näkyä asumisen käytännöissä. Tarkoitusta lähestyttiin kolmen osatavoitteen kautta. *Ensimmäisenä tavoitteena* oli luoda teoreettinen viitekehys, joka kuvaa sitä, miten asumisen energian kulutusta voidaan hahmottaa käytäntöjen kautta. Teorialuvussa perehdyttiin käytäntöteoriaan sekä asumisen energian kulutuksen keskeisiin teemoihin, kuten ilmastoviisaaseen asumiseen ja aiemmissa tutkimuksissa havaittuihin energian kulutukseen vaikuttaviin tekijöihin. Näiden pohjalta luotiin keskeisimmät asiat yhdistävä Shovelaiseen käytäntöteoriaan pohjautuva viitekehys, jota hyödynnettiin osana empiirisen aineiston analyysia (ks. kuvio 3). Asumisen energian kulutus jäsentyy viitekehyksessä toisiinsa verkottuneiden käytäntöjen kokonaisuudeksi, jossa erilaiset keskenään vuorovaikutuksellisessa suhteessa olevat ei-inhimilliset materiaaliset toimijat, merkitykset ja kompetenssit yhdessä selittävät kulutuksen muotoutumista ja muutosta.

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli tunnistaa energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneitä muutoksia ja jatkumota. Tavoitteeseen vastattiin analysoimalla kuluttajien asumista ja energian kulutusta käsittelevistä temahaastatteluaineistoista havaittuja käytäntöjä, informanttien kuvaamia muutoksia ja jatkumota sekä käytäntöjen yhteneväisyyksiä eri ajankohtina kerättyjen aineistojen välillä. Tulosten mukaan asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmeni ilmastoviisasta asumista tukevia ja haastavia jatkumota sekä muutoksia, jotka jakautuivat neljään päätyyppiin:

uusiin ja aktivoituneisiin energiatietokäytäntöihin, käytäntöjen ajalliseen mukauttamiseen, tilalliseen mukauttamiseen sekä energiaintensiteetin hillitsemiseen (ks. taulukko 3).

Ilmastoviisasta asumista tukevat jatkumot ilmenivät asumisen käytäntöjen ajallisina pysyvyyksinä, joissa energian kulutus oli maltillista ja resurssitehokasta jo ennen energiakriisiä. Ne näkyivät saunomis-, peseytymis-, kodinhoito-, lämmitys-, valaisemis-, ruoanvalmistus- sekä viihde- ja digikäytännöissä tarpeenmukaisina ja optimoituina ratkaisuina. Näitä olivat esimerkiksi nopeat suihkut, täysien pyykki- ja tiskikoneellisten peseminen, valojen sammuttelu, maltillisten sisälämpötilojen ylläpitäminen, yhteisölliset saunomiskäytännöt sekä käytäntöjen ajoittaminen pörssisähkön edullisille tunneille, mikä voi edistää uusiutuvan sähkön hyödyntämistä ja vähentää fossiilisen varavoiman tarvetta (ks. Smale ja muut, 2017, s. 193).

Ilmastoviisasta asumista haastaviin jatkumoihin lukeutuivat energiakriisin myötä ilmenneet käytäntöjen pysyvyydet, jotka eivät tukeneet ympäristön hyvinvointia tai edistäneet ilmastopäästöjen vähentämistä. Nämä näkyivät muun muassa energiakriisin myötä jatkuneina pitkinä lämpiminä suihkuina ja tiheänä peseytymisenä, korkeiden huone- ja pyykinpesulämpötilojen ylläpitona, vajaiden koneellisten pesemisenä ja pyykin koneellisena kuivaamisena, valmiustilakuluttamisen jatkumisena sekä viihde-elektroniikan jatkuvana päällä pitämisenä. Lisäksi näitä jatkumoihin ilmensivät myös useasti viikossa toistunut saunominen, runsas valojen käyttö, ruoan valmistaminen vain yhdelle ruokailulle kerrallaan sekä käytäntöjen toteutusajankohdan mukautumattomuus energian saatavuuteen.

Uusiin ja aktivoituneisiin energiatietokäytäntöihin luokitellut muutokset liittyivät seurantaikäytäntöihin sekä energiatiedon hakemiseen ja jakamiseen. Informantit kertoivat seuranneensa kotitaloutensa sähkönkulutusta aktiivisemmin energiakriisin myötä, ja sähkön hinnan seurannasta oli muodostunut monille kokonaan uusi käytäntö. Aineiston mukaan myös energian kulutukseen liittyvän tiedon sekä sen vähentämistä koskevien neuvojen etsiminen ja jakaminen internetissä ja sosiaalisessa mediassa oli aktivoitunut

energiakriisin myötä. Vastaavaa aktivoitumista oli havaittavissa myös energian kulutukseen liittyvissä keskusteluissa, mikä ilmeni muun muassa kotitalouksien sisällä ja välillä energiakriisin myötä käytyinä neuvotteluina siitä, miten ja milloin erilaisia energiaa kuluttavia käytäntöjä oli sopivaa toteuttaa.

Ajalliseen mukauttamiseen luokitellut muutokset ilmenivät asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen toteutusajankohdan tai tiheyden uudelleenmäärittelyinä. Tulosten mukaan käytäntöjen toteuttamista ajoitettiin energiakriisin myötä yöaikaan sekä pörssisähkön hinnan perusteella edullisemmille tunneille. Tyypillisimpinä ajallisesti mukautettuina käytäntöinä aineistossa näyttäytyivät saunominen ja kodinhoitokäytännöt, kuten pyykinpesu ja tiskaus. *Tilallisen mukauttamisen* muutokset puolestaan ilmenivät käytäntöjen toteutusten siirtymisenä kokonaan tai osittain kotitalouden ulkopuolelle. Analyysi osoitti, että saunomiskäytäntöjä oli ulkoistettu energiakriisin myötä yhteiskäyttötiloihin, kuten taloyhtiön saunaan ja uimahalliin.

Energiaintensiteetin hillitseminen ilmensi energiakriisin myötä tapahtuneita muutoksia, joissa asumisen käytännöt muovautuivat vähemmän energiaa kuluttaviksi. Toisin kuin ajallisessa tai tilallisessa mukauttamisessa, joissa käytäntöjen toteutustapa säilyi pääosin ennallaan ja muuttui lähinnä ajankohdan tai sijainnin osalta, energiaintensiteetin hillitseminen sisälsi konkreettisempia muokkauksia käytäntöjen toteutustapoihin ja energian kulutukseen. Se näkyi käytännöissä kolmella eri tavalla: sammutteluna ja säätelynä, tehostamisena sekä korvaamisena. *Sammuttelu ja säätely* ilmeni käytäntöjen ajallisena tai toiminnallisena rajoittamisena, kuten erilaisten sähkölaitteiden, hanojen ja järjestelmien sammutteluna ja säätämisenä pienemmälle teholle. Esimerkkeinä aineistosta nousivat muun muassa tilanne- ja huonekohtainen lämmönsäätely, peseytymiseen käytetyn lämpimän veden kulutuksen rajoittaminen, valojen ja reitittimien sammuttelu sekä erilaisten latureiden irrottelu pistorasiasta.

Tehostaminen näkyi käytäntöjen sisäisenä uudelleenjärjestäytymisenä siten, että sama lopputulos saavutettiin pienemmällä energiapanoksella, tai yhdellä toteutuksella saatiin

enemmän aikaan. Tämä ilmeni muun muassa lämpöhukan minimointina, useamman paistoksen valmistamisena uunissa kerrallaan sekä vajaiden pyykki- ja tiskikoneellisten pesemisen välttämisenä. *Korvaaminen* puolestaan ilmeni energiaa kuluttavan käytännön korvautumisena osittain tai kokonaan toisella, kotitalouden näkökulmasta vähemmän energiaa kuluttavalla käytännöllä. Tämä näkyi energiakriisin myötä lämmitys- ja valaismiskäytännöissä kynttilöiden polttamisena sekä ruoanvalmistuskäytännöissä ruoan kypsentämisenä liedellä ja airfryerissa uunissa paistamisen sijaan.

Tutkimuksen kolmantena tavoitteena oli ymmärtää, mitkä käytäntöjen elementeistä toimivat ajureina energiakriisin myötä asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneille muutoksille ja jatkumoille. Tutkimuskysymykseen vastattiin tarkastelemalla Shoven ja muiden (2012, luku 1) määrittelemien käytäntöjen elementtien, eli materiaalien, kompetenssien ja merkitysten kytkeytymistä aineistossa ilmenneiden käytäntöjen kehityskulkuihin. Analyysi toi näkyviin useita erilaisia ajureita, joista osa ylläpiti käytäntöjen pysyvyyttä ja osa mahdollisti niiden uudelleenjärjestäytymisen.

Keskeisinä ajureina asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmenneille muutoksille ja jatkumoille toimivat niihin liitetyt *merkitykset*. Muutosten ajureina näyttäytyivät muun muassa uudet tai vahvistuneet säästäväisyyden, taloudellisen kannattavuuden, ilmasto- viisauden, omavaraisuuden ja solidaarisuuden merkitykset. Nämä ilmenivät haluna välttää turhaa kulutusta, säästää rahaa ja ilmastoa, suosia kotimaista energiaa sekä kantaa vastuuta energian riittävydestä. Kyseisistä merkityksistä kolme ensimmäistä ohjasivat myös ilmastoviisasta asumista tukevia jatkumoa.

Vaikka energiakriisi tarjosi otollisen mahdollisuuden käytäntöjen muutokselle, puhtauden, mukavuuden, vaivattomuuden, vieraanvaraisuuden, skeptisyyden, yksityisyyden, seurallisuuden ja arjen rytmeihin kietoutuneiden merkitysten havaittiin hidastaneen käytäntöjen uudelleenjärjestäytymistä, ja ne toimivat siten ajureina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille. Kaikki näistä eivät ohjanneet käytäntöjä kuitenkaan yksiselitteisesti energiaintensiiviseen suuntaan: puhtaus toimi ajurina myös muutokselle ja

ilmastoviisasta asumista tukeville jatkumoille, ja vastaavasti mukavuus ja vaivattomuus näyttäytyivät ajureina ilmastoviisasta asumista haastavien jatkumoiden lisäksi myös sitä tukevissa jatkumoissa.

Materiaalit ohjasivat käytäntöjen toteutumista ja loivat edellytyksiä muutoksille ja ilmastoviisasta asumista tukeville jatkumoille, mutta samalla ne myös rajoittivat käytäntöjen uudelleenjärjestäytymistä. Keskeisinä energiakriisin myötä ilmenneiden muutosten ajureina toimivat sähkön hinta, kulutusjousto on ohjannut pörssisähkösopimus, hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit, ajastimet, lämpötilan ohjausmekanismit, saunomisen ulkoistamista mahdollistaneet yhteiskäyttösaunat, talon rakenteelliset ominaisuudet, kynttilät sekä airfryer ja liesi, jotka jäsensivät ruoanlaittokäytäntöjä vähemmän energiantensiiviseen suuntaan.

Edellä luetelluista materiaaleista seitsemän ensimmäistä toimivat ajureina myös ilmastoviisasta asumista tukevissa jatkumoissa. Näiden lisäksi kyseisten jatkumoiden ajureina korostuivat pesuohjelmat sekä tekstiilit, kuten villasukat ja peitot, joiden avulla sisälämpötila pystyttiin pitää hillittynä asumismukavuudesta tinkimättä. Siinä missä pesuohjelmat mahdollistivat matalien lämpötilojen ja lyhyiden ohjelmien valitsemisen, ne mahdollistivat myös korkeiden pesulämpötilojen ylläpitämisen, toimien siten ajurina myös ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille. Vastaavasti myös pyykkien koneelliseen kuivaamiseen ohjanneet kuivurit ja tiheää pesutahtia ylläpitäneet vähäiset vaatevarannot ohjasivat kotitalouskäytännöissä ilmenneitä ilmastoviisasta asumista haastavia jatkumoa. Lisäksi näiden jatkumoiden ajureina näyttäytyivät myös kiinteähintainen sähkösopimus, kynttilät, talon rakenteelliset ominaisuudet, korkeita lämpötiloja mahdollistaneet ja lämmityksen alentamista haastaneet lämpötilan ohjausmekanismit sekä tietynlaiset hinnan ja kulutuksen seurannan materiaalit, kuten kiinteät ja kulutukseen perustumattomat vesimaksut.

Kompetensseista keskeisinä ajureina ilmastoviisasta asumista tukeville jatkumoille ja muutoksille näyttäytyivät ajallisen suunnittelun kompetenssi, joka mahdollisti

vähemmän energiaa kuluttavat käytännöt ja sähköverkon kuormituksen tasaamisen, ymmärrys resurssien kulutuksesta, joka ohjasi kulutusta hillitseviin toteutustapoihin, sekä säätelykompetenssit, jotka mahdollistivat järjestelmien ja laitteiden joustavan ohjaamisen osana arjen käytäntöjä. Samalla kuitenkin resurssien kulutuksen ymmärryksen puutteellisuus, ajallisen suunnittelukompetenssin vähyys ja muun muassa korkeita pesu- ja sisälämpötilojen ylläpitämistä mahdollistavat säätelykompetenssit toimivat ajureina ilmastoviisasta asumista haastaville jatkumoille. Shoven ja muiden (2012, luku 2) havainnot mukailten käytäntöjen elementit näyttäytyivät keskenään vuorovaikutuksellina, sillä muun muassa resurssien kulutukseen liittyvän ymmärryksen puute oli vahvasti kyöksissä kerrostalokontekstissa korostuviin rajoittuneisiin kulutuksen seurannan materiaaleihin.

5.2 Tutkimuksen rajoitukset

Tämän tutkimuksen rajoitukset liittyvät aineistoon. Koska työssä hyödynnettiin valmiiksi kerättyjä haastatteluja, tutkija ei ole voinut itse vaikuttaa haastattelukysymyksiin tai haastateltavien valintaan. Kuten luvun 3.5 siirrettävyyden arvioinnissa todettiin, aineisto ei ollut koko Suomea ja kattavasti kaikenlaisia kotitalouksia edustava. Merkittävimpänä rajoitteena voidaan pitää omakotitaloasujien vähäistä edustusta vuoden 2024 aineistossa, mikä rajasi mahdollisuuksia tarkastella omakotitalokontekstissa ilmenneitä muutoksia. Vaikka tämä ei oletettavasti vaikuta merkittävästi tutkimuksen yleisiin tuloksiin, on syytä huomioida, että energian kulutukseen liittyvät käytännöt voivat omakotitaloissa poiketa muista asuinmuodoista esimerkiksi remontointimahdollisuuksien ja lämmitysjärjestelmien osalta. Näin ollen tuloksissa ei ollut mahdollista tarkastella sitä, aktivoituiko esimerkiksi tulisijoilla lämmittäminen energiakriisin myötä.

Tässä pro gradu -tutkielmassa on hyödynnetty tekoälypohjaisia työkaluja (GPT-4o ja GPT-5-mini). Tekoäly auttoi selventämään englanninkielistä tieteellistä tekstiä, löytämään työn kannalta oleellisia lähteitä sekä ideoimaan tutkielman rakennetta ja lukujen otsikoita. Lisäksi sitä on hyödynnetty itse kirjoitetun tekstin uudelleenmuotoilun ja

tiivistämisen tukena sekä käytännöissä esiintyneiden muutostyyppien nimeämisen ideoinnissa. Vaikka tekoäly tarjosikin apua edellä kuvatuissa tehtävissä, lopullinen vastuu työn sisällöstä ja laadusta on kuitenkin tutkijalla itsellään.

5.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Tämä pro gradu -tutkielma tarjoaa panoksensa kasvavaan käytäntöteoreettiseen keskusteluun asumisen energian kulutuksesta. Tarkastelemalla käytäntöihin kytkeytyviä merkityksiä, materiaaleja ja kompetensseja tutkimus tarjoaa kuvauksen siitä, miten globaalit muutokset voivat heijastua asumisen käytäntöihin. Tutkimus lisää ymmärrystä siitä, millaisia muutoksia ja jatkumoitteja asumisen energiaa kuluttavissa käytännöissä ilmeni energiakriisin myötä. Analyysi osoitti, että Brauerin ja muiden (2024) havaitsemien lämmitys-, pyykinpesu-, tiskaus-, peseytymis- ja siivouskäytäntöjen muutosten lisäksi myös sähköauton lataus-, saunomis-, valaisemis-, ruoanvalmistus- sekä viihde- ja digikäytännöissä ilmeni energiakriisin myötä muutoksia.

Tulokset viittaavat siihen, että globaalit muutokset voivat toimia ilmastoviisaan asumisen edistäjinä, ja että suomalaisilla kotitalouksilla on merkittäviä valmiuksia energian kulutuksen vähentämiseen ja kulutusjoustoon. Energiakriisin myötä ilmenneet muutokset heijastivat riittävyysajattelun piirteitä, sillä energian kysyntää hillittiin ja kulutusta vähennettiin. Kulutusjousto puolestaan ilmeni käytäntöjen ajallisena mukauttamisena vastauksena energian hinnan ja saatavuuden vaihteluihin, mikä luo edellytyksiä energiajärjestelmän murrokselle kohti uusiutuviin energialähteisiin perustuvaa ja ajallisesti vaihtelevaa tuotantoa.

Taloudellisen kannattavuuden merkitys näyttäytyi keskeisenä ajurina käytäntöjen muutokselle, ja taloudelliset näkökulmat ovatkin usein vahvasti esillä esimerkiksi kulutusjoustoon kannustavien pörssisähkösopimusten markkinoinnissa ja energian kulutuksen seurannan sovelluksissa. Huomionarvoista on, että tulosten mukaan asumisen energiaa kuluttavien käytäntöjen muutosajureina toimivat kuitenkin myös esimerkiksi sähköverkon

tasapainottamista ja yhteistä hyvää korostava solidaarisuus, ilmastoviisaus ja omavaraisuus, joka ohjasi käytäntöjä rakentamaan vähemmän ulkoisista energialähteistä riippuvaisiksi. Tämä korostaa myös muiden kuin taloudellisten argumenttien tärkeyttä kulutusjouston ja energian kulutuksen vähentämisen edistämiseksi. Kun yhteiskunnallinen paine energian säästöön ja kulutusjoustoon on vähentynyt kriisin hälvennyttyä, näitä ilmastoviisasta asumista tukevia merkityksiä olisi tärkeää pystyä ylläpitämään ja tukemaan.

Energiankulutuksen seurantasovellukset voisivat tarjota pelkkien kulutus- ja hintatietojen lisäksi laskennallisia arvioita kulutetun energian päästöintensiteetistä, uusiutuvuus- ja kotimaisuusasteesta, sekä tehdä näkyväksi yksittäisten kotitalouksien toiminnan yhteisöllisiä vaikutuksia. Sähkön hiilijalanjälkeä ja käyttäjän kulutustietoja yhdistelemällä sovelluksia voisi myös kehittää tarjoamaan toimintasuosituksia, kuten sähkön kulutuksen ajoittamista matalamman hiilijalanjäljen ajankohtiin, sekä käytäntökohtaisia ehdotuksia energian kulutuksen vähentämiseksi. Päivinä, joina uusiutuvan sähkön saatavuus on alhainen, kuluttajille voitaisiin tarjota myös jopa reseptisuosituksia, jotka ohjaisivat vähäenergisten ruoanvalmistuskäytäntöjen toteuttamiseen. Vaivattomuuden merkityksen näkökulmasta toimintasuositukset ja vinkit tukisivat vähäenergisten ja resurssitehokkaiden käytäntöjen omaksumista ilman, että kotitalouksien tarvitsisi itse nähdä ylimääräistä vaivaa tiedon etsimiseen tai vaihtoehtojen suunnitteluun.

Vastaavilla suosituksilla tai laajemmilla energiansäästökampanjoilla voitaisiin viestinnän avulla pyrkiä edistämään ilmastoviisasta asumista haastamalla korkeaan energiankulutukseen johtaneita normeja. Muun muassa puhtausnormeja voitaisiin haastaa uutiskirjemäisillä sisällöillä, jotka käsittelevät esimerkiksi ihon hellimistä päivittäisten suihkujen harventamisella. Lisäksi kuluttajille voitaisiin esitellä vaihtoehtoisia malleja siististä kodista, jossa siisteys ei perustu esimerkiksi jatkuvaan pyykinpesuun, vaan kauniisiin ja toimiviin likapyykin säilytysratkaisuihin.

Energiayhtiöiden kulutuksen seurantaan tarkoitetut sovellukset tarjoavat mahdollisuuksia myös kulutuksen hillinnän pelillistämiseksi, jonka avulla voidaan pyrkiä muovaamaan käytäntöihin liitettyjä kompetensseja ja taklaamaan energian kulutuksen näkymättömyyttä. Sovellukset voisivat luoda esimerkiksi viikko- ja kuukausitason haasteita sekä tarjota ”pisteitä” ja palkintoja onnistuneista suorituksista. Tulosten mukaan muun muassa lasten toteuttamiin peseytymiskäytäntöihin kytkeytyi rajallinen ymmärrys resurssien kulutuksesta, jota voitaisiin haastaa esimerkiksi visuaalisen ja pelillistetyn suihkuajastimen avulla. Aineistosta oli havaittavissa, että kiinteä vesimaksu ja lämpimän veden energiankulutuksen näkymättömyys rajoittivat resurssien kulutukseen liittyvän ymmärryksen kytkeytymistä arjen käytäntöihin. Tulokset korostavat näin tarvetta siirtyä asunto- ja kulu- tuskohlaiseen lämpimän ja kylmän veden mittaukseen sekä maksuihin myös vanhemmissa kerrostaloissa.

Aineistosta oli havaittavissa, että joissain kotitalouksissa esimerkiksi käytäntöjen ajallinen mukauttaminen, eli kulutusjoustop toteuttaminen oli jossain määrin vähentynyt energiakriisin jälkeen. Se, miten pysyviä muutoksia kriisi sai aikaan jääkin nähtäväksi. Näin ollen syventyminen siihen, mitkä muutokset säilyivät ajan myötä ja miksi, tarjoaa mielenkiintoisen aiheen jatkotutkimuksille. Analyysin yhteydessä havaittiin myös, että tiettyihin käytäntöihin liitettyllä huolellisuudella saatettiin myös oikeuttaa toisissa käytännöissä ilmennyt huolettomuutta ja tuhlailevaa kulutusta. Mielenkiintoisen aiheen jatkotutkimuksille muodostaa näin myös se, johtivatko joissain käytännöissä energiakriisin myötä tehdyt muutokset heijastusvaikutuksiin muissa käytännöissä. Tämä voisi tuoda lisää ymmärrystä siitä, millaisia laajempia seurauksia kotitalouksien sopeutumisella oli, ja missä määrin säästö yhdellä osa-alueella mahdollisesti kompensoitui toisaalla kasvavana kulutuksena.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku 11). Gaudeamus.
- Abrahamse, W., Steg, L., Vlek, C., & Rothengatter, T. (2005). A review of intervention studies aimed at household energy conservation. *Journal of environmental psychology*, 25(3), 273–291. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.08.002>
- Akenji, L. (2014). Consumer scapegoatism and limits to green consumerism: Sustainable Production, Consumption and Livelihoods: Global and Regional Research Perspectives. *Journal of cleaner production*, 63, 13–23.
- Albadi, M., & El-Saadany, E. (2008). A summary of demand response in electricity markets. *Electric power systems research*, 78(11), 1989–1996. <https://doi.org/10.1016/j.epsr.2008.04.002>
- Alexander, S., & Yacoumis, P. (2018). Degrowth, energy descent, and ‘low-tech’ living: Potential pathways for increased resilience in times of crisis. *Journal of cleaner production*, 197, 1840–1848. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.09.100>
- Aro, R. (2020). ‘A bigger living room required a bigger TV’: Doing and negotiating necessity in well-to-do households. *Journal of consumer culture*, 20(4), 498–520. <https://doi.org/10.1177/1469540517745706>
- Aune, M., Godbolt, Å. L., Sørensen, K. H., Ryghaug, M., Karlstrøm, H., & Næss, R. (2016). Concerned consumption. Global warming changing household domestication of energy. *Energy policy*, 98, 290–297. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.09.001>
- Autio, M., Huttunen, K. & Puhakka, E. (2010). Keskiluokkainen ja ekonomistinen eetos kulutuskerronnassa: ansaittua ja laskelmoitua hedonismia. Teoksessa M. Lammi, L. Peura-Kapanen & P. Timonen (toim.), *Kulutuksen määrät ja tyylit talouden muutoksissa* (s. 95–115). Kuluttajatutkimuskeskus.
- Bartiaux, F. (2008). Does environmental information overcome practice compartmentalisation and change consumers' behaviours? *Journal of cleaner production*, 16(11), 1170–1180. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2007.08.013>

- Brandon, G., & Lewis, A. (1999). Reducing household energy consumption: a qualitative and quantitative field study. *Journal of environmental psychology*, 19(1), 75–85. <https://doi.org/10.1006/jevp.1998.0105>
- Brauer, H. B., Hasselqvist, H., Håkansson, M., Willermark, S., & Hiller, C. (2024). Re-configuring practices in times of energy crisis – A case study of Swedish households. *Energy research & social science*, 114, 103578. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103578>
- Butler, C., Parkhill, K. A., & Pidgeon, N. F. (2016). Energy consumption and everyday life: Choice, values and agency through a practice theoretical lens. *Journal of consumer culture*, 16(3), 887–907. <https://doi.org/10.1177/1469540514553691>
- Bäckman, M. (2024). (Un)sustainable everyday practices sociomateriality shaping sustainability in an urban district. *Journal of consumer culture*, 24(1), 100–119. <https://doi.org/10.1177/14695405231199306>
- Capiene, A., Rutelione, A., & Tvaronaviciene, M. (2021). Pro-environmental and pro-social engagement in sustainable consumption: Exploratory study. *Sustainability*, 13(4), 1–20. <https://doi.org/10.3390/su13041601>
- Chappells, H., & Shove, E. (2005). Debating the future of comfort: Environmental sustainability, energy consumption and the indoor environment. *Building research and information : the international journal of research, development and demonstration*, 33(1), 32–40. <https://doi.org/10.1080/0961321042000322762>
- Darby, S. (2010). Smart metering: What potential for householder engagement? *Building research and information : the international journal of research, development and demonstration*, 38(5), 442–457. <https://doi.org/10.1080/09613218.2010.492660>
- Decarbon-Home. (n.d.). *Asukaskeskeisiä ratkaisuja lähiöiden ja haja-asutusalueiden ilmastoviisaaseen asumiseen*. Noudettu 3.9.2024 osoitteesta <https://decarbon-home.fi/>
- Energiavirasto. (2022, 1. joulukuuta). *Sähkön riittävyys Suomessa aiempaa epävarmempaa tulevana talvena - lyhyet sähkökatkot mahdollisia*. Noudettu 4.10.2024

osoitteesta <https://energiavirasto.fi/-/sahkon-riittavyys-suomessa-aiempaa-epa-varmempaa-tulevana-talvena-lyhyet-sahkokatkot-mahdollisia>

- Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2016). *Qualitative methods in business research* (2. painos). Sage Publications.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Essiz, O., Yurteri, S., Mandrik, C., & Senyuz, A. (2023). Exploring the Value-Action Gap in Green Consumption: Roles of Risk Aversion, Subjective Knowledge, and Gender Differences. *Journal of global marketing*, 36(1), 67–92. <https://doi.org/10.1080/08911762.2022.2116376>
- Fingrid. (2023, 30. maaliskuuta). *Sähköjärjestelmän toiminta talvella 2022–2023*. Noudettu 21.10.2024 osoitteesta <https://www.fingrid.fi/globalassets/dokumentit/fi/kantaverkko/sahkonsiirto/sahkojarjestelman-toiminta-talvella-2022-2023.pdf>
- Firth, S., Lomas, K., Wright, A., & Wall, R. (2008). Identifying trends in the use of domestic appliances from household electricity consumption measurements. *Energy and buildings*, 40(5), 926–936. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2007.07.005>
- Gleim, M., & J. Lawson, S. (2014). Spanning the gap: An examination of the factors leading to the green gap. *The Journal of consumer marketing*, 31(6/7), 503–514. <https://doi.org/10.1108/JCM-05-2014-0988>
- Godin, L., Laakso, S., & Sahakian, M. (2020). Doing laundry in consumption corridors: Wellbeing and everyday life. *Sustainability: science, practice, & policy*, 16(1), 99–113. <https://doi.org/10.1080/15487733.2020.1785095>
- Gram-Hanssen, K. (2010a). Standby Consumption in Households Analyzed With a Practice Theory Approach. *Journal of industrial ecology*, 14(1), 150–165. <https://doi.org/10.1111/j.1530-9290.2009.00194.x>
- Gram-Hanssen, K. (2010b). Residential heat comfort practices: Understanding users. *Building research and information: the international journal of research, development and demonstration*, 38(2), 175–186. <https://doi.org/10.1080/09613210903541527>

- Gram-Hanssen, K. (2011). Understanding change and continuity in residential energy consumption. *Journal of consumer culture*, 11(1), 61–78. <https://doi.org/10.1177/1469540510391725>
- Gram-Hanssen, K. (2013). Efficient technologies or user behaviour, which is the more important when reducing households' energy consumption? *Energy efficiency*, 6(3), 447–457. <https://doi.org/10.1007/s12053-012-9184-4>
- Gram-Hanssen, K. (2014). New needs for better understanding of household's energy consumption - behaviour, lifestyle or practices? *Architectural engineering and design management*, 10(1–2), 91–107. <https://doi.org/10.1080/17452007.2013.837251>
- Grønhøj, A., & Thøgersen, J. (2011). Feedback on household electricity consumption: Learning and social influence processes. *International journal of consumer studies*, 35(2), 138–145. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2010.00967.x>
- Hagbert, P. (2016). "It's Just a Matter of Adjustment": Residents' Perceptions and the Potential for Low-impact Home Practices. *Housing, theory, and society*, 33(3), 288–304. <https://doi.org/10.1080/14036096.2016.1141797>
- Halkier, B., Jensen, I., & Halkier, B. (2011). Methodological challenges in using practice theory in consumption research. Examples from a study on handling nutritional contestations of food consumption. *Journal of consumer culture*, 11(1), 101–123. <https://doi.org/10.1177/1469540510391365>
- Hansen, A. R. (2018). 'Sticky' energy practices: The impact of childhood and early adulthood experience on later energy consumption practices. *Energy research & social science*, 46, 125–139. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.06.013>
- Helen. (2020, 23. marraskuuta). *Heleniltä uusi sovellus energiankulutuksen seurantaan - Oma Helen kannustaa fiksumpiin energiavalintoihin*. Noudettu 7.11.2024 osoitteesta <https://www.helen.fi/asiakaspalvelu/energiankayton-neuvonta/oma-energiankulutukseni>
- Hertwich, E. G., & Peters, G. P. (2009). Carbon Footprint of Nations: A Global, Trade-Linked Analysis. *Environmental science & technology*, 43(16), 6414–6420. <https://doi.org/10.1021/es803496a>

- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., Sinivuori, E., Tammi, & Sinivuori, E. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15., uudistettu painos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- HSY. (2017). *Ilmastoviisas asuminen: Helsingin seudun asuntoraportti 2017*. Noudettu 12.12.2024 osoitteesta https://www.hsy.fi/globalassets/ilmanlaatu-ja-il-masto/tiedostot/ilmastoviisas-asuminen_net_100.pdf
- Huebner, G. M., Cooper, J., & Jones, K. (2013). Domestic energy consumption—What role do comfort, habit, and knowledge about the heating system play? *Energy and buildings*, 66, 626–636. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2013.07.043>
- IEA. (n.d.). *Global Energy Crisis*. Noudettu 27.9.2024 osoitteesta <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis>
- IEA. (2022, 6. joulukuuta). *Renewable power's growth is being turbocharged as countries seek to strengthen energy security*. Noudettu 1.6.2025 osoitteesta <https://www.iea.org/news/renewable-power-s-growth-is-being-turbocharged-as-countries-seek-to-strengthen-energy-security>
- Jack, T. (2013). Laundry routine and resource consumption in Australia. *International journal of consumer studies*, 37(6), 666–674. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12048>
- Jack, T. (2017). Cleanliness and consumption: Exploring material and social structuring of domestic cleaning practices. *International journal of consumer studies*, 41(1), 70–78. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12315>
- Jack, T. (2022). Sovereign dupes? Representations, conventions and (un)sustainable consumption. *Journal of consumer culture*, 22(2), 331–358. <https://doi.org/10.1177/1469540520935945>
- Kemppainen, T., Uusitalo, O., & Kuoppamäki, S. (2017). Asumisnormit vai yksilölliset haa-veet? Asumistoiveet eri elämänvaiheissa. *Kulutustutkimus.Nyt*, 11(1), 34–47. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta http://www.kulutustutkimus.net/wp-content/uploads/2017/08/Kulutustutkimus.nyt_1_2017.pdf
- Koskela, M., Salmela, E., Kääntä, L. & Syrjälä, H. (2023). Ilmastoviisaan asumisen teemat ja kontekstit – Kun systeemimaailma kohtaa elämismaailman julkisessa

- keskustelussa. *VAKKI Publications*, 15(1), 189–206.
<https://doi.org/10.70484/vakki.149348>
- Kuijter, L., & Watson, M. (2017). 'That's when we started using the living room': Lessons from a local history of domestic heating in the United Kingdom. *Energy research & social science*, 28, 77–85. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.04.010>
- Laakso, S., Jensen, C. L., Vadovics, E., Apajalahti, E., Friis, F., & Szöllőssy, A. (2021). Towards sustainable energy consumption: Challenging heating-related practices in Denmark, Finland, and Hungary. *Journal of cleaner production*, 308, 127220. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.127220>
- Laitinen, S.-E., Kylkilahti, E., & Syrjälä, H. (2023). Pieniä neliöitä, aurinkopaneeleita ja kulutuksen vähentämistä - Ilmastotietäminen kodin käytänteissä. *Kulutustutkimus.Nyt*, 17(1–2), 34–60. <https://doi.org/10.54333/kulutustutkimus.127368>
- Laitinen, S.-E., Syrjälä, H., Kylkilahti, E., & Kääntä, L. (2025). Materials changing the performance of the household energy consumption practices. *Journal of consumer culture*, 25(2), 119–137. <https://doi.org/10.1177/14695405251321405>
- Lehtonen, T., Niemi, M. K., Perälä, A., Pitkänen, V., & Westinen, J. (2020). *Ilmassa ristivetoa - löytyykö yhteinen ymmärrys? Tutkimus kansalaisten, kuntapäätäjien ja suuryritysten johtajien ilmastoasenteista*. e2 Tutkimus ja Vaasan yliopisto. Noudettu 13.10.2024 osoitteesta <https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2020-11/Ilmassa%20ristivetoa%20loppuraportti.pdf>
- Lettenmeier, M., Akenji, L., Toivio, V., Koide, R., & Amellina, A. (2019). *1,5 asteen elämäntavat: Miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi?* Sitra. Noudettu 5.12.2024 osoitteesta <https://www.sitra.fi/julkaisut/1o5-asteen-elamantavat/>
- Linnanen, L., Nyfors, T., Heinonen, T., Liimatainen, H., Nissinen, A., Regina, K., Saarinen, M., Seppälä, J., & Viri, R. (2020). *The sufficiency perspective in climate policy: How to recompose consumption*. The Finnish Climate Change Panel. Noudettu 5.12.2024 osoitteesta <https://ilmastopaneeli.fi/en/hae-julkaisuja/the-sufficiency-perspective-in-climate-policy-how-to-recompose-consumption/>

- Lorek, S., & Spangenberg, J. H. (2019). Energy sufficiency through social innovation in housing. *Energy policy*, 126, 287–294. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.11.026>
- Madsen, L. V. (2018). Materialities shape practices and notions of comfort in everyday life. *Building research and information: the international journal of research, development and demonstration*, 46(1), 71–82. <https://doi.org/10.1080/09613218.2017.1326230>
- Matschoss, K., Kajoskoski, T., Laakso, S., Apajalahti, E.-L., Heiskanen, E., & Luomaniemi, V. (2020). Kokeilemalla kestäviin energiakäytäntöihin - yksin vai yhdessä? Experimenting with sustainable energy practices – individually or collectively? *Kulutustutkimus.Nyt*, 13(2), 6–29. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta <https://journal.fi/kulutustutkimus/article/view/84702/48418>
- Moser, C., Rösch, A., & Stauffacher, M. (2015). Exploring Societal Preferences for Energy Sufficiency Measures in Switzerland. *Frontiers in energy research*, 3. <https://doi.org/10.3389/fenrg.2015.00040>
- Nicholls, L., & Strengers, Y. (2015). Peak demand and the ‘family peak’ period in Australia: Understanding practice (in)flexibility in households with children. *Energy research & social science*, 9, 116–124. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.08.018>
- Närvänen, E., Saarijärvi, H., & Simanainen, O. (2013). Understanding consumers' online conversation practices in the context of convenience food. *International journal of consumer studies*, 37(5), 569–576. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12021>
- Pablo-Romero, M. d. P., Pozo-Barajas, R., & Yñiguez, R. (2017). Global changes in residential energy consumption. *Energy policy*, 101, 342–352. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.10.032>
- Pantzar, M. (2009). Kulutuksen rytmit ja arkisten käytäntöjen evoluutio. *Tieteessä tapahtuu*, 27(6). Noudettu 24.1.2025 osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/2421>
- Park, H. J., & Lin, L. M. (2020). Exploring attitude–behavior gap in sustainable consumption: Comparison of recycled and upcycled fashion products. *Journal of business research*, 117, 623–628. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.08.025>

- Pérez-Sánchez, L. À., Velasco-Fernández, R., & Giampietro, M. (2022). Factors and actions for the sustainability of the residential sector. The nexus of energy, materials, space, and time use. *Renewable & sustainable energy reviews*, *161*, 112388. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2022.112388>
- Peschiera, G., Taylor, J. E., & Siegel, J. A. (2010). Response–relapse patterns of building occupant electricity consumption following exposure to personal, contextualized and occupant peer network utilization data. *Energy and buildings*, *42*(8), 1329–1336. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2010.03.001>
- Pothitou, M., Hanna, R. F., & Chalvatzis, K. J. (2016). Environmental knowledge, pro-environmental behaviour and energy savings in households: An empirical study. *Applied energy*, *184*, 1217–1229. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2016.06.017>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (luku 4). Gaudeamus.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European journal of social theory*, *5*(2), 243–263. <https://doi.org/10.1177/13684310222225432>
- Rinkinen, J. (2013). Electricity blackouts and hybrid systems of provision: Users and the ‘reflective practice’. *Energy, sustainability and society*, *3*(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/2192-0567-3-25>
- Rinkinen, J., & Jalas, M. (2017). Moving home: Houses, new occupants and the formation of heating practices. *Building research and information : the international journal of research, development and demonstration*, *45*(3), 293-302. <https://doi.org/10.1080/09613218.2016.1143299>
- Sahakian, M., & Wilhite, H. (2014). Making practice theory practicable: Towards more sustainable forms of consumption. *Journal of consumer culture*, *14*(1), 25–44. <https://doi.org/10.1177/1469540513505607>

- Sahakian, M., Rau, H., & Wallenborn, G. (2020). Making “Sustainable Consumption” Matter: The Indoor Microclimate as Contested Cultural Artifact. *Cultural sociology*, 14(4), 417-437. <https://doi.org/10.1177/1749975520932439>
- Sahakian, M., Rau, H., Grealis, E., Godin, L., Wallenborn, G., Backhaus, J., Friis, F., Genus, A. T., Goggins, G., Heaslip, E., Heiskanen, E., Iskandarova, M., Jensen, C. L., Laakso, S., Musch, A.-K., Scholl, C., Vadovics, E., Vadovics, K., Vasseur, V. & Fahy, F. (2021). Challenging social norms to recraft practices: A Living Lab approach to reducing household energy use in eight European countries. *Energy research & social science*, 72, 101881. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101881>
- Sahakian, M. (2022). ‘More, bigger, better’ household appliances: Contesting normativity in practices through emotions. *Journal of consumer culture*, 22(1), 21–39. <https://doi.org/10.1177/1469540519889983>
- Sahin, M. C., & Aydinalp Koksal, M. (2014). Standby electricity consumption and saving potentials of Turkish households. *Applied energy*, 114, 531–538. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2013.10.021>
- Salo, M., Savolainen, H., Karhinen, S., & Nissinen, A. (2021). Drivers of household consumption expenditure and carbon footprints in Finland. *Journal of cleaner production*, 289, 125607. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125607>
- Sapci, O., & Considine, T. (2014). The link between environmental attitudes and energy consumption behavior. *Journal of behavioral and experimental economics*, 52, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2014.06.001>
- Schatzki, T. R. (2001). Introduction: practice theory. Teoksessa T. R. Schatzki, K. Knorr-Cetina, & E. Von Savigny (toim.), *The Practice Turn in Contemporary Theory* (s. 10–23). Routledge.
- Schatzki, T. R. (2002). *Site of the Social: A Philosophical Account of the Constitution of Social Life and Change*. Penn State Press.
- Seebauer, S., & Wolf, A. (2017). Disentangling household and individual actors in explaining private electricity consumption. *Energy efficiency*, 10(1), 1–20. <https://doi.org/10.1007/s12053-016-9435-x>

- Seppälä J., Ollikainen M., Savolainen H., Häkkinen T., Saarinen M., Liimatainen H., Vainio A., Kurnitski J., Niemistö J., Niva M. & Weaver S. (2022). *Kuluttajien mahdollisuudet Suomen päästövähennysten vauhdittamiseksi*. Suomen ilmastopaneeli. <https://doi.org/10.31885/9789527457153>
- Sexton, S. (2015). Automatic bill payment and salience effects: evidence from electricity consumption. *The review of economics and statistics*, 97(2), 229–241. https://doi.org/10.1162/rest_a_00465
- Shove, E. (2003). Converging Conventions of Comfort, Cleanliness and Convenience. *Journal of consumer policy*, 26(4), 395–418. <https://doi.org/10.1023/A:1026362829781>
- Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). *The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes*. Sage publications. <https://doi.org/10.4135/9781446250655>
- Shove, E. (2018). What is wrong with energy efficiency? *Building research and information: the international journal of research, development and demonstration*, 46(7), 779–789. <https://doi.org/10.1080/09613218.2017.1361746>
- Smale, R., van Vliet, B., & Spaargaren, G. (2017). When social practices meet smart grids: Flexibility, grid management, and domestic consumption in The Netherlands. *Energy research & social science*, 34, 132–140. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.06.037>
- Sorrell, S., Dimitropoulos, J., & Sommerville, M. (2009). Empirical estimates of the direct rebound effect: A review. *Energy policy*, 37(4), 1356–1371. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2008.11.026>
- Strengers, Y., & Maller, C. (2011). Integrating health, housing and energy policies: Social practices of cooling. *Building research and information: the international journal of research, development and demonstration*, 39(2), 154–168. <https://doi.org/10.1080/09613218.2011.562720>
- Strengers, Y., & Nicholls, L. (2017). Convenience and energy consumption in the smart home of the future: Industry visions from Australia and beyond. *Energy research & social science*, 32, 86–93. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.02.008>

- Thøgersen, J., & Grønhøj, A. (2010). Electricity saving in households—A social cognitive approach. *Energy policy*, 38(12), 7732–7743. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.08.025>
- Tilastokeskus. (2021, 16. joulukuuta). *Lämmityskulutuksen lasku peitti etätöön vaikutuksen asumisen energiankulutuksessa vuonna 2020*. Noudettu 21.10.2024 osoitteesta https://stat.fi/til/asen/2020/asen_2020_2021-12-16_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2023, 9. maaliskuuta). *Sähkön keskimääräinen kuluttajahinta nousi uuteen ennätykseen vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä*. Noudettu 3.10.2024 osoitteesta <https://stat.fi/julkaisu/cl8lal5p5lsmd0cw1981ta2nc>
- Tilastokeskus. (2024a, 28. elokuuta). *Energian loppukäyttö väheni vuonna 2022*. Noudettu 27.9.2024 osoitteesta <https://stat.fi/tilasto/entp>
- Tilastokeskus. (2024b). *11zs -- Asumisen energiankulutus, 2008–2023*. Noudettu 13.12.2024 osoitteesta https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_asen/statfin_asen_pxt_11zs.px/
- Tilastokeskus. (2025). *Suomen sähkön tuotannosta 95 % perustui fossiilittomaan energiaan vuonna 2024*. Noudettu 14.9.2025 osoitteesta <https://stat.fi/julkaisu/cm1kktw8ualm207vwzpsmpc8>
- Trotta, G. (2020). Assessing energy efficiency improvements and related energy security and climate benefits in Finland: An ex post multi-sectoral decomposition analysis. *Energy economics*, 86, 104640–11. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2019.104640>
- Trotta, G. (2021). Electricity awareness and consumer demand for information. *International journal of consumer studies*, 45(1), 65–79. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12603>
- Tuomi, J., Sarajärvi, A., & Tammi. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaasan Sähkö. (n.d.). *Seuraa energiankulutustasi*. Noudettu 7.11.2024 osoitteesta <https://www.vaasansahko.fi/asiakaspalvelu/seuraa-energiankulutustasi/>
- Vasseur, V., Backhaus, J., Fehres, S., & Goldschmeding, F. (2024). Capabilities and social practices: A combined conceptual framework for domestic energy use. *Journal*

- of cleaner production*, 455, 142268. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.142268>
- Vringer, K., Aalbers, T., & Blok, K. (2007). Household energy requirement and value patterns. *Energy policy*, 35(1), 553–566. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2005.12.025>
- Väre. (n.d.). *Sähkönkulutus seurantaan Väppi®-sovelluksella*. Noudettu 7.11.2024 osoitteesta <https://vare.fi/sahkonkulutus/vappi/>
- Wang, Z., Zhang, B., Yin, J., & Zhang, Y. (2011). Determinants and policy implications for household electricity-saving behaviour: Evidence from Beijing, China. *Energy policy*, 39(6), 3550–3557. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.03.055>
- Wang, X., Ghanem, D. A., Larkin, A., & McLachlan, C. (2021). How the meanings of ‘home’ influence energy-consuming practices in domestic buildings. *Energy efficiency*, 14(1). <https://doi.org/10.1007/s12053-020-09910-3>
- Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of consumer culture*, 5(2), 131–153. <https://doi.org/10.1177/1469540505053090>
- Welch, D. & Warde, A. (2015). Theories of Practice and Sustainable Consumption. Teoksessa L. Reisch & J. Thøgersen (toim.), *Handbook of Research on Sustainable Consumption* (s. 84–100). Edward Elgar Publishing.
- Whitmarsh, L. (2009). Behavioural responses to climate change: Asymmetry of intentions and impacts. *Journal of environmental psychology*, 29(1), 13–23. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.05.003>
- Wilk, R. (2009). The edge of agency: Routines, habits and volition. Teoksessa E. Shove, F. Trentmann & R. Wilk (toim.), *Time, Consumption and Everyday Life: Practice, Materiality and Culture* (s. 143–154). Taylor & Francis Group. Routledge.
- Wilk, R. (2010). Consumption embedded in culture and language: Implications for finding sustainability. *Sustainability: science, practice, & policy*, 6(2), 38–48. <https://doi.org/10.1080/15487733.2010.11908048>
- Ympäristöministeriö. (2012). *Vähemmästä viisaammin. Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelman uudistus 2012*. Noudettu 29.11.2024 osoitteesta <https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Vahemmasta-viisaammin.->

[kestavan-kulutuksen-ja-tuotannon-ohjelman-uudistus-2012-8B5DC698_70AE_4547_83E1_7F5D49F8F205-30375.pdf/49a27a53-a8bc-c37f-aea7-44d9ace95601/Vahemmasta-viisaammin.-kestavan-kulutuksen-ja-tuotannon-ohjelman-uudistus-2012-8B5DC698_70AE_4547_83E1_7F5D49F8F205-30375.pdf?t=1603260517636](https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/2017-05/kestavan-kulutuksen-ja-tuotannon-ohjelman-uudistus-2012-8B5DC698_70AE_4547_83E1_7F5D49F8F205-30375.pdf/49a27a53-a8bc-c37f-aea7-44d9ace95601/Vahemmasta-viisaammin.-kestavan-kulutuksen-ja-tuotannon-ohjelman-uudistus-2012-8B5DC698_70AE_4547_83E1_7F5D49F8F205-30375.pdf?t=1603260517636)

Ympäristöministeriö. (2017). *Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopoliittikan suunnitelmasta vuoteen 2030 – Kohti ilmastoviisasta arkea.*

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4748-7>

Yohanis, Y. G. (2012). Domestic energy use and householders' energy behaviour. *Energy policy*, 41(1), 654–665. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.11.028>

Zhou, K., & Yang, S. (2016). Understanding household energy consumption behavior: The contribution of energy big data analytics. *Renewable & sustainable energy reviews*, 56, 810–819. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.12.001>

Liitteet

Liite 1. Vuoden 2021 haastattelurunko

Haastattelurunko Decarbon-Home WP1 T2

Teema 1: Asumisen ratkaisut käytännössä

*Sisältää kierroksen vastaajan kotona ja pihalla; kysytään kierroksen aikana, jos onnistuu, ta-
pauskohtaisesti kierroksen päätteeksi.*

1. Voidaanko aloittaa kiertelemällä täällä sinun kotonasi?
Tarvittaessa voi tarkentaa/ pyytää näyttämään erityisesti kiinnostavat tilat: Keittiö, kyl-
pyhuone, tekninen tila (okt:t)

(Haastattelija voi tilanteen mukaan hyödyntää alla olevia kysymyksiä)

Havainnointilista: koneet ja laitteet (pyykinpesukone, astianpesukone, liesi, suihku, ilmanvaihto- ja lämmityslaitteet, mahdollinen älyteknologia), tilaratkaisut, rakennusma-
teriaalit

[järjestys vapaa; kaikkia kysymyksiä ei tarvitse kysyä]

- Kauanko olet asunut tässä nykyisessä asunnossa?
- Kerro samalla omin sanoin omasta kodistasi?
- Mitä hyvää tässä asunnossa on/ Mistä pidät asunnossasi?
- Mikä kotona toimii ja mikä ei toimi? (laitteet, tilaratkaisut, kodin toiminnallisuus)
- Miten luonnehtisit nykyistä kotiasi? Onko asunnolla tai sen laitteilla tai esineillä kodissa jotain erityispiirteitä, jopa luonnetta? (esim. Oikutteleva ilmastointi)?
- Mikä sinulle on kodissasi/asumisessa tärkeää?
- Millaisia kompromisseja olet joutunut asumisratkaisuisissa tekemään (esim. Taloudellinen tilanne, perhe- tai työtilanne vs. asumisunelma)? Entä millaisista asioista olisit valmis joustamaan?
- Tarkentavia kysymyksiä tilanteen mukaan huoneittain, esim. Kerro, miten kodinkone ja -laite toimii ja miten sitä käytetään? Millaisia käyttökokemuksia, rutiineja, käyttötapoja tai sääntöjä laitteen käyttöön kotitaloudessanne liittyy?
(huom. ei tarvetta käydä läpi kaikkia kodin laitteita, esim. TV, tietokone jne. poisrajattavia)

Teema 2: Asumisen käytänteiden elementit

Valitaan päiväkirja-aineisto esianalyysin pohjalta muutama käytännettä/teemaa, joista poimitaan esimerkkejä haastattelujen syötteiksi.

Valitut teemat: lämmitys/ kodin lämpötilan säätely, asunnon ylläpito (sis. Remontointi, huolto ja korjaaminen), veden kulutus

2.1 a. Vain niille, jotka ovat kirjoittaneet päiväkirjaa

*Valitaan jokaisen päiväkirjaa kirjoittaneen **haastateltavan päiväkirjasta yksi tapahtuma, josta lähdetään liikkeelle***

- Palaa vielä tuohon hetkeen ja kerro omin sanoin mitä siinä tapahtui
- Joukko tarkentavia kysymyksiä käytäntöjen elementeistä tilanteesta riippuen:
Keitä tilanteessa tai sen taustalla oli mukana ja millaista teidän vuorovaikutuksenne oli (myös mistä etsit tietoa)?
Mitä laitteita, (kodin)koneita, tekniikkaa tai havaintoja ympäristöstä tai yhteiskunnasta (sää, uutiset) hetkeen liittyi?
Liittyykö tekemiseen jokin rutiini tai tapa ja kuinka olette tähän rutiiniin päätyneet? Vai oliko tilanne teidän taloudessanne pikemminkin poikkeuksellinen ja vaatikko se jotain uutta osaamista? Millaisia tuntemuksia tilanne herätti? Miten ne vaikuttivat toimintaan tilanteessa?
Mitä muuta haluaisit kertoa tilanteesta?

2.1 b. Kaikille, myös niille, jotka eivät ole osallistuneet pk-aineiston tuottamiseen

Siirtymä teemasta 1 ja johdanto teemaan 2:

Hankkeessa kerätty aiemmin päiväkirja-aineistoa, jossa ihmisiä pyydettiin kertomaan arjen tilanteista, joissa huomio kiinnittyi asunnon käyttöön. Näissä tarinoissa keskeisimmiksi teemoiksi nousivat lämmitys/ kodin lämpötilan säätely, asunnon ylläpito (sis. Remontointi, huolto ja korjaaminen) sekä veden kulutus.

Tuleeko mieleen jokin arjen tapahtuman/ rutiinin omasta arjestasi (mitä teet tavallisesti), joka liittyy lämmitykseen/asunnon ylläpitoon/veden kulutukseen? Mitä silloin tapahtuisi?

Kysytään yksi kerrallaan – jos haastateltavalla ei tule mitään mieleen, siirrytään seuraavaan tai jätetään väliin.

- Joukko tarkentavia kysymyksiä käytäntöjen elementeistä
Keitä tilanteessa tai sen taustalla oli mukana ja millaista teidän vuorovaikutuksenne oli (myös mistä etsit tietoa)?
Mitä laitteita, (kodin)koneita, tekniikkaa tai havaintoja ympäristöstä tai yhteiskunnasta (sää, uutiset) hetkeen liittyi?
Liittyykö tekemiseen jokin rutiini tai tapa ja kuinka olette tähän rutiiniin päätyneet? Vai oliko tilanne teidän taloudessanne pikemminkin poikkeuksellinen ja vaatikko se jotain uutta osaamista?

Millaisia tuntemuksia tilanne herätti? Miten ne vaikuttivat toimintaan tilanteessa?
Mitä muuta haluaisit kertoa tilanteesta?

Entä tuleeko mieleen jokin *arjesta poikkeava tilanne*, jossa huomiosi kiinnittyi asunnon käyttöön? Mitä tilanteessa tapahtui?

2.2 Käytänteet, jotka ylläpitävät suhdetta kotiin

Kysytään tarkentavina kysymyksinä edellisten tilanteiden yhteydessä TAI erikseen

- Tarkentava kysymys asunnon ylläpitoon liittyen:
Miten pidät huolta asunnostasi? Millaisia huolto- tai korjausrutiineja kotitaloudessanne on? Kuka taloudessanne vastaa eri toimenpiteistä? Millaista osaamista ja millaisia välineitä/ työkaluja kotitaloudessasi on pitää asunnosta huolta? Onko tarvittavat?
- Tarkentavat kysymykset lämmitykseen liittyen:
Miten koti lämpiää? Mitä asioita teet itse, että koti pysyy lämpimänä? Onko lämmitys toiminut tällä tavalla, vai onko se jossain vaiheessa muuttunut? Liittyikö muutokseen jotain opeteltavaa? Oletko tyytyväinen lämmitysjärjestelmään, vai onko mielessä ollut muutoksia? Mitä mietteitä lämmitysjärjestelmän muuttaminen herättää?
- Tarkentava kysymys remontointiin liittyen:
Remontointi – onko tehty/suunnitteilla, millainen, miksi (ei)/ mikä sai ryhtymään remontointiin, millainen tavoite ja lopputulos (onko vaikuttanut energian- tai vedenkulutukseen)? Millaista remontointi oli (oma tunnekokemus)?
- Tarkentava kysymys lämmitykseen/vedenkulutukseen liittyen:
Seuraatko jotenkin asumisesi energian- tai vedenkulutusta, miten? (esim. kulutuslasku, applikaatiot, muu mikä?) Miksi?

Teema 3: Ilmastoviisaus asumisessa

3.1 Mitä sinulle tulee mieleen, kun kuulet puhuttavan "ilmastoviisaasta asumisesta"?

Jatkokysymys tilanteen mukaan tarvittaessa:

Tai mitä ajattelet ilmastoystävällisestä asumisesta tai vähähiilisestä asumisesta?

Jos myös edelliset vaikeita, niin tarvittaessa myös: Vähäpäästöisestä, kestävästä, ekologisesta asumisesta?

3.2 Kuvaile ihmistä, joka asuu mielestäsi ilmastoviisaasti.

- Millainen hän mielestäsi on?
- Millaisia asioita ilmastoviisaasti asuvat ihmiset tekevät arjessa? Millaista tietoa tai osaamista hänellä on?
- Miksi hän mielestäsi asuu tällä tavalla?

3.3 Mitä mielestäsi asumisessa tai rakentamisessa ylipäänsä pitäisi tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi? Mitä ei pitäisi tehdä?

3.4 Miten suhtaudut ilmastoviisaaseen asumiseen?

- Mitä se sinulle merkitsee? Mitä hyvää ilmastoviisas asuminen saa aikaan tai tuo sinulle? Merkitseekö se sinulle luopumista jostain?
- Mitä tunteita ilmastoviisas asuminen sinussa herättää?

3.5 Asutko omasta mielestäsi ilmastoviisaasti? Millaisia asioita olisit valmis tekemään asumisesi ilmastomuutoksen hillitsemiseksi? Millaisia et? Miksi?

- Apukysymys/esimerkki: Oletko valmis vähentämään energiankulutustasi, asumaan pienemmässä asunnossa, ...?
- Mitkä asiat vaikuttavat siihen haluaisitko/voisitko toteuttaa ilmastoviisaita ratkaisuja?
- Mitä vaadittaisiin/toivoisitte tapahtuvan, että voisit toteuttaa jotain niistä asioista, mitä tällä hetkellä et pysty tekemään?

Teema 4: Asumisen unelmat ja tulevaisuus

4.1 Millainen olisi sinun unelmakotisi? Miten (missä) mieluiten asuisit (tulevaisuudessa, esim. 5, 10 tai 20 vuoden kuluttua)?

- Tarkentava: Millaisena näet tämän asunnon/ talon/ taloyhtiön tulevaisuuden?

4.2 Millaisena näet (kuvittelet, toivot) ihmisten asumisen ylipäänsä tulevaisuudessa?

Taustalla ajatus, että tulee ilmastoviisaus lainkaan esiin tai jos, niin miten.

Tarkentava: Millaista asumista on lähiössä/ maaseudulla tai asuuko kukaan?

Liite 2. Vuoden 2024 haastattelurunko

Haastattelurunko wp1 task2 kevät 2024

Teema 1: Taustaa

1. Kerro ihan aluksi missä asut. Miten rajaisit asuinalueesi (esim. kaupunki, kaupunginosa, taloyhtiö)?
2. Kauan olet asunut nykyisessä asunnossasi?
3. Miten ja missä olet asunut aiemmin?
4. Keitä asunnossa asuu?
5. Mitä mieltä olet asunnostasi (esim. tuntuuko kodilta, viihtyykö)?
  - Millainen on hyvä asunto?
6. Sopiiko asunto elämäntilanteeseesi?
  - Oletko joutunut tekemään kompromisseja? Miksi? Millaisia?
7. Oletko aikeissa muuttaa lähiaikoina? Miksi?

Teema 2: Asuinalue ja identiteetti

8. Kuvaile asuinalueettasi.
  - Kuinka kauan olet asunut tällä asuinalueella?
  - Onko se muuttunut tänä aikana, jos niin miten?
  - Mikä siinä on hyvää tai huonoa?
  - Pidätkö alueesta? Miksi? Miksi valitsit alueen?
    - Onko se vastannut odotuksiasi?
9. Tunnetko vahvaa sidettä alueeseen tai pidätkö aluetta itsellesi merkityksellisenä?
10. Onko alueella joitain paikkoja, jotka ovat tärkeitä sinulle tai joissa viihdyt erityisen hyvin?
  - Liittykö niihin muistoja tms.?
11. Millaisena koet naapuruston/alueen ja ihmisten väliset suhteet tällä alueella? Mistä luulet sen johtuvan?
  - Oletko luonut suhteita alueella asuviin ihmisiin? Tai tunsitko ennen muuttoa täällä asuvia ihmisiä?
  - Millaisia suhteita toivoisit naapureihisi?
  - Järjestetäänkö alueella jotain yhteisöllisiä tapahtumia ja osallistutko niihin?
    - Ovatko ne vaikuttaneet mielikuvaasi alueesta?
  - Onko alueella sellaisia yhteisiä paikkoja, joissa voi tutustua alueen asukkaisiin?
12. Millaisena alue näyttäytyy muualla asuville? Miten luulet muualla asuvien tietävän alueesta?
13. Osallistutko sosiaalisessa mediassa aluetta koskevaan keskusteluun?

Teema 3: Kestävä asuminen

14. Mitä sinulle tulee mieleen "kestävästä asumisesta" (ts. *ekologisesta, ympäristöystävällisestä*)?
15. Kuvaile ihmistä, joka asuu mielestäsi kestävästi. Millainen hän on, mitä hän tekee ja miksi?
16. Asutko omasta mielestäsi kestävästi? Miksi? Miksi et?
17. Millaisia asioita olisit valmis tekemään asumisessasi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Oletko valmis vähentämään energiankulutustasi, asumaan pienemmässä asunnossa...)? Millaisia et? Miksi?
  - Mitä asioita vuokra-asuja voi mielestäsi tehdä?
  - Mitä vaadittaisiin/toivoisitte tapahtuvan, että voisit toteuttaa joitain niistä asioista, mitä tällä hetkellä et pysty tekemään?
18. Onko alueella käytäntöjä / hankkeita, jotka edistävät kestävä elämäntapaa?
  - Miten suhtaudut esim. yhteisiin tiloihin tai yhteisiin jaettaviin tavaroihin?
19. Koetko, että sinun alueesi asukkaat panostavat kestävä elämäntapaan? (*matkustaminen, kierrättäminen, kasvissyöminen, kirpputorit vs. massatuotanto, onko alueella esim. "Alue X kierrättää" yhteisöjä?*)
20. Estääkö asuinalueella jokin syy ekologisten valintojen tekemistä (esim. infra)?
21. Onko sinulle tärkeää, että asuinalueesta tulee ympäristöystävällinen mielikuva? Miksi?

Teema 4: Veden ja sähkön kulutus asumisessa

22. Onko viime vuosien energiakriisi herättänyt mitään ajatuksia tai muutoksia tavoissasi tai kotitaloudessasi? Millaisia?
  - Onko kriisillä vaikutusta omaan kotitalouteesi? Miten? Vaikka vaikutusta ei olisi omaan talouteen, koetko velvollisuudeksi säästää energiaa muita varten?
23. Seurataanko kotitaloudessanne veden tai sähkön kulutusta jotenkin? Miten?
  - Olisitko kiinnostunut tarkkailemaan kulusta enemmän? Millä tavalla (*esim. peilin tai sovelluksen avulla*)? Mikä saisi kiinnittämään huomiota kulutukseen?
24. Näkyykö sähkön tai veden säästäminen jollain tavoin teidän kodissanne? Miten? (*esim. laitteet, peseytyminen, pyykinpesu, lämmitys, ilmastointi, ruoanlaitto...*)
  - Joudutko säännöstelemään kulutusta taloussyistä (onko sähkö liian kallista)?
  - Koetko sähkön tai veden säästämisen tärkeäksi? Miksi?
25. Tiedätkö, millaisin toimin kulutusta voisi vähentää?
  - Mikä olisi tärkein asia, jolla kulutusta (sähkö/vesi) voisi vähentää?
26. Koetko, että asukkaalla on mahdollisuuksia säästää vettä ja sähköä?
  - Kenellä vastuu on tai pitäisi olla?
  - Onko kulutuksen vähentämiselle jotain esteitä? Millaisia?

Teema 5: Asunnon huolto ja korjaaminen

27. Mitä mieltä olet asuntosi kunnosta?

- Onko asunnossa huolto- tai remontoitotarpeita? Millaisia?
- Oletko tehnyt tai tekemässä asialle jotain? Mitä? Miksi?
- Onko ongelmalla jokin vaikutus arkeen?
- Mitä muutoksia haluaisit tehdä kodissasi?
  - Onko asunnossasi jotain, mitä haluaisit muuttaa, mutta et voi? Mitä? Miksi?
- Oletko huomannut asunnon kulumista/kunnon heikentymistä täällä asuessasi? Miten?

Laitteet, asunnon pinnat, ikkunat, ovet...

  - Osaatko sanoa, mistä kuluminen johtuu?
  - Oletko tehnyt asialle jotain? Miksi? Miten?

28. Kenen vastuulla koet asunnon ylläpidon/huollon olevan? Tiedätkö millaiset huoltotoimenpiteet kuuluvat asukkaalle/asunnon (osakkeen)omistajalle ja millaiset huoltoyhtiölle/taloyhtiölle?

- Millaisia toimenpiteitä teet itse, joilla huollat asuntoasi?

Esim. siivoaminen, pintaremontointi, koneiden/laitteiden korjaus/huolto, kodinlaitteiden puhdistus, huonekalujen korjaus, sähköverkko-ongelmat, viemärit/vesiputket, ikkunoiden/ovien vetäminen, ilmastointi, palohälytin...

  - Liittyykö näihin jotain tapoja/rutiineja?

Esim. viikkosiivous, palohälyttimien tarkastus, lattiaviemärin puhdistus kylpyhuonetta siivotessa, tiivistysten tarkastaminen, pakastimen sulatus ajoittain, ilmastointiventtiilin puhdistus, tukkeutuneen putken avaaminen...

29. Onko asunnossasi ollut ikinä mitään ongelmia, jotka vaatisivat korjaustoimenpiteitä? Millaisia?

30. Onko sinulla kotivakuutus?

- Oletko joskus joutunut hyödyntämään vakuutusta?

31. Jos asuntoon tulee jokin vika, miten toimit?

- Korjaatko asian itse? Miksi?
  - Onko kotitaloudessa osaamista? Millaista?
    - Etsitkö jostain tietoa tarvittaessa, mistä?
    - Onko kotitaloudessasi tarvittavia välineitä? Millaisia?
- Pyydätkö joltain apua? Miksi ja keneltä?
  - Oletko ollut joskus yhteydessä huoltomieheen/-yhtiöön? Miksi (et)?
    - Jos olet käyttänyt huoltoyhtiön apua, olitko tyytyväinen lopputulokseen? Miksi/Miksi et?
    - Luotatko huoltomiehen/-yhtiön toimintaan?
- Jos et tee asialle mitään, miksi?
  - Mikä saisi sinut tekemään asialle jotain? Voiko vuokranantaja tehdä jotain, mikä kannustaisi tekemään asialle jotain?

32. Oletko jossain aiemmassa asunnossasi huoltanut asuntoa tai sen laitteita? Miksi? Miten? Kuka?
- Mitä mieltä olit lopputuloksesta?
33. Miten suhtaudut asunnon huoltamiseen ja asioiden korjaamiseen (*esim. Pidätkö parempana ennakoida vai korjata vasta ongelman ilmaantuessa?*)? Miksi?
34. Miten lapsuudessasi huolto-ongelmien suhteen toimittiin? Osallistuitko toimenpiteisiin?
- Osallistutatteko nyt lapsiasi (jos on) huoltotoimenpiteisiin?
35. Tiedätkö naapuriesi jotenkin huoltaneen/korjanneen asuntoaan? Miten?
- Mitä mieltä olet siitä?
36. Onko talossasi tehty jotain huoltotoimenpiteitä tai remontteja? Millaisia?
- Mitä mieltä olet siitä/niistä?
  - Pitäisikö tässä talossa mielestäsi tehdä joitain korjauksia tai remontointia?

Teema 6: Tavaroiden korjaaminen

37. Olitko miettinyt kohtaamiasi ongelmia liittyen kodin tavaroihin (huonekaluihin, sisustustavaroihin, kodinkoneisiin, vaatteisiin ja asusteisiin)? (*Haastattelua sovittaessa pyydetty miettimään kokemuksia rikkoutumisesta, epäkuntoon menemisestä tai tarpeesta kunnostaa/uudistaa. Pyritään kahteen tilannekuvaukseen seuraavista: korjattu itse / korjautettu ammattilaisella / ei korjattu.*)
- Kuinka huomasit ongelman? *Jos ongelma vaati paikantamista:*

A. Paikannettu itse tai perheen sisällä	B. Paikannettu ammattilaisen avulla
<ul style="list-style-type: none"> • Millä tavalla vian paikantaminen tapahtui? • Ketä osallistui? • Etsitkö tietoa? Mistä? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuinka helposti tietoa löytyi? ▪ Oliko saatavilla oleva tieto yhdenmukaista? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuinka valitsit ammattilaisen? Oliko vaihtoehtoja? • Jäikö sinulle selkeä käsitys viasta ja sen vaatimista toimenpiteistä? • Tarjoutuiko ammattilainen korjaamaan vian? • Kuinka arvioisit saamaasi apua? Millainen mielikuva yrityksestä jäi?

38. Miten reagoit ongelmaan?
- **Millaiset asiat vaikuttivat päätökseen?** (*esim. kohteen ominaisuudet, osaaminen, tarvikkeiden saatavuus, aikataulu, perheenjäsenten mielipiteet jne.*)

A. Korjattu itse tai lähi-piirissä	B. Korjautettu ammattilaisella	C. Ei korjattu
<ul style="list-style-type: none"> • Kuinka korjaaminen eteni? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuinka korjauttaminen eteni? 	<ul style="list-style-type: none"> • Miksi kohde jäi korjauttamatta?

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Millaista tarvittavaa tietoa ja osaamista sinulla oli? Mistä tieto ja osaaminen ovat peräisin? ▪ Etsitkö ohjeita? Mistä? ▪ Millaisia materiaaleja tarvittiin? Mistä sait ne? ▪ Ketkä osallistuivat? • Millainen mielikuva korjaamisesta jäi? • Onko mielikuva korjattusta kohteesta muuttunut korjaamisen jälkeen? Kuinka? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuinka löysit korjaajan? (esim. puskaradio, internet, mainokset) ▪ Millä perusteella teit valinnan? ▪ Kuinka eri perheenjäsenet osallistuivat prosessiin? ▪ Kuinka kuvailisit prosessin kulkua, esim. viestintää, aikataulua? ▪ Kuinka kuvailisit työn lopputulosta? • Millainen mielikuva korjauttamisesta jäi? • Onko mielikuva korjattusta kohteesta muuttunut korjaamisen jälkeen? Kuinka? 	<ul style="list-style-type: none"> • Mitä kohteelle on sittemmin tapahtunut? (esim. jäänyt epäkuuntoon, heitetty pois) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Millaisia ajatuksia ratkaisu herättää? ▪ Oletko korvannut kohteen uudella? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Millä kriteereillä valitsit uuden kohteen? ▪ Ketkä vaikuttivat valintaan? ▪ Kuinka kuvailisit uutta kohdetta verrattuna vanhaan? • Millaiset seikat olisivat edesauttaneet korjaamista tai korjauttamista?
---	--	---

- Kuvaavatko tapahtumaketjut yleisesti tapaasi reagoida tavaroiden ongelmiin?
39. Ovatko nämä tai muut korjauskokemuksesi vaikuttaneet myöhempiin aikeisiisi korjata itse tai korjauttaa tavaroita? Millä tavalla?
40. Millaisia asioita olet korjannut itse tai lähimpiin avulla?
- Kuka korjannut? Mistä tieto? Osaaminen? Tarvikkeet? Tilat?
41. Millaisia asioita olet korjauttanut ammattilaisella?
- Onko sinulla "vakipaikkoja" tai "luottokorjaajia"? Kuinka löysit paikan alunperin?
  - Oletko karttanut tiettyjä palveluntarjoajia? Miksi? Mistä tietosi vältettävistä paikoista on peräisin?
  - Mitä kautta saat yleensä tietoa erilaisista korjauspalveluvaihtoehdoista? (esim. some, hakukoneet (esim. google), erilaiset alustat (esim. Urakkamaailma), puskaradio (kuka, millaisissa tilanteissa tietoa jaetaan))
  - Millaisilla perusteilla yleensä valitset korjausammattilaisen?
    - Koetko että saatavilla oleva tieto on riittävää? Onko vertailu helppoa? Voisiko valintaa jotenkin helpottaa?
42. Koetko että olisit joskus saanut ristiriitaista tietoa eri lähteistä liittyen korjaamiseen (esim. korjaamisen tarpeeseen tai suositeltaviin korjaamisen tapoihin)? Miten olet reagoinut ristiriitaan?
43. Jos pohdit ostavasi käytetyn tavarän, onko sinulle tärkeää tietää tavarän mahdollisesta korjaushistoriasta?
- Onko sinulle tärkeää tietää, kuka on korjannut? Miksi?

44. Millaiset asiat voisivat tehdä korjaamisesta ja korjauttamisesta nykyistä yleisempää?
- Omassa arjessasi? Yleisesti?

Teema 7: Lapset ja korjaaminen (kysytään vain, jos kotona asuvia lapsia)

Lapsen/lasten ikä?

45. Millaisia asioita pyrit opettamaan lapsillesi tavaroihin liittyvästä kuluttamisesta?
46. Millaisia korjaamiseen liittyviä tietoja ja taitoja olet opettanut tai aiot opettaa lapsillesi?
- Osallistuvatko lapset jollain tavoin, kun perheessä korjataan itse? Korjaavatko he itse? Osallistuvatko ideointiin? Millaisia tarvikkeita heillä on käytössään?
  - Ovatko lapset olleet mukana tai nähneet, kun tavaroita korjautetaan ammattilaisella?
    - Osaavatko viedä itse, tietävätkö minne voisivat viedä tai kehen ottaa yhteyttä?
47. Miten lapsesi suhtautuvat vanhoihin tavaroihin verrattuna uusiin? Tekevätkö eroa käytetyn ja uuden tavarän välille?
- Onko tämä muuttunut lasten kasvaessa?
  - Uskotko että lasten kaveripiiristä tulee painetta jompaankumpaan suuntaan? Millä tavalla näyttäytyy? Mistä uskot johtuvan?
  - Hankitko lapselle tavaroita, esim. vaatteita ja asusteita, käytettynä? Hankkiiko lapsi itse? Mikä motivoi käytetyn hankkimiseen?
48. Kun lapsen tavara, esim. vaate tai asuste, menee rikki tai epäkuntoon, pyrittekö korjaamaan vai hankitteko yleensä uuden? Kumpi vaihtoehto lapselle mieluisempi?
- Onko lasten kanssa keskusteltu tai käyty pohdintaa vanhan korjaamisen ja uuden ostamisen välillä?
49. Tunnistatko perheen arjessa tapoja tai tilanteita, joiden myötä kotiin tulee sellaista tavaraa, jolle ei lopulta ole todellista tarvetta? (esim. juhlat, kiire, varautuminen...)
50. Millaisissa tilanteissa luovut tai heität pois edelleen käyttökuntoista tavaraa?
- Lahjoitatko / myytkö / laitatko keräyslaatikkoon tms.? Millaista tavaraa?
  - Heitätkö koskaan kokonaan pois (roskiin)?
  - Mitä tapahtuu pikkuviallisille lasten tavaroille? (esim. voikukkatahra paidassa tai pieni reikä polvessa)

Teema 8: Korjaamisen sosiaaliset normit

51. Keskusteletko korjaamiskokemuksista mielelläsi muiden kanssa?
- Keiden kanssa? Millaisista asioista? (vertailletko kokemuksia, kysytkö tai jaatko vinkkejä...)
52. Uskotko korjaavasi tai korjauttavasi tavaroita keskivertoa enemmän tai vähemmän?
53. Saako korjaaminen jollain tavalla näkyä muille korjatussa tavarassa (esim. vaatteessa)? Miksi?

- Jos korjautat ammattilaisella, haluaisitko, että hänen tekemästään työstään jäisi vaatteeseen jonkinlainen merkintä?
54. Sopiiko käytetty tavara esimerkiksi lahjaksi siinä missä uusikin? Miksi? Oletko antanut tai saanut lahjaksi?
- Saako tavara olla myös korjattu? Lisääkö tai vähentääkö korjaaminen mielestäsi tavaran arvoa?
55. Millaisia kokemuksia tavaroiden korjaamisesta sinulla on lapsuudesta?
- Mitä korjattiin? Kuka korjasi? Mistä tieto ja taidot peräisin? Millaisia tarvikkeita kotoa löytyi? Millaiset tilat korjaamiselle? Korjautettiin ammattilaisella?
  - Millaisia korjaamiseen liittyviä asioita olet oppinut lapsuudessasi? Opetettiin erityisiä taitoja? Miten? *(näyttämällä mallia, neuvomalla...)*
56. Millaisia korjaamiseen liittyviä tietoja ja taitoja uskot ihmisten nykyään opettavan lapsilleen?
- Mitä kautta lasten ja nuorten pitäisi oppia näitä asioita?